อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

อาจารย์รับ โสมณิโชติ

อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

วันอาทิตย์ ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๕

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

อาจารย์รับ โสมณีโชติ

ณ เมรุวัดขันเงิน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

วันอาทิตย์ ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๕

คำปรารภ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายรับ โสมณีโชติ อดีตอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนสวนศรีวิทยา อ. หลังสวน จ. ชุมพร ซึ่งทางคณะเจ้าภาพ มีคุณถนอม โสมณีโชติ ศรีภรรยาของอาจารย์รับ รวมทั้งบุตรและศิษยานุศิษย์ได้กำหนดในวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๕ ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้เป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกเพื่อแจกเป็นของชำร่วย และอนุสรณ์ในงานนี้

ได้ปรารภและตกลงกันในขั้นต้นว่า เรื่องจะพิมพ์นั้นจะขอจากเพื่อนครู และศิษยานุศิษย์ของอาจารย์รับ ซึ่งมีอยู่มาก โดยไม่จำกัดเงื่อนไขว่าจะเป็นเรื่องอะไร จะเป็นคติพจน์ คำไว้อาลัย หรือบทความใด ๆ ก็ได้พอสมกับรูปงาน หรือมีสารประโยชน์ เท่าที่จะพิจารณาเห็นสมควร

วันกำหนดพระราชทานเพลิงศพใกล้เข้ามา ข้าพเจ้ารอรับเรื่องหรือบทความที่หวังไว้เพื่อรวบรวมส่งไปพิมพ์ จนกระทั่งกลางเดือนเมษายน ๒๕๑๕ ก็ยังไม่เห็นมีใครส่งมา

เข้าใจว่าต่างคนต่างก็มีธุระกัน มิฉะนั้นคงเป็นเพราะคอยผลัดวันจนลืม ๆ ไปก็ได้ แต่สำหรับคนอื่น ใครจะลืมหรือจะไม่เขียน เพราะเหตุใด ๆ ก็ตาม ภาระหนักหรือความรับผิดชอบคงตกแก่ข้าพเจ้า ซึ่งได้ออกปากรับรองกับคุณถนอมไว้ว่าจะช่วยจัดเกี่ยวกับเรื่องนี้ อันเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าเสนอให้จัดทำเสียด้วย ข้าพเจ้าจะลืมหรือเพิกเฉยเสียไม่ได้

ข้าพเจ้ารู้สึกกระวนกระวายยิ่งขึ้นพร้อมกับวันที่ล่วงไป เพราะยังอีกไม่ถึง ๒๐ วัน จะถึงวันกำหนดพระราชทานเพลิงศพ จึงขีดเส้น บอก กำหนดวัน รับเรื่อง จะพิมพ์ อย่างช้า จน ถึง ๒๕ เมษายน ๒๕๑๕ หลังจากนั้นจะไม่รับ โดยเกรงว่าจะจัดพิมพ์ไม่ทันตามต้องการ ได้ให้ครูสุชาติ ผู้เป็นศิษย์ใกล้ชิดทั้งของข้าพเจ้าและอาจารย์รับ เป็นผู้ รับติดต่อรวบรวมเรื่องส่งข้าพเจ้า เมื่อได้รวบรวมเรื่องรวมทั้งเรื่องของข้าพเจ้าเสร็จแล้ว เห็นว่ายังน้อยไม่พอกับที่กำหนดไว้ว่าอย่างน้อยจะเป็นหนังสือราว ๖ ยก จึงพิจารณาหาเรื่องธรรมะเบา ๆ จากหนังสือต่าง ๆ ที่ใกล้มือ เพื่อเอามาลงพิมพ์ให้ได้เนื้อหนังสือตามจำนวนที่ต้องการ ในที่

สุดก็ได้พบเรื่องของพี่ท่านพุทธทาส เจ้าคุณพระเทพวิสุทธิเมธี แห่งสวนโมกขพลาราม ไชยา เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับยุวชนในสังคมปัจจุบัน เห็นว่าเป็นเรื่องมีสารประโยชน์ ทั้งเหมาะสมที่จะพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ อาจารย์รับ โสมณีโชติ ซึ่งในฐานะที่ท่านเป็นครู ได้อุทิศชีวิตเกือบทั้งมวล เพื่อสั่งสอนฝึกฝนและอบรมเด็กมาเป็นเวลานาน ข้าพเจ้าจึงได้ตกลงใจถือวิสาสะบรรจุเรื่องนี้ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องนำในหนังสือที่พิมพ์แจกคราวนี้ โดยไม่ทันได้ขออนุญาตจากเจ้าของเรื่องตามระเบียบเสียก่อน แต่หวังว่าพี่ท่านพุทธทาสคงกรุณาอภัยโทษและคงยินดีที่ท่านได้มีส่วนในการกุศลส่วนธรรมทานในงานครั้งนี้เป็นอย่างมากด้วย

ขอกล่าวเสียในที่นี้ด้วยว่า ในหนังสือนี้ มีบทความของผู้ใช้นามแฝงว่า ศ.บ. ซึ่งมีสไตล์ หรือแบบการเขียนแปลกไม่ซ้ำแบบใคร เป็นการเขียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นในประสพการณ์ของชีวิตในแง่ต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา ในส่วนที่พาดพิงถึงข้าพเจ้า ซึ่งเขาเรียกว่าหลวงพ่อหรือ

พ่อหลวง อาจมีผู้เข้าใจว่าเป็นเรื่องที่เขาเขียนเชียร์ข้าพเจ้า แม้ข้าพเจ้าเองก็มีหัวใจที่จะให้คิดไปในทำนองนั้น ในตอนแรกคิดจะตัดออก แต่เมื่อคิดว่าข้าพเจ้าเป็นผู้สนับสนุนให้กำลังใจ ขอร้องแกมบังคับให้เธอเขียน เธอก็เขียนมาตามแบบของเธอ ซึ่งพิจารณาแล้ว เห็นว่าตอนต้นที่ต้องกล่าวพาดพิงถึงข้าพเจ้า เป็นเพียงอารัมภบท หรือบทนำอันจะดำเนิน ไปหาจุด ที่จะแสดงความรู้สึกตามที่เธอประสงค์เท่านั้น ความรู้สึกของเธอบางอย่างก็เป็นปรัชญาแห่งชีวิตซ่อนเร้นอยู่บ้าง ข้าพเจ้าก็พลอยได้ประโยชน์โดยไม่ต้องโฆษณาตัวเอง ทั้งเพื่อสนับสนุนให้เธอมีกำลังใจในการเขียนของเธอในต่อไป ข้าพเจ้าจึงรับเรื่องของเธอลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพอาจารย์รับ โสมณีโชติ คราวนี้ด้วย

การที่ข้าพเจ้าเสนอและรับจัดการพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ครั้งนี้ ข้าพเจ้ามีเหตุผลทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ทางศาสนาและพันธะส่วนตัวที่ข้าพเจ้ามีต่ออาจารย์รับ โสมณีโชติ ในทางศาสนาถือว่า การเผยแพร่ส่งเสริมสนับสนุนการประพฤติ

ปฏิบัติดีที่เรียกว่า "ธรรมะ" เพื่อสร้างสันติสุขในหมู่คณะและสังคมมนุษย์ในโลกเป็นเรื่องควรทำ ซึ่งนับว่าเป็นบุญอย่างสูงสำหรับพันธะส่วนตัวที่ข้าพเจ้ามีต่ออาจารย์รับ ก็คือเราทั้งสองเป็นคนมีภูมิลำเนาเดิมในอำเภอและจังหวัดเดียวกัน คืออำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งเคยอุปสมบทอยู่ในสำนักและอุปัชฌาย์อาจารย์เดียวกัน คือสำนักวัดสุบรรณนิมิตร อำเภอเมืองชุมพร โดยมีพระครูจุฬามุนีสังฆวาหะ อดีตเจ้าคณะจังหวัดชุมพรเป็นพระอุปัชฌาย์ นอกจากนั้นยังเคยอยู่ร่วมสำนักเดียวกัน ร่วมอยู่ร่วมกิน ร่วมสุขร่วมทุกข์ในกุฏิหลังเดียวกันที่คณะนอก วัดปทุมคงคา จังหวัดพระนครอีกด้วย ข้าพเจ้ารักเขาประดุจน้องชาย เพราะเขาอ่อนอายุกว่า แม้ว่าทางแห่งชีวิตเราต่างกัน ต้องอยู่ห่างกัน หลังจากเขาได้ลาสิกขาไปแล้ว ความสัมพันธ์ทางจิตใจคงมีต่อกันตลอดมา แม้ว่าเราทั้งสองไม่ได้ไปมาหาสู่กันเนืองนิตย์ฉันญาติมิตร ที่คุ้นเคย ก็ตาม แต่เมื่อกิจการที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันเกิดขึ้น เราได้ร่วมกันเสมอ ด้วยความรู้สึกรักและนับถือกันดุจเดิม

บัดนี้ อาจารย์รับ โสมณีโชติ ซึ่งข้าพเจ้าถือประดุจน้องชาย ได้ด่วนดับชีวิตจากไปอย่างกระทันหันแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าต้องปัจจเวกขณ์ชีวิตของข้าพเจ้ายิ่งขึ้น เวลานี้ข้าพเจ้ามีอายุย่างเข้า ๖๕ ปีแล้ว แม้ใครจะเชียร์จะชมว่าดูยังไม่แก่ แม้จะขอบใจเขาบ้างตามธรรมเนียม และมรรยาทสังคม แต่ใจจริงต้องยอมรับว่ามันแก่แล้ว และคงอีกไม่เท่าไร จะต้องตามอาจารย์รับไปแน่ ๆ การได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อญาติมิตร หรือบุคคลที่รักก็ดี เพื่อชาติศาสนาก็ดี เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้ายินดีและเต็มใจทำทุกอย่าง จนกว่าวันนั้น วันที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ วันที่จะต้องตายแบบอาจารย์รับ หรือแบบใดแบบหนึ่ง จะมาถึงแน่นอน มิวันใดก็วันหนึ่ง ไม่เร็วก็ช้า

อนึ่ง ในการพิมพ์หนังสือครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้อาศัยความช่วยเหลือเป็นอย่างมาก จากพระอุรุณ เวชสุวรรณ แห่งวัดเวตวันธรรมาวาส (เชิงหวาย) นครหลวงกรุงเทพธนบุรี ข้าพเจ้าได้มอบหมายให้เธอ ช่วยจัดการแทน ทุกอย่าง ในการหา

โรงพิมพ์ และส่งเรื่องให้โรงพิมพ์รวมทั้งตรวจปรูฟ ตลอดถึงการจัดส่งหนังสือให้ทันตามกำหนด หากข้าพเจ้าไม่ได้เธอคอยช่วยเหลือจัดการทางกรุงเทพฯ แล้ว ยังทราบไม่ได้ว่า ข้าพเจ้าจะจัดการในเรื่องนี้สำเร็จเรียบร้อยหรือไม่ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้ขอบคุณ คุณอรุณ เวชสุวรรณ เป็นอย่างสูง ทั้งในนามของคณะท่านเจ้าภาพ และข้าพเจ้าเอง

ขออุทิศส่วนกุศลที่เกิดจากบุญจริยาทั้งมวล ให้อาจารย์รับ โสมณีโชติ ผู้เป็นที่รักและนับถือของพวกเราทั้งที่เป็นญาติ มิตร และศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ขอให้อาจารย์รับ โสมณีโชติ จงทราบด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่ง และอนุโมทนารับส่วนบุญ เพื่อเสวยสุขในสัมปรายภพตามประสงค์จงทุกประการ เทอญ

พระปกาสิตพุทธศาสน์

(บ.ช. เขมาภิรัต)

วัดขันเงิน หลังสวน ชุมพร

ประวัติย่อ

อาจารย์รับ โสมณีโชติ เป็นบุตรคนที่สามของนายฮ่อง และนางบุญให้ เพชรรัตน์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากมารดาได้ฝันเมื่อจวนจะคลอดอาจารย์รับว่าจับได้ต่อตัวหนึ่งเป็นทองคำ โหรได้ทำนายว่าทารกที่เกิดมาจะเลี้ยงยากอาจจะสิ้นชีวิต บิดามารดาจึงได้ถวายอาจารย์รับให้เป็นบุตรบุญธรรมของพระครูเจ้าอาวาสวัดกาญจนดิษฐ์ อาจารย์รับจึงใช้นามสกุล "โสมณีโชติ" ซึ่งเป็นนามสกุลของพระครูรูปนั้นเป็นต้นมา

เมื่ออาจารย์รับได้จำเริญวัยขึ้นถึงวัยศึกษาเล่าเรียน ก็ได้ไปอยู่กับลุงคือท่านพระครูจุฬามุนีสังฆวาหะเจ้าอาวาสวัดสุบรรณนิมิตร อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ที่จังหวัดชุมพรได้บรรพชาเป็นสามเณร และได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนศรียาภัยวัดท่าตะเภาเหนือ ต่อมาได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ และได้เข้าไปศึกษาต่อที่กรุงเทพพระมหานคร โดยเข้าเรียนที่โรงเรียน

พาณิชยการวัดแก้วฟ้า ได้ศึกษาอยู่ที่นั่นจนจบชั้นเตรียมอุดมศึกษา (ม. ๘ เดิม) เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ ขณะที่กำลังศึกษาทางโลกอยู่นั้น เนื่องจากท่านยังถือเพศบรรพชิตจึงได้ศึกษาเล่าเรียนทางธรรม ควบคู่กันไปด้วยได้เข้าสอบธรรมสนามหลวงได้เป็นนักธรรมเอกเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

เมื่อได้ลาสิกขา และกลับมาหาลุงที่ชุมพรแล้ว ได้เข้ารับราชการเป็นครูที่โรงเรียนศรียาภัย จังหวัดชุมพร เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และสอบได้ประกาศนียบัตรวิชาครู พ.ป. เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ต่อมาทางราชการ ได้ สั่งย้าย ให้ไป รับราช การ ที่โรง เรียน สวน ศรีวิทยา อ. หลังสวน จ. ชุมพร เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านได้รับการเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้นเป็นลำดับ โดยได้เลื่อนเป็นผู้ช่วยครูใหญ่ ครูใหญ่ และอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนสวนศรีวิทยา ในทางส่วนตัว ท่านได้สมรสกับคุณถนอม มหารัตน์ บุตรีของรองอำมาตย์โท ผัง มหารัตน์

อดีตนายอำเภออำเภอปากพยูน จังหวัดพัทลุง อาจารย์รับและคุณถนอมมีบุตรสืบสายโลหิต ๑ คน คือคุณเสรี โสมณีโชติ

ในบั้นปลายของชีวิต เมื่อได้เกษียณอายุราชการแล้ว ท่านก็ได้ใช้ชีวิตอยู่ที่หลังสวนตลอดมาจนถึงวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ขณะที่ท่านกำลังใส่ปุ๋ยต้นไม้ที่ในสวนของท่าน ท่านได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวายอย่างฉับพลัน โดยไม่ได้สั่งเสียอะไรเลย ยังความเศร้าโศกเสียใจมาสู่ญาติและศิษยานุศิษย์เป็นอย่างยิ่ง

ในเรื่องเกียรติคุณความดีของท่านทั้งในด้านราชการ ด้านสังคม และการปฏิบัติตนของท่าน ไม่จำเป็นต้องกล่าวไว้ในที่นี้ เพราะบรรดาศิษยานุศิษย์ ญาติ และมิตรสหายของท่าน ต่างก็รู้จักท่านและตระหนักในเกียรติคุณของท่านเป็นอย่างดีว่า อาจารย์รับใช้ชีวิตในการรับราชการของท่านอย่างไร สอนและปฏิบัติต่อศิษย์ ต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างไร และปฏิบัติต่อเพื่อนบ้านทั้งใกล้และไกลอย่างไร

กำหนดงานพระราชทานเพลิงศพ

อาจารย์รับ โสมณีโชติ

ณ เมรุวัดขันเงิน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

วันอาทิตย์ ที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

เวลา ๑๕.๐๐ น.

วันเสาร์ ที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๕

เวลา ๒๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๒ รูป สวดอนัตตลัก-
ขณสูตร ถวายปัจจัยไทยทาน

วันอาทิตย์ ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๕

เวลา ๐๗.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเช้า

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระเถระแสดงธรรมสังเวช

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระสงฆ์ ๖๒ รูป มาติกาบังสุกุล

เวลา ๑๕.๐๐ น. ประธานประกอบพิธีพระราชทานเพลิง

นางถนอม โสมณีโชติ (ภรรยา) เจ้าภาพ

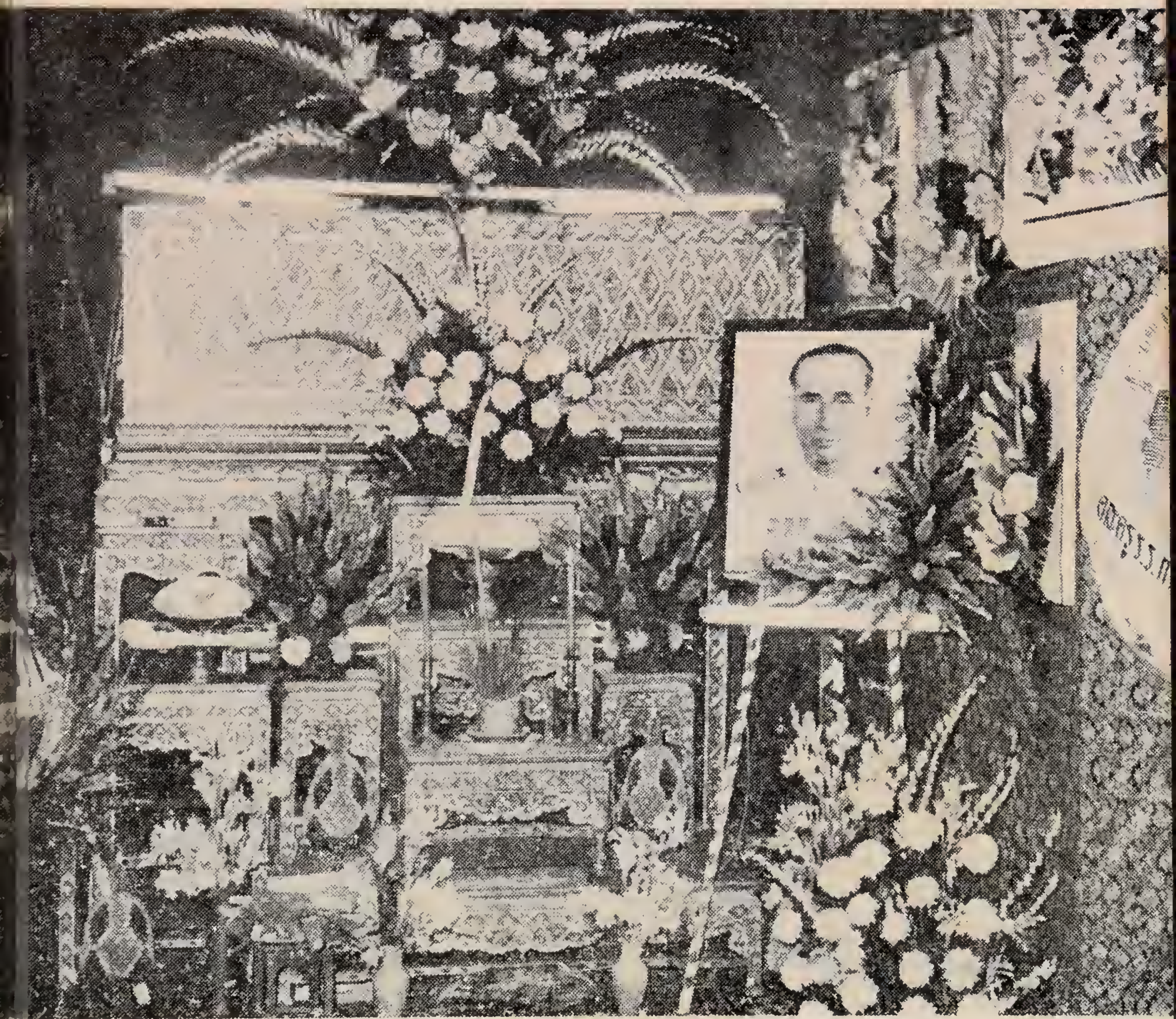
นายเสรี โสมณีโชติ (บุตร) ”

ญาติ และ ศิษย์ ”

นายรับ โสมณีโชติ

อดีตอาจารย์ใหญ่ ร.ร. สวนศรีวิทยา หลังสวน

เมื่อคราวตั้งศพบำเพ็ญกุศล

ที่บ้าน ตลาดหลังสวน อ. หลังสวน ชุมพร

ไว้อาลัยพี่รับ โสมณีโชติ

อดีตอาจารย์ใหญ่ ร.ร. สวนศรีวิทยา

ข้าพเจ้าได้พบกับพี่รับ โสมณีโชติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่วัดปทุมคงคา คณะนอก กุฏิปั้นหยาซึ่งมีหลังเดียว มีพระอาจารย์บุญสร้างเป็นผู้ปกครอง มีผู้อยู่ร่วมด้วยเท่าที่พอจำได้คือ ท่านเจ้าคุณปกาสิตพุทธศาสน์ (สมัยนั้นเป็นพระสมุห์บุญชวน เขมาภิรโต) พระมหาบุญ พระมหาทองดี และสามเณรสถิตย์ กับเด็ก ๆ ซึ่งเป็นนักเรียนราว ๑๐ คนเศษ คือ พ.อ. ประพาส เวชภูติ คุณมนตรี สุพานิช คุณโพธิ์ สมุทรแสง และข้าพเจ้าซึ่งเป็นชาวอำเภอเมืองชุมพร นอกนั้นที่ไม่ได้ออกนามปรากฏว่าแยกย้ายกันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ตามความสมัครใจและอาชีพบังคับ ได้ล้มหายตายจากไปบ้างก็มี

ข้าพเจ้าได้อยู่ที่วัดปทุมคงคาเช่นเดียวกับพี่รับ เป็นเวลา ๓ ปีเศษ เมื่อพี่รับสอบม. ๘ โรงเรียนพาณิชยการวัดแก้วฟ้าล่าง (สมัยอาจารย์ เอ จี โบมองท์ เป็นอาจารย์ใหญ่) ได้

แล้ว ไม่ได้เรียนต่อจึงเดินทางกลับมาชุมพร ทราบว่าได้สมัครเข้าเป็นครูอยู่ ร.ร. ศรียาภัย ๑ ปี หลังจากนั้นได้มารับราชการเป็นครูที่ ร.ร. สวนศรี จนครบเกษียณอายุราชการ ออกรับเบี้ยบำนาญ และได้สิ้นชีวิตด้วยหัวใจวาย ขณะทำงานในสวนของท่าน เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๕

การสูญเสียชีวิตของพี่รับโดยกระทันหัน ก่อให้เกิดความเศร้าสลดใจแก่บรรดาศิษยานุศิษย์ มิตรญาติทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะข้าพเจ้าเองมีความรู้สึกประดุจเสียพี่อันเป็นที่รักและเคารพยิ่งอย่างไม่มีวันกลับมาตักเตือน คอยประคับประคองให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าอีกต่อไปแล้ว การที่ได้เคยอยู่ร่วมสำนักเดียวกันมา ทำให้ข้าพเจ้ารักและเคารพพี่รับดุจพี่ที่เกิดร่วมครรภ์ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้าเป็นคนค่อนข้างอาภัพโดยเกิดมาไม่มีพี่ที่จะคอยประคับประคอง ให้กำลังใจช่วยเหลือตักเตือนให้สติในการศึกษาและการดำเนินชีวิต ประกอบกับเป็นคนใจร้อน ผลุนผลันในบางคราว แต่นับว่าเป็นบุญที่ข้าพเจ้ามีพี่รับคอยทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำตักเตือน ซึ่งข้าพเจ้า

รับฟังและปฏิบัติตามตลอดมา จึงได้ดำเนินชีวิตอยู่ในฐานะอย่างนี้อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยังทราบไม่ได้ว่า ถ้าพี่รับไม่มีบทบาทในชีวิตของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะเป็นอย่างไร

ข้าพเจ้ามาอยู่อำเภอหลังสวนตั้งแต่ปี ๒๔๙๕ ถ้าจะนับปีนี้ก็ครบ ๒๐ ปีพอดี ยังนึกมองเห็นภาพในวันแรกที่ข้าพเจ้าย่างเหยียบลงที่อำเภอหลังสวน ข้าพเจ้าไม่รู้จักสนิทสนมกับใครเลย นอกจากพี่รับและพี่ถนอม หรือหนอมตามที่ข้าพเจ้าเรียกด้วยความเคารพรักและนับถือจนชินปาก โดยที่เคยรู้จักกันมานาน สำหรับพี่หนอมทราบว่าเป็นญาติทางฝ่ายมารดาข้าพเจ้าด้วย ท่านทั้งสองได้กรุณารับรองและอุปการะตั้งแต่วันนั้น พร้อมทั้งพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระเทพวงศาจารย์อดีตเจ้าอาวาสวัดขันเงิน และอดีตเจ้าคณะจังหวัดชุมพร ได้กรุณาให้การอุปถัมภ์ตลอดมา ซึ่งทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีสายสัมพันธ์ที่ผูกมัดชีวิตของข้าพเจ้าให้ติดมั่นแน่นแฟ้นกับอำเภอหลังสวนอย่างยากที่จะสลัดได้ การสูญเสียชีวิตของท่านทั้งสองได้สร้างความโศกเศร้าและว้าเหว่ในดวงใจเหลือที่จะพรรณา

อันคุณงามความดีของพี่รับนั้น ประชาชนและศิษยานุศิษย์ในอำเภอหลังสวนย่อมทราบซึ้งกันดีว่ามีมากแค่ไหน อย่างไร พี่รับมีชีวิตเกิดมาเป็นครูจริง ๆ ถ้าพูดถึงความรู้ความสามารถแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ถ้าพี่รับเป็นคนทะเยอทะยานในตำแหน่งหน้าที่แล้ว คงก้าวหน้าไปไกลมากทีเดียว แต่นี่พี่รับรักชีวิตครู ชีวิตเรียบ ๆ ชอบสร้างแต่พระคุณ สร้างแต่คุณงามความดีตลอดมา มีลูกศิษย์ลูกหาออกไปทำงาน มีอาชีพในหน้าที่ราชการ เป็นใหญ่เป็นโต เป็นจำนวนมากต่อมากต่างก็ยัง คงเคารพนับถือและ ระลึกนึกถึงคุณความดี ของพี่รับอยู่เสมอ นี่ก็ชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้ร่างกายของพี่รับได้สูญสลายไปแล้วก็ตาม แต่ความดีของพี่รับยังคงสถิตอยู่คู่กับหลังสวนมิรู้จักเสื่อมคลายลงเลย

ชีวิตร่างกาย เมื่อตายแล้วก็ฝังหรือเผาละลายกลายเป็นเถ้าถ่านไป แต่เกียรติคุณความดีของมนุษย์เราที่ได้สร้างไว้มิได้ละลายหายสูญไปจากโลก สัตว์ต่าง ๆ เช่นวัว ควาย ช้างม้าเป็นต้น เมื่อตายไป ยังมีหนัง เขา และงาเหลืออยู่

พอเป็นประโยชน์ได้บ้าง มนุษย์เราตายแล้ว ไม่มีอวัยวะใด ๆ ที่มีประโยชน์ นอกจากคุณงามความดีที่เหลืออยู่เป็นประหนึ่งตราที่ประทับไว้กับโลกเท่านั้น

ท่านที่เคารพทั้งหลาย ในเมื่อพี่รับ ได้มาใช้ชีวิตสร้างคุณงามความดี และในที่สุดมาจบชีวิตเอากระดูก ซึ่งจะกลายเป็นเถ้าถ่านทับถมเพิ่มพูนแผ่นดินหลังสวน กลายเป็นลูกหรือสมาชิกชาวหลังสวนตั้งแต่มีชีวิตอยู่จนกระทั่งวันตาย จึงขอให้เราชาวหลังสวน จงร่วม ใจทำความสงบจิต แผ่ส่วนกุศล ขอ ให้ดวงวิญญาณของพี่รับ โสมณีโชติไปสู่สุคติภพ อันเป็นแดนแห่งความสุขสมควรแก่คุณงามความดีตามที่ปรารถนาทุกประการ เทอญ

อรุณ บุญประเสริฐ

นายกเทศมนตรี ต. หลังสวน

แด่ "คุณครูรับ โสมณีโชติ"

วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๕ เป็นวันที่พวกเราเศร้าที่สุด เพราะเป็นวันที่พวกเราต้องสูญเสียคุณครูผู้ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้จนกระทั่งพวกเราประสบความสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะตัวข้าพเจ้านั้นตั้งแต่เป็นนักเรียนจนกระทั่งสำเร็จรับราชการมาจนทุกวันนี้ เพราะท่านทั้งสิ้น และข้าพเจ้าคิดว่าพวกเราทุกคนคงมีความรู้สึกเช่นเดียวกันนี้ เราจะหาคุณครูอย่างคุณครูรับ โสมณีโชติ ไม่ได้อีกแล้วในภาวะปัจจุบันนี้

ข้าพเจ้าและเพื่อนร่วมรุ่นทุกคนขอเทอดทูนพระคุณท่านไว้ในที่สูงสุด และขออธิษฐานให้วิญญาณของท่านจงไปสู่สุขคติ และให้ได้เป็นศิษย์ของท่านทุก ๆ ชาติ.

ประกิตศรี เจริญพานิช

ร.ร. ศรียาภัย จังหวัดชุมพร

(ศิษย์รุ่นปีการศึกษา ๒๔๘๗)

อาลัย – อาวรณ์

วันเสาร์ที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๕ พวกเราชาวหลังสวนได้สูญเสียคนดีไปคนหนึ่ง ท่านผู้นี้คือ "อาจารย์รับ โสมณีโชติ" ผู้เป็นเสมือนพ่อ – พี่ชายที่พวกเราเคารพรักยิ่ง

การจากสมัยท่านปลดเกษียณอายุ ยังความอาลัยให้แก่พวกเราเป็นอย่างมากอยู่แล้ว ครั้งนี้ท่านจากไปโดยไม่มีโอกาสกลับมาอีกแล้ว และไปอย่างกระทันหัน รวดเร็วเกินไป ทำให้บรรดาศิษยานุศิษย์ ครู อาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหายบังเกิดความเศร้าสลดใจเป็นทวีคูณ เมื่อพบหน้าโดยไม่ต้องพูดเราก็หลั่งน้ำตาเข้าหากัน

ท่านดีอย่างไร? มีดีที่ตรงไหน? คนจึงรักท่านมากนักข้อนี้เราตอบแทนได้อย่างเต็มปากทีเดียวว่าท่านดีจริง ๆ เป็นผู้บังคับบัญชาที่รักลูกน้อง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใช้ระบบการปกครองภายในโรงเรียนแบบพ่อปกครองลูก ไม่เคยยึดถือความเห็นส่วนตัว ใช้อปาริหานิยธรรมเป็นเครื่องช่วย ท่านดูคนเป็นคนดี คนชั่ว คนประจบสอพลอ อยู่กับท่านได้แต่จะไม่พบความ

สำเร็จ คนอู้งาน ท่านก็ให้เขาทำงานน้อยๆ ให้เจ้าตัวรู้จักตัวเอง ไม่เคยด่าใคร มีความรู้ดี ทั้งๆ ที่มิได้มีปริญญาประดับ เวลาจะไล่ภูมิใครท่านจะตั้งปัญหาไต่ถาม พอพวกเราจนท่านก็หัวเราะและบอกให้ ไม่เคยตวาดครู ทำตนเป็นผู้ให้ตลอดเวลา ช่วยเหลือในด้านการเงินในเมื่อมีผู้ขอร้อง ไม่เคยรู้จักดอกเบี้ย ในบางครั้งเงินต้นก็มิได้คืน แต่ท่านก็มิได้ว่าประการใด เอาใจใส่กับครูใหม่และครูสตรีเป็นพิเศษ ท่านเคยประกาศว่า ท่านรักครูผู้หญิง นักเรียนหญิง ด้วยเหตุผลส่วนตัวที่ท่านบอกก็คือ เพราะ "ท่านไม่เคยมีลูกหญิง" มีแต่ลูกชายโทนคนเดียว

คนที่ท่านอุปการะในปัจจุบันนี้ได้ดี เป็นใหญ่เป็นโตไปแล้วก็มี บางคนยังโตไม่ขึ้น กลับมาเยี่ยมท่าน เวลาขึ้นรถไฟกลับ ยังย้อนมาขอค่ารถกลับก็มี ท่านให้ด้วยดี ไม่เคยปฏิเสธ ท่านแสดงความรู้สึกออกมาเสมือนหนึ่งพ่อให้เงินลูกที่เลี้ยงไม่รู้จักโต

ฉนั้น เมื่อท่านจากไป พวกเราจึงอาลัยอาวรณ์ถึงท่าน พบหน้ากันก็ร้องไห้ น้ำตาเจ้ากรรมมันไหลออกมา! ไหลออกมา! เพราะอะไรท่านคิดดูเอาเองเถิด

ต่อจากนี้ไปเราคงไม่มีโอกาสเห็นท่านอีกแล้ว สิ่งที่ท่านเหลือเอาไว้ให้ก็คือ คุณงามความดี ผลงานที่ท่านทำไว้ หากท่านไปสู่ภพใดขอได้ประสบสุขคติเถิด เราผู้อยู่ต่อไปก็ขอได้รับเอาตัวอย่างอันดีงามของท่านเพื่อนำไปปฏิบัติ เมื่อได้เป็นใหญ่เป็นโตก็อย่ามัวเมา หลงอำนาจ หลงในรูป รส กลิ่น เสียง ไม่ช้า ไม่ช้าเราก็ตาย พร้อมกันนี้เราขออัญเชิญ คติธรรมของกรมพระยาปรมานุชิตชิโนรส มาเป็นเครื่องเทิดทูนเกียรติของอาจารย์รับ โสมณีโชติ ว่าท่านได้ทำดีไว้สมดังพระนิพนธ์นี้

๏ พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โทษน์ตเสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติอันวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกาฯ

ด้วยรักและเคารพยิ่ง

สังวาลย์ พะลัง

โรงเรียนสวนศรีวิทยา

๑๕ เมย. ๑๕

คำอาลัยในนามแห่งวงกวีอำเภอหลังสวน

ในฐานะที่ผมเคารพรักอาจารย์รับมาก เคยเชิญชวนให้ท่านเป็นกรรมการและประกวดกวีวันครูมานานปี พอใกล้จะย่างเข้าปี ๒๕๑๕ คลื่นลมแห่งชีวิตกระหน่ำหนักเอาทั้งท่านและผม จึงได้งดการประกวดกวีปีนี้เสีย ก่อนจะถึงวันครู ๑ วัน ท่านก็จากคณะกวีเราไปเสียอย่างไม่มีวันกลับ ด้วยความอาลัยอาวรณ์อย่างสุดซึ้ง อึ้งอั้นตันอุรา สุดจะหาคำใดมากล่าวให้เหมือนกับใจที่คิดอยู่ไม่ได้ จึงขอฝากคำประพันธ์ ซึ่งท่านเคยเป็นกรรมการตัดสินมา แต่หาใช่รางวัลที่ ๑ ไม่ ซึ่งน่าจะเป็นคติเตือนใจแก่คนทั่วไป ไว้ในงานพระราชทานเพลิงศพของท่านดังนี้ :-

คง อยู่คู่โลกฟ้า อย่าหวัง ท่านเอย
ม้วย หมดมรณ์ ทั่วหน้า
เป็น พระพุทธย่อมยัง สู่นิพ- พานเฮย
ผี ทั่วทุกแหล่งหล้า โลกล้วนอนิจจํ

ลูกสหัสนัยน์

คำไว้อาลัย

อาจารย์รับ โสมณีโชติ เป็นผู้ได้ชื่อว่าปิยบุคคล บุคคลอันเป็นที่รัก ทั้งนี้เพราะท่านมีอัธยาศัยดีมีความการุณาต่อคนทั่วไป สุจริตต่อมิตร มีความเข้าใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

ดิฉันเป็นผู้มารับงานหลังจากอาจารย์รับเกษียณราชการแล้ว แต่ได้รับคำแนะนำในการงานด้วยดี ผลงานที่ท่านทำไว้เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวหลังสวนเป็นอย่างดี ศิษยานุศิษย์ของท่านล้วนแต่ชมเชยยกย่องการปฏิบัติงานของท่าน ซึ่งยากที่ผู้อื่นจะปฏิบัติได้เสมอเหมือน

อาจารย์รับ เป็นผู้มาดี อยู่ดี และไปดี แม้ท่านจะล่วงลับไปแล้ว แต่ความดีของท่านยังคงอยู่ ขอกุศลผลบุญและกรรมดีที่ท่านได้ประกอบมาระหว่างมีชีวิตอยู่ จงเป็นผลส่งให้ท่านไปสู่สุคติภพเทอญ

เสาวลักษณ์ ศรีวัชรินทร์

๒๑ เม.ย. ๒๕๑๕

สวนศรี

ของตกที่เก็บได้ที่วัด

ส.ข.

ผมชอบไปคุยกับหลวงพ่อที่วัดขันเงินเสมอ ที่ผมว่าเสมอ คือเสมอทั้งสามอย่าง อย่างที่หนึ่งคือชอบเสมอ หมายความว่า ผมชอบหลวงพ่อวัดขันเงินเสมอ ที่ผมชอบท่านเสมอก็เพราะท่านสอนผมว่า "ของที่เหมือนกันก็ดึงดูดกัน" คือว่าเราต้องการให้ใครชอบเรา เราก็ต้องชอบเขาก่อน เข้าแบบที่ว่ากันว่า "มิตรจิต ก็มิตรใจ" ในภาษาพูดของเรา เราต้องการให้ใครปฏิบัติต่อเราอย่างไร เราก็ปฏิบัติต่อเขาอย่างนั้นปรับรสนิยมให้เสมอกันเสียก่อน ก็เข้าถึงกันได้ดังที่ภาษาฝรั่งเขาว่า "Like attracts like" ผมต้องการให้ท่านชอบผมเสมอ ผมก็ต้องชอบท่านเสมอไว้ก่อน ก็คนที่พระขนาดเจ้าคณะจังหวัดชอบเสมอนั้น ย่อมมีผลประโยชน์อย่างอื่นตามมาเสมอนี่ครับ

อย่างที่สองคือไปเสมอ.......หมายความว่า ผมไปวัดขันเงินเสมอ ถ้าผมไม่สบายใจทีไร ผมต้องไปวัดขันเงินทุกที

และผมก็มักจะไม่สบายใจเสมอตามวิสัยมนุษย์ผู้ครองเรือน ผมจึงมีโอกาสได้ไปวัดขันเงินเสมอ ๆ

ความจริง ถ้าไปแล้วไม่สบายใจเหมือนเดิม หรือยังขัดแค้น ขุ่นเคืองเหมือนเดิม ผมก็ไม่ไป หรือถึงจะไปก็คงไม่เสมอหรอก จริงไหมครับ

แต่นี่มันไม่อย่างนั้น ผมไปวัดขันเงินทีไร กลับออกมาผมก็ค่อยโล่งใจ เย็นใจ เบาใจ เหมือนผมต้องถือไฟในมือ หรือแบกของเหม็น ๆ หรือเทินของหนักไว้บนหัว ร้อนก็ร้อน เหม็นก็เหม็น หนักก็หนัก เมื่อไม่ทราบจะทำอย่างไรดี ผมก็นึกถึงพระ ตามประสาที่ผมเคยกล่าวถือพระเป็นที่พึ่งตั้งสามครั้ง ทุกครั้งที่ผมไปในงานศพและงานฉลองอันเป็นงานบุญต่าง ๆ

ยามนึกถึงพระได้ ผมก็มักถือ แบก หรือเทิน ของร้อน ของสกปรก ของหนักไปทิ้งไว้ที่วัดขันเงินบ่อย ๆ ผมถือว่าวัดขันเงินเป็นที่ทิ้งขยะ ว่างั้นเถอะ หลวงพ่อคงไม่ปล่อยให้วัดของท่านเต็มไปด้วยของร้อน ของเหม็น ของหนัก เป็นแน่

ท่านจึงทำหน้าที่เป็นพนักงานคอยกวาดขยะชำระของเหม็น และช่วยปลงของหนักจากตัวผมเสมอ ท่านจะนำไปทิ้งที่ไหน หรือจัดการอย่างไรผมไม่ทราบ แต่ท่านคงไม่เก็บไว้ที่วัดของท่านแน่ ๆ ผมก็กลับออกมาด้วยความสบายใจ เย็นใจ และเบาใจเสมอ

ดังนั้น เมื่อผมไม่สบายใจ จากบ้านจากเมืองเมื่อไร ผมก็ไปวัดขันเงิน

อีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ผมชอบไปเสมอก็คือ นอกจากผมจะได้ความรู้อันเป็นคุณประโยชน์ทางฝ่ายจิตหรือวิญญาณ ผมยังได้รับผลประโยชน์ทางวัตถุเกือบทุกครั้งที่ผมไปหาท่าน บุหรี่อย่างดีเอย ซิการ์เอย ในบางคราวถ้าท่านมี ส้มเอย บางทีก็นมสดเอย ซึ่งท่านจะลุกจากที่นั่งไปหยิบมาบริการผมเสมอ เขานำมาถวายทำบุญกะท่าน ท่านก็ทำทานกะผมต่อ ท่านอาจใคร่ทำบุญ อย่างที่ท่านสอนให้คนอื่นทำเหมือนกัน

ตอนแรก ๆ ผมก็ไม่ค่อยกล้ารับ เพราะเกรงใจและสงสารท่าน เขาเอามาถวายท่านท่านจะได้ใช้ แต่ท่านก็บอก

ว่า เอาไปเถอะ "ฉันฉันไม่หมด สูบไม่หมด" บ่อยครั้งเข้า ผมก็รับมาสูบ กินและดื่มตามที่ท่านให้ หากจะเรียกผมว่าเป็นเปรต รับส่วนทานของท่านก็น่าจะได้ แต่คงเป็นเปรตชั้นพิเศษของหลวงพ่อ ซึ่งหลวงพ่อคะยั้นคะยอแกมบังคับให้เป็น บางครั้งท่านให้บุหรี่สามิตผม ผมบอกท่านว่าผมไม่สูบ มันอ่อนนัก ผมสูบกรุงทอง มันค่อยถึงใจหน่อย ท่านก็สอนผมโดยที่ผมก็ไม่รู้ตัวว่าท่านสอน ท่านว่า "เฮ่ย เป็นคนมันต้องทนได้ทุกอย่าง" ผมเพิ่งมาคิดได้ตอนหลังว่าท่านสอนผม ผมคิดได้ว่า "เออจริงสินะ คนเราจะเลือกรับแต่สิ่งที่เราชอบเราต้องการอย่างเดียวหาได้ไม่" เพราะโลกเรานี้มันมีทั้งสุขและทุกข์ปนกัน มันมีทั้งสิ่งที่เราต้องการและที่ไม่ต้องการ ทั้งสิ่งที่เราชอบและไม่ชอบปนเปกัน คราวใดได้สุขก็รับ และคราวใดความทุกข์ย่างกรายเข้ามา ทั้งที่เราไม่ต้องการ เราก็ต้องยอมรับด้วย และยอมรับอย่างหน้าชื่นตาบาน ไม่ใช่ตีโพยตีพายโทษดวง โทษเคราะห์ หรือ โทษผู้อื่น

อย่างที่สามคือคุยเสมอ หมายความว่าผมคุยกับท่านเสมอ ท่านเป็นคนคุยเก่งที่สุดในสายตาของผม คือถ้าท่านคุยกับผม ผมมักจะเป็นฝ่ายพูด ผมพูดแล้วก็พูดอีก พูดเรื่องของผม ท่านก็นั่งฟังจนผมเหนื่อยท่านก็เล่านิทาน นิทานของท่านฟังแล้วก็คิดได้ ฟังแล้วคิดตื้น ๆ ก็หัวเราะ ถ้าคิดลึก ๆ ก็ได้อะไรแปลก ๆ ดี แต่ผมไม่ชอบคิดลึก ๆ หรอกครับ เพราะมันยาก ผมเอาแต่ได้หัวเราะก็พอ รวมความว่าผมพูดมากกว่าท่านประมาณ ๕ ต่อ ๑ นี่แหละ ผมรู้สึกว่าท่านคุยถูกใจผมจริง ๆ !

เนื่องจากผมไปคุยกับหลวงพ่อที่วัดขันเงินเสมอนี่เอง ครั้นเมื่อหลวงพ่อเป็นผู้จัดการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ และหาเรื่องลงหนังสือเล่มนี้ ท่านก็กะเกณฑ์ให้ผมเขียนอะไร ๆ ลงพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้บ้าง เพื่อไว้อาลัยแด่อาจารย์รับ โสมณีโชติ ผมไม่ทราบว่าจะเขียนอะไร และคงจะเขียนไม่ได้ เพราะผมไม่มีอะไร ๆ ที่เป็นความรู้พอจะเขียน ทั้งยังไม่เคยเขียนอะไรลงพิมพ์หนังสืออะไรเลย อะไร ๆ ของหลวงพ่อที่ท่านจะเขียน

นั้น ดูเป็นเรื่องง่ายเหลือเกินสำหรับความคิดของท่าน แต่สำหรับผม มันมืดแปดด้าน สิบด้าน (รวมทั้งด้านบนฟ้าและใต้ดิน) ผมเห็นว่า คนเราที่มีปัญญาน้อย เมื่อเกิดเหตุอะไร ๆ ก็มักจนปัญญา ผมก็เกือบจนปัญญาอยู่แล้ว พอดีนึกถึงภาพ ๆ หนึ่งขึ้นมาได้ ก็พอเห็นอะไร ๆ ที่จะเขียนลงดู เพื่อไม่ให้ขัดใจหลวงพ่อ

ภาพดังกล่าว คือภาพคุณหมอวิรัช รัชเวทย์ ซึ่งผ่าตัดศพอาจารย์รับ เพื่อฉีดยากันไม่ให้ศพเน่า ผมยังจำความรู้สึกในวันนั้นของผมได้ ยังนึกมองเห็นภาพในวันนั้น อาจารย์รับนอนเฉย ๆ ตาหลับ มือทั้งสองประณมห่างอก ผมและใคร ๆ ดูก็เห็นคล้าย ๆ กับท่านนอนหลับ คุณหมอวิรัชหยิบมีดผ่าตัดขึ้นมา ค่อยบีบกล้ามเนื้อหน้าขาของท่านเพื่อหาที่เหมาะ ๆ ที่จะผ่า อาจารย์รับคงนอนเฉยคล้าย ๆ กำลังสบายที่หมอวิรัชช่วยบีบให้ท่านหายเมื่อย หมอวิรัชยังไม่ผ่า เป็นแต่บีบหนักขึ้นหนักขึ้นจนขาเป็นรอยบุ๋มเพราะแรงบีบ อาจารย์รับยังคงนอนเฉยเช่นเดิม ความรู้สึก หรืออุปทานอะไรอย่างหนึ่งเกิด

ขึ้นกับผม ผมคิดเคลิ้มๆไปว่า อาจารย์รับยังไม่ตาย เพราะท่านคล้ายนอนหลับจริงๆ

ขณะที่ผมกำลังคิดเคลิ้มอยู่นั้น หมอวิรัชเอามีดผ่าตัดกดฉับลงบนขาของท่าน ผมสะดุ้งโหยงสุดตัว รู้สึกคล้ายกับเกรงว่าอาจารย์รับจะเจ็บครับ แต่อาจารย์ก็ยังคงนอนเฉยเช่นเดิม หมอวิรัชเอามีดกรีดเนื้อหน้าขาของอาจารย์เพื่อหาเส้นเลือด แผลแยกใหญ่ขึ้นจนเห็นมันที่หน้าขา มันเป็นสีเหลืองคล้ายมันไก่ตอนในข้าวมันไก่ ผมรู้สึกเสียววาบแทนอาจารย์รับ จนต้องเบือนหน้าหนี อีกครู่หนึ่งจึงหันมาดู หมอวิรัชยังคงชำแหละแผลให้กว้างขึ้น อาจารย์รับคงนอนเฉย ไม่พูดไม่สูดปากเยี่ยงคนที่ถูกผ่า ท่านไม่ครวญครางดังที่ผมนึกสูดปากและครวญครางอยู่ในใจ ในขณะนั้น

ผมทนดูจนหมอวิรัชผ่าเสร็จ ดูไปพลางคิดไปพลางตามประสาคนขี้ชอบคิดอย่างผม ผมคิดได้ว่า ร่างกายของคนเรานี้ช่างไม่มีความหมายสำหรับเราเสียเลย ตายแล้ว ก็แล้วแต่เขา

จะจัดการกันอย่างไร จะผ่า จะตัด จะเผา เจ้าของร่างไม่มีอุทธรณ์ฎีกาทั้งนั้น

หมอวิรัชฉีดยาไม่ทันเสร็จ ผมก็ไปนั่งที่ม้านั่ง พลันสายตาเหลือบไปเห็นยูนิฟอร์มชั้นเอก ประดับเหรียญตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ท่านได้รับพระราชทาน เขาเอามาตั้งไว้ข้างศพอาจารย์รับคล้ายเป็นการท้าทายใคร ๆ รวมทั้งผมดูและคิด ผมก็คิดและได้ความรู้สึกว่า ไม่ใช่เพียงแต่ร่างกาย แม้ยศศักดิ์ก็ไม่มีความหมายมากนักสำหรับคนตาย มันเป็นเรื่องของคนเป็น ยศของอาจารย์รับน่าจะช่วยไม่ให้อาจารย์รับรีบตาย ทั้งท่านก็เป็นถึงข้าราชการชั้นเอก นับว่าสูงพอดูแต่ท่านก็ยังตาย เป็นอันว่า ยศ ก็ช่วยอะไรไม่ได้เมื่อท่านต้องตาย แม้สิ่งอื่น มีทรัพย์ เมีย ลูก และบริวารเป็นต้นก็ช่วยท่านไม่ให้ตายไม่ได้ แม้เกียรติคุณความดี ซึ่งรวมทั้งบุญที่ท่านสั่งสมไว้ตลอดมา ซึ่งน่าจะช่วยอย่าให้ท่านเพิ่งตาย ก็ช่วยไม่ได้ ผมชักจะหาเรื่องกับบุญ และตำหนิบุญที่ไม่ช่วยชีวิตอาจารย์รับไว้ ทั้งที่ท่านได้ทำบุญไว้อย่างล้นเหลือ ดังนั้นเมื่อสรูปรวม

ความแล้ว ร่างกายก็ดี ยศ ทรัพย์ก็ดี บุญบาปก็ดี ห้ามความตายไม่ได้เลย ถึงผู้อื่นนอกจากอาจารย์รับก็เช่นกัน ที่นี้ปัญหามีว่า เมื่อบุญช่วยคนเราไม่ให้ตายไม่ได้แล้ว เราทำบุญกันทำไม

ผมนำปัญหานี้ไปคุยกับหลวงพ่อ ผมเรียกว่าหลวงพ่อหรือพ่อหลวงมาตั้งนาน ยังไม่ได้บอกว่าหลวงพ่อที่ผมเรียกนั้นคือท่านผู้ใด ขอบอกเสียเลย หลวงพ่อที่ผมกล่าวถึงคือท่านเจ้าคุณปกาสิตพุทธศาสน์ เจ้าคณะจังหวัดชุมพรครับ

หลวงพ่อได้อธิบายให้ผมฟังหลายอย่างและในที่สุดท่านยกคำกลอนของฝรั่งที่ชื่อแซมวลสไมล์ส (Samuel Smiles) มาว่าให้ผมฟังดังนี้

To live in hearts weleave behind

Is not to die.

พร้อมกับคำแปลของท่าน ซึ่งท่านดัดแปลงเป็นคำกลอนไว้ว่า

การได้ทำความดีจนมีสิทธิ์ สิงสถิตในใจผู้อยู่ข้างหลัง

แม้ชีพวายเชื่อว่าไม่มรณัง เพราะชื่อยังชื่นอยู่ไม่รู้โรย

ผมก็ยังไม่เข้าใจชัด แต่หลวงพ่อท่านบอกให้คิดเอาเอง ผมจึงคิดเดาเอาเองว่า คนเราถ้าได้ทำความดี หรือทำบุญไว้แล้ว คงสบายใจ แม้ยังมีชีวิตอยู่ ตัวเองก็สบายใจ คนอื่นที่เกี่ยวข้องก็พลอยสบายใจด้วย เมื่อตายไป แม้จะไม่มีใครพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ชัดได้ว่าจะเกิดอีกในโลกไหนอย่างไรหรือไม่ ถึงจะตัดออกเสียเลย คือไม่ต้องคิดถึงก็ได้ แต่สิ่งที่มั่นใจได้ก็คือว่าคนดีนั้นจะเกิด จะอยู่ จะไปที่ไหน ก็ดีทั้งนั้น ไม่ว่าจะย้ำเกิด ย้ำอยู่ ย้ำไป สักกี่ครั้งก็ตาม แม้ตายไปแล้วก็เหมือนกับไม่ตาย ทั้งคนดีและคนชั่ว เพราะความดีความชั่ว ใช่จะถูกฝัง ถูกเผาไปหมดพร้อมกับร่างกาย แต่ยังถ่ายทอด ฝังรอยอยู่ในจิตใจของเมีย ลูก มิตรสหาย ตลอดถึงผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะคนดี เช่นอาจารย์รับเป็นต้น แม้เกษียณอายุราชการและตายไปแล้วก็ตาม แต่ความดี

ของท่าน (เรื่องความชั่วของใคร ๆ ก็ตาม อย่าพูดถึงดีกว่า เพราะความชั่วของใคร ๆ มันก็ชั่ว ไม่ดีทั้งนั้น ทั้งไม่ใช่เป็นของแปลก หรือแขกแปลกหน้า จึงไม่ต้องโฆษณา) ยังไม่พลอยเกษียณอายุและตายไปด้วย เพราะท่านยังเป็นอาจารย์ที่ดีคอยสั่งสอนเราอยู่ในดวงใจ เวลานี้ผมก็ยังได้ยินอยู่ ท่านล่ะ ได้ยินอาจารย์รับพูดว่าอย่างไรบ้างหรือเปล่า เอาละ พอไม่ต้องบอกหรอกว่า ท่านได้ยินว่าอย่างไร

ใต้ถุนวัดขันเงิน

๒๑ เมษายน ๒๕๑๕

Sweet, be not proud of those two,
Which star-like sparkle in their skies;
Nor be you proud, that you can see
All hearts your captives; yours yet free;
Be not proud of that rich hair
Which wantons with love-sick air;
Whenas that ruby which you wear,
Sunk from the tip of your soft ear,
Will last to be a precious stone
When all your world of beauty's gone.

R. Herrick

อย่าผยอง ว่าตาน้อง งามสกาว
ดุจแสงดาว พราวระยับ จับเวหา
อย่าผยอง เห็นผอง หัทยา
เจ้าอาจฆ่า จูงเล่น เช่นชะเลย
แต่ใจเจ้า สิเสรี มีอิสระ
ไม่ยี่หระ ใครแล้ว น้องแก้วเอ๋ย
อย่าผยอง ผมดกงาม ยามลมเชย
พัดรำเพย พริ้วสยาย เล่นสายลม
ส่วนทับทิม เจ้าประดับ สำหรับหู
ห้อยย้อยดู แวววาม ช่างงามสม
เมื่อความงาม เจ้าสลาย ไร้คนชม
ยังนิยม เป็นมณี มีค่าแพง

บ.ช. เขมาภิรัต

คำบรรยาย

เรื่อง "จริยธรรมสำหรับเด็กวัยรุ่น"

ของ

พระราชชัยกวี (พุทธทาส ภิกขุ)

แสดงที่คุรุสภา วันอังคาร ที่ 27 เมษายน 2508

ท่านประธาน และท่านครูบาอาจารย์ทั้งหลาย

อาตมาจะได้บรรยายความคิดเห็นตามหัวข้อที่กำหนดให้ คือเรื่อง "จริยธรรม;" แต่จะขอขยายความออกไปให้ชัดหรือแคบเข้า ตามหัวข้อใหญ่ที่เป็นความมุ่งหมายของการประชุมคราวนี้ คือเรื่อง "การสร้างเสริมจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น"

อาตมาอยากจะขอทำความเข้าใจว่า ข้อความที่จะบรรยายต่อไปนี้ ขอให้ถือเป็นเพียงความคิดเห็นในฐานที่อาตมาก็สนใจเรื่องนี้เป็นพิเศษและนานมาแล้ว; ทั้งนี้ก็มีความรู้สึกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เป็นหน้าที่ของอาตมา หรือของภิกษุสงฆ์

ทั่ว ๆ ไปด้วย เพราะฉะนั้น อย่าได้หวังที่จะได้ฟังสิ่งที่เป็นหลักวิชาอะไรมาก ขอได้โปรดฟังในฐานะเป็นความคิดเห็น; แต่เป็นความคิดเห็นที่อาตมาได้พยายามนึกคิดศึกษา สังเกต มาเป็นเวลานานพอที่จะนำมาแสดงให้เป็นประโยชน์ได้บ้าง. และอีกอย่างหนึ่ง ก็อยากจะขอบอกกล่าวเสียด้วยเลยว่า ขอให้ยกเว้น ให้อาตมากล่าวได้ในฐานะเป็นการกล่าวอย่างอิสระ หรือถ้าจะเรียกว่าเป็นฝ่ายแย้งหรือเป็นฝ่ายค้านกับที่เขา กล่าว ๆ กันอยู่บ้างก็จะถูกกว่า; หรือยิ่งกว่านั้นก็ควรจะให้เป็นว่า ให้อาตมามีหน้าที่กล่าวในฐานะที่มองกันในแง่ที่คนอื่นไม่มอง; หรือจะเลยไปถึงว่ามองกันในแง่ร้าย คือในแง่ Pessimistic ได้ก็ยิ่งดี อาตมาจะได้กล่าวได้อย่างเป็นอิสระ เพื่อให้ที่ประชุมของเราได้ฟังครบถ้วน ถ้ามัวแต่กล่าวเหมือน ๆ กัน หรือกล่าวโดยมุ่งหมายทางแง่ดีแง่สนับสนุนกันไปหมด ก็เชื่อว่าสิ่งที่ได้ยินได้ฟังนั้นไม่สมบูรณ์แน่ นี่ คือข้อที่จะบอกให้ครูบาอาจารย์ทั้งหลายกำหนดไว้เป็นข้อแรก

ทีนี้อาตมาจะได้กล่าวถึงคำที่ใช้เป็นหัวข้อกันว่า "จริย-

ธรรม" อาตมารู้สึกว่าเรายังมีความลำบากกันมากในการใช้คำ ๆ นี้ คือเอาไปปนกันกับคำว่าศีลธรรม: บางคราวเราเล็งถึงจริยธรรม เราไปเรียกศีลธรรม บางคราวเราเล็งถึงศีลธรรมแต่ไปเรียกจริยธรรม ดังนี้เป็นต้น: ฉะนั้น อยากจะขอซ้อมความเข้าใจ หรือทำความเข้าใจกันในพวกเราที่เป็นผู้สนใจในเรื่องนี้ด้วยกันว่า ถ้าอย่างไร เราจะตกลงกันให้คำว่าศีลธรรมนี้ตรงกับคำว่า Moral หรือ Morality; และให้คำว่าจริยธรรมนั้น ตรงกับคำว่า Ethics เพราะว่าถ้าเราไปดูตำหรับตำราทั่ว ๆ ไป เขาระบุไว้ชัดว่า Ethics นั้นคือ Philosophy ของ Morality; ที่นี้ตัว Morality กับตัว Philosophy ของ Morality นั้น ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เราเอาคำว่า Ethics นี้มาเป็นคำที่เราเล็งถึงจริยธรรม และคำว่า Morality มาเป็นศีลธรรม จะง่ายขึ้น และจะแยกกันได้ดี คำว่า Ethics หรือจริยธรรมนี้มันตรงกัน ก็ตรงที่ว่าคิดดูให้ดี ถ้าเรารู้ภาษาบาลีเท่าที่เราเรียนกันมาแล้วนี้ ก็พอจะเห็นได้ว่า จริย นี่แปลว่าควรประพฤติหรือพึงประพฤติ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าประพฤติ

แล้ว; นี่มันข้างตรงกับคำว่า Philosophy ซึ่งเป็นแต่เรื่องคิดเรื่องฝัน ส่วนคำว่าศีลธรรมนั้น ต้องหมายไปถึงเรื่องที่กำลังประพฤติอยู่ หรือประพฤติแล้ว เผอิญไปตรงกับคำว่าศีลธรรม "ศีล" คำนี้ภาษาบาลีแปลว่า อยู่ตามปกติ เป็นอยู่ตามปกติ หรือซึ่งเป็นอยู่ตามปกติ คือ หมายความว่าประพฤติอยู่, หรือประพฤติแล้ว ถ้าจะเอาศัพท์คำเดียวกัน ก็ควรจะเป็นจาริตธรรมหรือจาริต ซึ่งแปลว่าสิ่งซึ่งประพฤติแล้ว จริยธรรมนั้นแปลว่า เป็นสิ่งที่พึงประพฤติ จะต้องประพฤติ ต้องเถียงต้องถกกันอีกมาก ส่วนศีลธรรมเอาที่กำลังประพฤติอยู่ นี่แหละโดยตัวหนังสือก็อำนวยให้อย่างนี้อยู่แล้ว และโดยความหมายนั้น ก็หมายความว่าจริยธรรม หรือ Ethics นั้นอยู่ในรูปของปรัชญา ที่ต้องคิดต้องนึก บางทีก็เลยเตลิดเปิดเปิงไปเป็นเรื่องที่ไม่เคยปฏิบัติเลยก็มี เป็นเรื่องทฤษฎีล้วนไปเลย ส่วนเรื่องศีลธรรม หรือ Morality นี้ต้องทำอยู่จริง ๆ ในฐานะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า

ถ้าเราจะถามกันขึ้นว่าพระพุทธเจ้าเป็นนักจริยธรรมหรือ

นักศีลธรรม ? ตามหลักเกณฑ์อันนี้ จะต้องถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นนักศีลธรรม ไม่ใช่นักจริยธรรม พูดกันตรง ๆ พระพุทธเจ้าท่านเกลียด Philosophy อย่างยิ่ง คือเรื่องที่พูดกันแต่ทางหลักทฤษฎีหลักวิชานี้ ท่านหัวเราะเยาะ ดูเป็นเรื่องรุ่มร่าม ท่านจึงเป็นนักศีลธรรม คือว่า กล่าวถึงแต่ที่อาจจะปฏิบัติได้ทันที รีบด่วนในปัญหาเฉพาะหน้า และความจริงมันก็เป็นอย่างนี้ เพราะเราก็เห็นกันอยู่ว่า เรื่องที่จะประพฤติเพื่อละความชั่วทำความดีนี้ มันไม่ยากอยู่ตรงที่เราไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรมากนัก แต่มันยากที่เราจะบังคับให้ตัวเราประพฤติ ให้เป็นอย่างนั้นมันไม่ค่อยจะได้ นี่เป็นข้อยาก ฉะนั้นถ้าจะถามว่าพระพุทธเจ้า เป็นอะไร ก็จะต้องตอบว่าเป็น Moralist มากกว่า Ethicist คือว่าท่านเป็นนักศีลธรรม มากกว่านักจริยธรรม ในประเทศไทยเรายังใช้คำสองคำนี้กำกวมกันอยู่ในบทที่เขียนที่พูด ถ้าอย่างไรเราเอาไปช่วยคิดกันดูว่าเราจะยุติกันอย่างนี้เสียทีจะดีไหม คือว่าถ้าเป็นจริยธรรมก็เล็งถึง Ethics และศีลธรรมก็เล็งถึง Morality

ทีนี้เรามาถึงข้อที่เราจะพูดกันในวันนี้ คือในหัวข้อที่ว่า "การสร้างเสริมจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น" นี้ คำว่า "จริยธรรม" ในที่นี้ กำกวมหรือเปล่า ? เล็งถึง Ethics. หรือว่าเล็งถึง Morality ? อาตมาอยากจะถือว่าตามหัวข้อวันนี้ เราเล็งกันถึงศีลธรรมหรือ Morality มากกว่าที่จะเล็งถึง Ethics. เพราะว่า Ethics นั้นเป็นปรัชญาที่ไม่รู้จบ อาจจะซ้ำเกินไปอย่างที่เรียกกันว่า กว่าถั่วจะสุกงาก็ไหม้ อะไรเหล่านี้ ถ้าเรามัวจะพูดกันในแง่ทฤษฎี หรือปรัชญา หรือตรรกวิทยา หรืออะไรทำนองนี้; ฉะนั้น เมื่ออาตมากล่าวถึงจริยธรรมในหัวข้อนี้ อาตมาหมายถึงศีลธรรมมากกว่า; คือหมายถึง Morality มากกว่า Ethics.

ทีนี้ ปัญหาก็มีต่อไปอีกว่า คำว่า ศีลธรรมนี้มีขอบเขตกว้างมาก เราจะจำกัดความแคบเข้ามาถึงศีลธรรมที่เกี่ยวกับเด็กวัยรุ่นโดยเฉพาะ เด็กวัยรุ่นโดยเฉพาะคือปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหารีบด่วนของเรา ฉะนั้น สิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมในที่นี้เราก็จะเล็งเฉพาะที่เกี่ยวกับเด็กวัยรุ่น

สำหรับหัวข้อบรรยายนี้อาตมาจะกล่าวไปตามที่สะดวก จะให้หัวข้อว่า

ข้อที่ ๑ โรคของเด็กวัยรุ่น, (คำว่าโรคนี้หมายถึงสิ่งที่เราไม่พึงปรารถนา;)

ข้อที่ ๒ สมุฏฐานของโรคนั้น;

ข้อที่ ๓ หมอหรือผู้วิจัยหรือผู้รักษาโรคนั้น;

ข้อที่ ๔ อำนาจการใช้ยา หรือ Motive ต่าง ๆ ที่จะให้เด็กนั้นกินยา;

ข้อที่ ๕ ยาที่จะใช้รักษาโรคนั้น;

ข้อที่ ๖ ภาวะที่เรียกว่าไม่มีโรคนั้นเราจะเอาอย่างไรกันแน่;

ข้อที่ ๗ สรุปเค้าโครงเหล่านี้พอเป็นเครื่องจดจำได้ง่าย.

แม้จากหัวข้อเหล่านี้ ก็เห็นได้ว่า อาตมาถือเอาตามชอบใจ ไม่ใช่ถือตามหลักทั่ว ๆ ไป ตามที่เขาถือกันว่า เช่น

จะกล่าวถึงภาวะที่ไม่มีโรคที่จะเอาอย่างไรกันแน่นี้ ก็ไปกล่าวในตอนสุดท้ายเป็นต้น; แต่ขอให้ลองติดตามฟังกันดู จะรู้สึกว่าฟังยากหรือฟังง่ายได้ด้วยตนเอง.

หนึ่ง โรคของเด็กวัยรุ่น

สำหรับ ปัญหาที่ ๑ คือ โรคของเด็กวัยรุ่น นี้อาตมาใช้คำว่า โรค เพราะว่าเป็นคำที่เคยใช้ในคัมภีร์ในภาษาบาลีในเมื่อเล็งถึงอาการหรือภาวะอย่างนี้โดยเรียกว่า โรคทางจิต หรือโรคทางกิเลส หรือโรคทางวิญญาณแล้วแต่จะเรียก ภาวะที่คนถูกกิเลสครอบงำ แล้วกระทำไปในลักษณะที่ไม่น่าดู ไม่น่าปรารถนานี้เรียกว่าโรค มีใช้อยู่ในภาษาบาลี เพราะฉะนั้นเราจึงได้คำว่าโรค นี้มีความหมายเป็น ๓ ชนิดเป็นอย่างน้อย คือโรคทางร่างกายโดยตรง นี้ไม่ต้องพูดถึง; และโรคทางจิตส่วนที่เนื่องกันอยู่กับกาย นับตั้งแต่ประสาทเป็นต้นไป นี้เราไม่ต้องพูดถึง; แต่ยังมีโรคที่สามคือ โรคทางวิญญาณล้วน ๆ ได้แก่ทางจิตที่ไม่เกี่ยวกับกายล้วน ๆ; คือทางสติปัญญาความคิดเห็นหรืออะไรทำนองนี้. สำหรับโรคทางกายกับโรคทางจิต

โดยตรงนั้นขอแยกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง มีโรงพยาบาล มีอะไรเป็นเจ้าหน้าที่พร้อมแล้ว; ส่วนโรคทางวิญญาณนี่ ก็คือโรคทางศีลธรรม หรือโรคทางจริยธรรมนี่เอง แล้วแต่จะเรียก. ถ้าจะนิยามความหมายของคำ คำนี้ ก็คือว่าภาวะที่กิเลสครอบงำจิต จนตั้งจิตไว้ผิด แล้วมีการกระทำไปตามใจตัวเอง; อย่างนี้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นกิเลสชนิดไหน ก็มีลักษณะอย่างนี้ทั้งนั้น. แม้โรคที่เกิดแก่เด็กวัยรุ่นของเรา ก็กำลังเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น คือมีกิเลสครอบงำจิตจนตั้งจิตไว้ผิด และมีการกระทำไปตามใจตัวเอง เพราะฉะนั้น เราถือได้ว่าเรากำลังถือว่าเด็กวัยรุ่นของเรากำลังเป็นโรคทางจริยธรรม หรือทางศีลธรรม.

ยังมีข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับอาการของโรค เราอาจจะใช้คำกำกวมหรือกว้างเกินไปก็ได้ ในเมื่อพูดว่า "เด็กวัยรุ่น" เฉย ๆ เพราะคำว่าเด็กวัยรุ่นนี้ มีหลายระดับ หลายประเภท ขอให้นึกถึงเรื่องนี้ให้มาก อย่าได้วิจัยอย่างคลุมเครือ อย่างกว้าง ๆ เป็นเรื่องเดียว ขอให้แยก เด็กวัยรุ่นที่กำลังเป็นโรคนี้อย่างน้อยก็ให้มีอยู่ ๓ ระดับ. มันเป็นการต่างกันมากในส่วน

ข้อเท็จจริงที่ปลีกย่อย; แม้ว่ามันจะเหมือนกันทั้งหมดในส่วนใหญ่. ในส่วนใหญ่นั้นเราไปเล็งกันว่าศีลธรรมของเด็กวัยรุ่นไม่ดีขึ้น ตามที่การศึกษาของโลกก้าวหน้าไป. นี่เหมือนกันหมด ไม่ว่าเด็กวัยไหน ประเภทไหน ระดับไหน; หรือว่าศีล-ธรรม ของเด็กวัยรุ่นยิ่งเลวลงไปกว่าระดับของการศึกษาของโลกที่ก้าวหน้า ดังนี้ก็ตาม นี่ขอให้มองในข้อเท็จจริงที่รวม ๆ กันอย่างเดียวเสียก่อนอย่างนี้: เดี๋ยวนี้เรายอมรับว่าในทางฟิสิคส์ เรารู้สึกว่าเด็ก ๆ ของเราเกิดมานี้สวยมาก รูปร่างหน้าตาแฉล้มแช่มช้อย งดงามมากกว่าเมื่อยี่สิบสามสิบสี่สิบปีมาแล้ว นี่เป็นข้อเท็จจริงที่ใคร ๆ ก็จะสังเกตเห็น; นี่เป็นปัญหาอีกทางหนึ่งทางจิตวิทยาหรือทางชีววิทยาอะไรก็ตาม แต่เราดูแล้วก็จะเห็นว่า การที่เด็ก ๆ ของเราเกิดมาสวยมาแต่ในท้องมากขึ้น นี่มันไม่ได้หมายความว่า ทางจิตใจของแกดีขึ้นด้วย; เรากลับไปพบว่า พอเด็ก ๆ ของเราโตขึ้นมาโตขึ้นมา ทางวิชาหรือทางปัญญานี่มันสูงขึ้น, แต่ทางจริยธรรมไม่เป็นอย่างนั้น มันกลับจะลดลง. นี่ลองเขียนเป็นกร๊าฟดู ว่ามันจะเป็น

อย่างไรตามอายุที่เพิ่มขึ้น: เด็กอายุมากขึ้น เลขดรรชนีทางวิชา ทางปัญญาพุ่งขึ้นไปในทางสูง, แต่เลขดรรชนีในทางศีลธรรมกลับพุ่งกลับ ในทางตรงกันข้าม ลงไปในทางต่ำ; นี่เป็นข้อเท็จจริงรวม ๆ ทั่วไป.

แต่การที่เราจะใช้ข้อเท็จจริงอย่างเดียวนี้ แก้ปัญหาแก่เด็กทุกระดับนี้ดูจะไม่ได้ เพราะจะต้องแยกเด็ก ๆ ที่กำลังเป็นปัญหานี่แหละ ตามความเป็นโรคของเด็กอย่างน้อยสัก ๓ ระดับดังที่กล่าวนั้น. เช่นว่า ระดับแรกเราเล็งถึงต่ำสุด คือถึงขนาดเป็นอันธพาล ขณะที่เรามีศัพท์เรียกกันทุกวันนี้ว่า อันธพาล; ที่รองลงไปเป็นระดับที่สองก็เรียกว่า ขนาดที่ว่าอาจจะเป็นคนอันธพาลในอนาคต คือมีเค้าเงื่อนว่าจะเดินผิดทาง. ส่วนในระดับที่สามนั้น เราเอาแต่เพียงว่าเขายังไม่ปลอดภัยในทางจิตในทางวิญญาณ; ไม่ถึงขนาดเป็นอันธพาลหรือจะเป็นอันธพาล แต่ว่าจะเป็นผู้ที่มีทุกข์ทรมานในทางจิตในทางวิญญาณโดยส่วนตัวเขาเอง เช่นเขาร้องไห้เก่ง เอาแต่ใจตัวเองเก่ง กระทั่งเป็นโรคประสาทง่าย ๆ กระทั่งฆ่าตัวตายไปง่าย ๆ ในที่สุด

อย่างนี้เรียกว่าโรคทางวิญญาณด้วยเหมือนกัน; แต่ไม่ใช่ขนาดที่เป็นอันธพาล.

เด็กขนาดที่เป็นอันธพาลนั้น ครูบาอาจารย์ ควรจะตั้งข้อสังเกตว่ามีมากไม่น้อย แต่ไม่ค่อยมาเกี่ยวข้องกับวงการของครูบาอาจารย์. ส่วนอาตมากลับเห็นว่าประเภทนี้น่าวิตกอย่างยิ่ง อันตรายอย่างยิ่ง อาตมาขอเวลายกตัวอย่างสักเล็กน้อยว่า เด็กขนาดวัยรุ่นนี้เป็นลูกจ้างคนจีน ไปทาสีที่วัด; เขาทำอย่างที่เรียกว่าใช้ไม่ได้ มีจิตใจที่ไม่เป็นปกติ พอเราทักท้วงเขาเรื่องทาสีไม่ถูกตามวิธีของสีชนิดนั้น เขาก็โกรธ แต่เขาไม่โกรธอย่างเดียว เขาประชด หรือเขาแกล้งกระทำให้มันผิดวิธียิ่งขึ้นไปอีก; พูดอะไรไม่ค่อยได้ยิน งึมงำ ๆ อยู่ในคอ ซึ่งเรารู้ได้ว่าเป็นคำหยาบ; และการพูดจาของเขาในระหว่างทำงานกับเพื่อนของเขานั้น ล้วนแต่ตะโกนกันด้วยคำหยาบ จนเรารู้สึกเศร้าว่าสิ่งสวยงามของเรานี้ทำไมถูกสร้างโดยคนที่พูดคำหยาบ และมีความประพฤติที่เราไม่เคยเห็นมาก่อน; เช่นในวัดของเราไม่เคยมีใครขว้างปาผลหมากรากไม้; ก็เพิ่งจะมีคราว

นี้. ผลที่สุดวัยรุ่นสองคนนี้ก็ถูกนายจ้างของเขาส่งกลับ. เราพิจารณาดูเถอะว่า การทำเช่นนั้นเขาเองไม่ได้รับประโยชน์อะไร, เราก็พลอยเสียประโยชน์, นายจ้างก็พลอยเสียประโยชน์, เพราะว่าแทนที่นายจ้างของเขาจะได้ทำงานมากออกไปอีก เรากลับตัดงานลงไปอีกมากไม่ให้เขาทำ. นี่เรียกว่านายจ้างของเขาเสียประโยชน์, เราก็เสียประโยชน์, เจ้าตัววัยรุ่นเองก็เสียประโยชน์. นี่เรียกว่าเป็นปัญหาด่วน เป็นปัญหาเฉพาะหน้า. มันคงจะมีทั่วไป ไม่เฉพาะแต่รายนี้ที่เอามาเป็นตัวอย่าง ขอได้โปรดคิดดูว่า วัยรุ่นของเรามีระดับอย่างนี้อยู่ระดับหนึ่ง. ส่วนระดับที่จะเป็นคนคดโกงในอนาคตนั้น มันยังเสี่ยงอยู่, ยังไม่แน่. ถึงแม้ว่าในระดับที่สาม ที่จะร้องไห้เก่ง จะเป็นโรคเส้นประสาท ในที่สุดจะฆ่าตัวตายได้ง่าย ๆ นี่เราก็เป็นห่วงเหมือนกัน ; ฉะนั้น ขอให้ครูบาอาจารย์นึกถึงเด็กวัยรุ่น อย่างน้อยเป็น 3 ระดับ ดังที่กล่าวแล้ว ; ขออย่าได้ใช้กฎเกณฑ์อะไร ๆ เหมือน ๆ กันไปหมด มันดูน่าขัน และเป็นความเขลา.

เราลองคิดดูก็จะเห็นได้ว่า โลกเราทั้งโลกเดี๋ยวนี้มีหลัก

เกณฑ์อะไรที่น่ากลัวอยู่หลายอย่าง เช่นกฎหมายออกไว้อย่างไง สำหรับประเทศไหนก็ตาม ก็ใช้สำหรับคนทุกระดับ; อย่างนี้มันถูกหรือไม่ถูก ลองคิดดู. กฎหมายที่ดีเกินไปนั้น กลับจะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง คือเยิ่นเย้อในการที่จะใช้กฎหมาย กว่าจะได้ทำอะไรลงไป แม้แต่คนที่คนทั้งบ้านทั้งเมืองก็เห็นว่าไม่ไหวแล้ว. นี่ คือกฎหมายดีเกินไป; กฎหมายฉบับเดียวใช้กับคนทุกระดับ. อาตมาเชื่อว่ามันผิดกับหลักของพระพุทธเจ้า พระ-พุทธเจ้าท่านตรัสยืนยันเองว่า ท่านใช้อุบายหยาบแก่คนหยาบ; ท่านใช้อุบายประณีตแก่คนประณีต; แล้วท่านก็ฆ่าคนที่ควรฆ่าเสียเลย อย่างนี้เป็นต้น. นี่สรุปว่ามนุษย์เราในโลกนี้ เวลานี้มีอะไรประหลาด ๆ ซึ่งเข้าใจไม่ได้และก็ทำให้ปัญหาในโลกนี้มันมากขึ้น ๆ จนมนุษย์แก้ไม่ไหว เพราะว่ามีความเขลาในอะไรหลาย ๆ อย่างอยู่เป็นธรรมดา.

ทีนี้มาถึงเด็กของเรา ก็พลอยมีอาการอย่างเดียวกันกับที่ว่านี้ คือกฎหรือระเบียบต่าง ๆ ที่มันไม่ได้จัดให้ถูกกับระดับนี้ก็เป็นผลร้ายอยู่แล้ว; นอกจากนั้นเด็ก ๆ ของเราก็กำลังเดิน

ไปในทางที่จะเป็นปัญหายุ่งยากมากขึ้นเพราะสิ่งแวดล้อม. คิดดูว่าเด็ก ๆ ของเราเดี๋ยวนี้จะแกงใบมะขามอ่อนกินก็ไม่เป็น เพราะว่าไม่มีตำรากับข้าวชนิดของคนสมัยนี้ เป็นต้น เขาทะเยอทะยานไปในทางอื่น ; แต่แล้วอย่าลืมว่าการที่จะทะเยอทะยานในเรื่องกินเรื่องอยู่นี่แหละ เป็นปัญหาอันร้ายกาจอันหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสื่อมทรามในทางจิตใจ เราควรจะนึกถึงปัญหาในเรื่อง ดักทะเยอทะยาน ในเรื่องการกินอยู่นี้ให้มากด้วย. อาตมาจะยกตัวอย่างขึ้น ๆ สักเรื่องหนึ่งว่า เมื่อคราวหนึ่งไปติดต่อหาแท่นพิมพ์ที่จะใช้พิมพ์หนังสือ ไปพบที่ร้านเอเย่นต์แท่นพิมพ์จากประเทศจีน ซึ่งมีราคาถูกมาก ทั้ง ๆ ที่คุณสมบัติมันก็ไม่ต่างกันนัก ก็เลยถามเป็นทำนองเย้า ๆ เอเย่นต์ที่ขาย ว่าทำไมมันขายถูกนัก มันคงจะใช้อะไรไม่ได้กระมัง. แต่เขาก็รู้ว่าเราก็รู้ เขาตอบอย่างที่น่าหวัวว่า คนจีนนี่นอนกับพื้นแล้วกินหัวผักกาด ส่วนฝรั่งนั้นต้องนอนเตียงแล้วกินหมูกินไก่ ฉะนั้น จึงทำแท่นพิมพ์ขายให้ในราคาเท่ากันไม่ได้ในเมื่อคุณสมบัติเท่ากัน. นี่ลองคิดดูเรื่องอย่างนี้ว่า เป็นปัญหาสำคัญ

มากน้อยอย่างใดที่เกี่ยวกับการกินอยู่ เราเคยได้ยินได้ฟังเพื่อนคนญี่ปุ่นเล่าให้ฟังถึงขนาดว่า นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น บางคนก็มาจากเด็กขายเต้าฮวย แล้วเป็นเด็กขายหนังสือพิมพ์ แล้วก็เป็นนักหนังสือพิมพ์; เพราะว่าเขาผ่านการกินอยู่ต่ำ ๆ ขนาดคนชั้นอธิบดี ในครอบครัวนั้นก็ยังกินอาหารด้วยหัวผักกาดเช่นนี้เป็นต้น ฉะนั้น จึงมีความนึกคิดไปคนละอย่างกับคนที่เป็นอยู่กันตรงกันข้าม. บางทีจะเป็นเพราะเหตุนี้ก็ได้ ที่เราเห็นประชาธิปไตยของญี่ปุ่นนั้นไม่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่ต้องใช้กำลังทหาร ไม่ต้องใช้อะไรในทำนองนี้ก็ได้; เพราะว่ายึดหลักที่ใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่า.

สมัยนี้ เรากำลังมองเห็นว่าเด็ก ๆ ของเรา กำลังทะเยอทะยานมุ่งมาดเร็วเกินไปในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งเป็นปัญหาหรือเป็นปัจจัยอันหนึ่งด้วยเหมือนกัน ที่ทำให้เขาไม่สำรวมระวังในเรื่องศีลธรรม. ถ้าหากว่ายิ่งมีความทะเยอทะยานมากในเรื่องนี้ ก็ยิ่งเห็นแก่ได้ เห็นแก่เงิน เห็นความสนุกสนานที่จะได้จากเงิน ไม่ค่อยคำนึงถึงศีลธรรม. เดี๋ยวนี้มีพูดกันว่าเด็ก ๆ

ที่จะเข้าเรียน จะต้องเสียค่าอะไร ๆ ที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบมาก; เด็ก ๆ บางคนถึงกับน้ำตาไหล พ่อแม่ก็น้ำตาไหล; นี่ก็เป็นมูลเหตุอันหนึ่งเหมือนกัน ที่จะทำให้เด็กของเราเสียหายยุบยับไปหมดในทางจิตใจ เขาคงจะคิดขนาดที่เรียกว่า "ล้างแค้น" ก็ได้ คือเขาเรียนสำเร็จโตขึ้นเมื่อไหร่ เขาจะแก้ตัวในทางนี้กันมากยิ่งขึ้นอีก เพราะเขาต้องเสียเงินอย่างน้ำตาไหล จึงจะเข้าเรียนในที่แห่งหนึ่งแห่งใดได้ อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้น เราจะต้องช่วยกันสอดส่องให้กว้างขวางที่เกี่ยวกับโรคของเด็ก หรือสมุฏฐานแห่งโรคของเด็ก ให้ทั่วถึงในข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทั้งหมดนี้เรียกว่าอาการโรคของเด็กวัยรุ่นเท่าที่เป็นอยู่จริง

สอง สมุฏฐานของโรค

ทีนี้อาตมาอยากจะกล่าวถึงข้อที่สอง ที่เรียกว่าสมุฏฐานของโรค สมุฏฐานของโรคเด็กวัยรุ่น ส่วนใหญ่เราควรเพ่งเล็งไปถึงข้อที่ว่า เขาลืมตาขึ้นมาในโลกนี้ ในท่าม

กลางแห่งสิ่งที่ยั่วยวนให้เขาเหยียบย่ำศีลธรรม เขาลืมตามาในโลกนี้ในท่ามกลางสิ่งยั่วยวนมากมาย เช่นว่าในโลกนี้เต็มไปด้วยสิ่งที่เป็นเสน่ห์หรือวัตถุนิยม คือความสุขสนุกสนานเอร็ดอร่อยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีทางที่จะสิ้นสุด มอง ๆ ไม่เห็นที่สิ้นสุด มีแต่มากยิ่งขึ้น นี่เรียกว่าเสน่ห์ของวัตถุนิยมในโลกเต็มทั่วไปหมด เด็กลืมตาขึ้นมา ก็ถูกมอมให้มึนเมาด้วยเสน่ห์เหล่านี้เสียแล้ว เสียงที่สมัยก่อนเขาพูดกระซิบกันในที่ลับ เดี๋ยวนี้เสียงชนิดนั้นมาดังก้องในวิทยุกระจายเสียงทั้งวันทั้งคืน นี่เป็นข้อเท็จจริงอย่างไร ก็ขอให้ลองตั้งใจฟัง สังเกตอุตส่าห์ทนฟัง ว่าคำที่โสกโดก ไม่ควรจะพูดในที่สาธารณะ นี่ มีอยู่ในบทเพลงสมัยใหม่ เป็นเพลงเกี่ยวกับเพศและเพลงเกี่ยวกับอะไรต่าง ๆ นี่ ซึ่งคำพูดทำนองนั้นจะพูดในที่แจ้งได้ก็แต่หญิงโสเภณี หรือว่าหญิงชั้นเลวที่สุด คนธรรมดาถือเป็นเรื่องที่ไม่พูด หรือพูดในที่ลับในที่กระซิบ แต่เดี๋ยวนี้มันกลายเป็นว่าทุกหนทุกแห่งทุกเวลาจะมีเสียงเหล่านี้ ขอให้สังเกตเอาเอง อาตมาจะไม่กล่าว

โดยรายละเอียด อีกทางหนึ่งก็คือภาพต่าง ๆ ที่สมัยก่อนจะเห็นได้เฉพาะในที่รโหฐาน แต่เดี๋ยวนี้มันปรากฏทั่วไปหมดตามข้างถนนทั่วไป เดี๋ยวนี้คนอยากจะได้เงินมากเกินไปโดยไม่ต้องคำนึง มันก็มีการใช้กลอุบายกลโกง ที่จะเอาเรื่องลามกอนาจารมาเคลือบคลุมด้วยศิลป ก็ลายเป็นนิยมกันว่าไม่ใช่ลามกอนาจาร แต่ว่าผลที่เกิดขึ้นกับเด็กวัยรุ่นนั้นไม่เป็นอย่างนั้น มันคงมีผลอย่างเดียวกับเรื่องลามกอนาจารอยู่เรื่อย คือย้อมจิตใจของเด็กให้หันเหให้เอียงไปในทางต่ำอยู่เสมอไป

ทีนี้ ยิ่งเมื่อผู้ใหญ่จำนวนหนึ่ง ทำตนเป็นตัวอย่างในการบูชาความสุขในทางวัตถุ ในทางเนื้อหนังกันอย่างรุนแรงเต็มไปหมด เด็ก ๆ ก็เหลือจะเป็นอย่างอื่นได้. เด็ก ๆ ก็กลายเป็นผู้หลงบูชาเรื่องทางเพศ หรือบูชาความรู้สึกในทางเพศ นี้ยิ่งกว่าจะบูชาความเป็นสุภาพบุรุษ หรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี; หรือแม้แต่สิ่งที่เรียกว่าพระพุทธเจ้า นี่ คือการที่เด็ก ๆ ของเราหมุนเวียนไปอย่างไรด้วยอำนาจสมุฏฐานของโรคเหล่านี้

ยังมีสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่นวิทยุหรือหนังสือพิมพ์หรือ

การโฆษณาอย่างใด ๆ ก็มุ่งแต่จะหาเงิน และเมื่อจับจุดได้ว่าเรื่องทางเพศเป็นเรื่องที่หาเงินได้ง่าย ก็เอาเรื่องลามกอนาจารเหล่านั้นมากลบเกลื่อน ด้วยเรื่องศิลปต่าง ๆ เพื่อจะให้ขายได้หรือโฆษณาได้โดยไม่ผิดกฎหมาย อาตมาอยากจะยืนยันว่าแม้แต่ในหนังสือพิมพ์ที่เรียกว่าหนังสือพิมพ์ชั้นดี ในความควบคุมของครูบาอาจารย์นั่นแหละ ก็ยังมี; ฉะนั้น จึงขอให้สังเกตดูอย่างละเอียดด้วยจิตใจที่ปกติเสียก่อน.

สำหรับคำว่าอนาจารนี้ ทางภาษาธรรมมีความหมายจำกัดว่ามันทำลายหิริโอตตัปปะ หรือว่าแม้แต่เขย่าความมั่นคงของหิริโอตตัปปะ เดี๋ยวนี้คนทั่วไปเขาจะให้ความหมายของคำนี้กันอย่างไร หรือต่างประเทศเขาให้ความหมายของคำนี้กันอย่างไร อาตมาไม่ทราบ; แต่ถ้าถือตามทางธรรมแล้ว เราถือว่าสิ่งที่ทำลายความรู้สึกของหิริโอตตัปปะ หรือว่าเขย่าความมั่นคงของหิริโอตตัปปะแล้ว ก็ชื่อว่าอนาจาร ในหนังสือพิมพ์ชั้นดีบางฉบับมีเรื่องอ่านเล่นที่ถือกันว่าชั้นดี โดยนักประพันธ์ชั้นดีก็มีอาการอย่างนี้ คือมีเรื่องอนาจารที่เคลือบคลุมด้วยอะไรบางอย่างไว้ล่อให้คนซื้อ

ทีนี้ดูต่อไปจนถึงเพลงและดนตรี ก็ขอให้สังเกตดูให้ดีๆ ว่ามันกำลังเปลี่ยนอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ. สิ่งที่เรียกว่าดนตรี หรือเพลง หรือศิลปของการร่ายรำรวม ๆ กันหมดนี้ ในครั้งแรกที่สุดที่มนุษย์ได้ยอมรับคุณค่าของสิ่งเหล่านั้น ก็เพื่อระงับความหม่นหมองของจิตใจ ระงับความพลุ่งพล่านดิ้นรนกระเสือกกระสนหรือความเครียดของจิตใจ ให้กลับไปสู่ภาวะปกติ ฉะนั้น ดนตรี หรือบทรำ หรือท่ารำ หรือบทเพลงต่าง ๆ จึงมีความนุ่มนวลเยือกเย็น โดยเฉพาะบทเพลงดนตรี หรือท่ารำของชาวตะวันออกของเรา; และโดยเฉพาะคนไทย. เดี๋ยวนี้เราเปลี่ยนไปตามพวกตะวันตกหรือพวกตรงกันข้าม ดนตรีเพลงท่ารำระบำต่าง ๆ เหล่านี้ เลยกลายเป็นหวังผลเพื่อการยั่วยุให้แรงขึ้น ไม่ใช่เพื่อหยุด เพื่อพัก เพื่อความลดไปสู่ปกติ; คือไม่เป็น Relaxation แต่กลับเป็นเรื่องกระตุ้นให้แรงไปกว่าธรรมดา; เป็นการผิดความมุ่งหมายอันแท้จริงของดนตรี หรือของสิ่งเหล่านี้ ตามที่พระเป็นเจ้าได้สร้างและกำหนดมาให้; เรียกว่าเราฝ่าฝืนความประสงค์ของพระเป็นเจ้า หรือของ

ธรรมชาติกันโดยตรงในเรื่องนี้; ฉะนั้น เดี๋ยวนี้เราจึงมีแต่บทเพลง หรือท่ารำ หรืออะไรที่เราตามก้นพวกตะวันตก ก็มีแต่เรื่องยุให้เร่าร้อน แทนที่จะให้หยุดสงบลงมาเป็นความเยือกเย็น ทีนี้เมื่อเด็กวัยรุ่นของเราไปนิยมดนตรี บทเพลง ท่ารำอะไรในทำนองนี้เข้า มันจะเป็นอย่างไร ? มันก็ทิ้งความเป็นไทยไปหมด ! และไม่ได้รับผลที่ถูกต้องของสิ่งเหล่านี้ จึงขอให้คิดดูว่าเรากำลังทำผิดต่อเรื่องนี้. แม้ในที่สุดแต่ว่าละครสมัยโบราณในอินเดีย หรือแม้แต่ในยุโรป เช่นในสมัยเช็คสเปียร์ เราก็พบว่าละครใช้ผู้ชายล้วน จะแสดงตัวไหนก็ใช้ผู้ชายล้วนทั้งชุด กับสมัยนี้ ซึ่งใช้ผู้หญิงเป็นผู้หญิง ผู้ชายเป็นผู้ชาย แล้วก็ใช้กิริยาท่าทางที่มันรุนแรงกว่าธรรมดา เหล่านี้แล้ว มันจะมีผลเหมือนกันได้อย่างไร ? นี่แปลว่าสมุฏฐานแห่งโรคของเด็กวัยรุ่น มีมากและรุนแรง และกว้างขวางออกไปอย่างนี้ เรียกว่าเขาเกิดมาในท่ามกลางสิ่งยั่วยุ ให้เป็นไปในทางที่จะเหยียบย่ำศีลธรรมอย่างนี้

ทีนี้มองดูให้แคบเข้ามาอีก ในเรื่องใกล้ ๆ ตัวเรา: ตัว

อย่างที่เราทำกันอยู่ ที่จะย้อมนิสัยเด็ก ๆ ของเรานั้น มีอยู่หลายอย่างซึ่งน่าสงสัยว่าจะเป็นเรื่องที่ไม่ถูก เป็นเรื่องที่น่าละอาย ตัวอย่างอันแรก เช่น เกิดระเบียบให้หยุดราชการชดเชยวันบางวันที่เป็นวันหยุด แต่เผอิญไปตรงกับวันอาทิตย์อย่างนี้ มันหมายความว่าเป็นอย่างไรกันแน่ ? หมายความว่าเป็นความเห็นแก่ตัวจัด ไม่เห็นแก่ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ชาติใช่หรือไม่ใช่ ? เช่นว่า ปีนี้จะต้องหยุดในวันจันทร์ที่ 3 เกี่ยวกับการชดเชยวันแรงงานของชาติ หรือว่าจะต้องหยุดวันจันทร์ที่ 17 เพื่อชดเชยวันวิสาขะ ที่ตรงกับวันอาทิตย์ หรือจะต้องหยุดวันจันทร์ ที่ 25 ชดเชยวันปิยมหาราช หรือว่าจะต้องหยุดวันจันทร์ที่ 6 ธันวาคม ชดเชยวันเฉลิมพระชนม์พรรษา. นี่เราคิดดูกันที่ว่า วันหนึ่งนั้นก็เป็นวันของชาติ; แต่ว่าเราไม่ยอมเสียเปรียบให้แก่ชาติ ถึงเครียดต่อชาติ ในวันหยุดวันวิสาขะต้องชดเชย นั้นก็แปลว่าเราไม่ยอมเสียเปรียบให้แก่ศาสนายังจะเรียกร้องเอาวันหนึ่งวันนั้นมาหยุดชดเชยอีก ในวันหนึ่งเราก็ไม่ยอมเสียเปรียบให้แก่พระเจ้าอยู่หัว เราจะต้องหยุด

ชดเชยอีกวันหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่ว่าเป็นวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ความมุ่งหมายในเรื่องนี้ จะอย่างไรก็ไม่ทราบ แต่ว่าผล ปฏิกิริยานั้นคงจะย้อมนิสัยเด็ก ๆ ให้เป็นคนไม่ยอมเสียเปรียบแม้แต่นิดเดียว แม้แต่แก่ชาติ แม้แต่ศาสนา แก่พระมหากษัตริย์. อาตมารู้สึกว่าข้อนี้ไม่มีใครเจตนาก็ได้ ไม่มีใครนึกก็ได้; แต่ถ้าว่ากันโดยแท้จริง มันเป็นเรื่องย้อมนิสัยเด็ก ๆ ของเรา ให้มีนิสัยตึงเครียด เอาเปรียบ ไม่ยอมเสียเปรียบ ขออภัย หรือถ้าจะใช้คำว่าย้อมนิสัยให้เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอกไปก็ยังได้ คือปากว่าเป็นคนเห็นแก่ชาติ เห็นแก่ศาสนา เห็นแก่พระมหากษัตริย์ แต่ว่าหยุด ต้องหยุด ไม่ยอมชดเชย ไม่ยอมเสียสละ ต้องเรียกการชดเชย. นี่เราจะเอาอย่างฝรั่งหรือเอาอย่างใครก็สุดแท้ นั่นมันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าผลมันไม่อยู่ในลักษณะที่จะกล่อมเกลานิสัยเด็ก ๆ ที่เป็นพุทธบริษัท ซึ่งนิยมการเสียสละเลย; มันผิดต่อหลักเกณฑ์ของพระพุทธเจ้าไปหมด. อาตมาขอร้องให้เอาไปคิด จะถูกหรือไม่ถูก นี่ก็เอาไปคิด; แต่เป็นห่วงว่าปู่ย่าตายายของเราไม่เคยตึงเครียดอย่างนี้

บรรพบุรุษของเราไม่เคยตึงเครียดอย่างนี้ ทีนี้เด็ก ๆ ของเราต่อไปจะเป็นคนตึงเครียดแม้แต่แก่สิ่งที่เรียกว่าชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ฉะนั้น จึงรู้สึกว่าเป็นห่วง เพราะว่าเด็ก ๆ เขาเกิดมาในโลกนี้ มาพบอย่างนี้ แล้วก็เป็นนิสัยไปเลย โดยไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์.

ทีนี้เรามองกันต่อไปว่า เด็ก ๆ สมัยนี้เติบโตขึ้นมาในท่ามกลางสิ่งบำรุงบำเรอที่ไม่สมดุล; คือเกินพอดี. เด็ก ๆ เกิดมาได้รับความทะนุถนอมบำรุงบำเรอเกินพอดี ไม่เหมือนกับเด็ก ๆ สมัยเรา ที่มีอายุ 50–60; ฉะนั้น เด็ก ๆ เหล่านี้จะมีนิสัยอย่างไร พร้อมที่จะเป็นอย่างไร ขอให้ช่วยเอาไปวิจัยดูด้วย. เด็ก ๆ เกิดมาก็มีของเล่น ของกิน ของดู เช่น ที.วี. อะไรเหล่านี้ เป็นของธรรมดาไปหมด ไม่มีความหมายว่าจะต้องหามาด้วยความยากลำบาก จนคล้าย ๆ กับว่าเด็ก ๆ สมัยนี้เขาจะเรียกร้องสิทธิว่า เพราะว่าเขาเกิดมา เขาต้องมี ที.วี. ดู; เพราะว่าเขาเกิดมาไม่ต้องทำอะไร นี่ ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วก็แปลว่าเด็กนั้นมีจิตใจอยู่ในสภาพที่น่าวิตกอย่างยิ่ง จะต้องมีอะไรมา

ถ่วงให้สมดุล; มิฉะนั้นจะเกิดปัญหายุ่งยากแก่ครูบาอาจารย์นี้มากขึ้นทุกที

ที่นี้สมุฏฐานอันสุดท้ายของโรคของเด็ก ๆ นี้จะเรียกว่าเพราะเด็ก ๆ ขาดสิ่งกระตุ้นให้ประพฤติศีลธรรม: ขาดความกระตุ้นหรือสิ่งกระตุ้นที่จะให้เกิด ความนิยม ชมชอบ ในศีลธรรม ข้อนี้ หมายความว่าระบบปฏิบัติอะไรก็ตาม จะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า Motive คือสิ่งที่จะกระตุ้นใจจรรโลงใจให้เขานิยมยินดีที่จะเสียสละเพื่อประพฤติเพื่อกระทำในระบบนั้น ๆ; โดยเฉพาะสำหรับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมด้วยแล้ว สิ่งที่เรียกว่า Motive นี้จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้น นักศีลธรรมเขาจึงจัดไว้ในฐานะเป็นปัญหาอันหนึ่ง ที่จะต้องพิจารณาอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องของศีลธรรม. เด็ก ๆ สมัยนี้ขาด Motive ทางศีลธรรม เรียกว่าหมดทั้ง 3 ประการก็ได้. Motive ทางศีลธรรมนี้ เราถือเอาตามที่นักศีลธรรมทั่วไปเขาลงมติกันว่า (1) Religious Motive; Motive ตามทางศาสนานี้หมายความว่า อยากจะไปสวรรค์ หรืออยากจะได้ดี แล้วก็กลัวนรก และเป็นสิ่งที่ปู่ย่าตายายของ

เราเคยมีมากมาย: ปู่ย่าตายายของเรากลัวตกนรก และก็อยาก ได้ไปสวรรค์; ความรู้สึกอันนี้เป็น Motive ในทางศาสนาที่ให้ประพฤติทางศีลธรรมอย่างเต็มที่ ด้วยความสมัครใจ เดี๋ยวนี้ เด็ก ๆ ของเราก็ขาด Motive นี้ไปหมด เพราะเขาไม่กลัวนรก หรือเขาไม่อยากได้สวรรค์. (2) Social Motive หรือ Motive ทางสังคม คือความรู้จักละอายต่อสังคม ไม่อยากให้ใครหัวเราะเยาะ ไม่อยากให้ใครดูหมิ่น หรืออยากให้สังคมนิยมยกย่องนับถือ. เดี๋ยวนี้เรากำลังไม่ละอาย เพราะเราถือลัทธิตัวใครตัวมัน ใครดีใครได้ ใครมีเงินก็เป็นใช้ได้ สังคมจะว่าอย่างไรเราไม่รู้. เราผู้ใหญ่ขาด Motive ทางสังคม เด็ก ๆ ก็กำลังเป็นอย่างนี้. ทีนี้ (3) Political Motive คืออำนาจกระตุ้นเตือนในการเมือง ข้อนี้ถ้าเรายังรักชาติ รักศาสนา รักพระมหากษัตริย์ รักชาติไทย กันจริง ๆ มันก็ทำได้ง่าย แต่ถ้าเดี๋ยวนี้เกิดจะรักชาติกันแต่เพียงปาก หรือว่าเด็ก ๆ ของเรารู้จักชาติเพียงแผ่นธงชาติอย่างนี้ มันก็หมดตัวอีกเหมือนกัน: ไม่มีชาติที่แท้จริงที่จะเห็นแก่ชาติ ที่นี้ความเสียสละแก่ชาติ หรือ

เพื่อการเมืองนี้มันก็ไม่เป็นไปถูกทาง ที่เรียกว่า Motive หรือเครื่องกระตุ้นใจทั้งสามประการในทาง Ethics นั้น เรากำลังสูญเสียไป แม้แต่เด็ก ๆ ก็กำลังเป็นอย่างนี้

รวมความทั้งหมดนี้แล้ว ก็จะเพียงพอแล้วว่า นี่คือสมุฏฐานอันแท้จริงแห่งโรคของเด็กวัยรุ่น เราจะต้องแก้ไขกันที่สมุฏฐาน เช่นสร้างโมทิฟที่ถูกต้องขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะได้พิจารณากันต่อไป. นี่เรียกว่าเป็นข้อที่ 2 คือสมุฏฐานแห่งโรคของเด็กวัยรุ่น

สาม หมอผู้วิจัย หรือรักษาโรค

สำหรับหัวข้อที่ 3 เรียกว่า หมอผู้วิจัยหรือรักษาโรค คำว่า "หมอ" นี่ จะหมายถึงครูบาอาจารย์ หรือจะหมายถึงคณะกรรมการวิจัยของชาติ ที่มีหน้าที่วิจัยในเรื่องนี้ หรือจะหมายถึงพระเจ้าพระสงฆ์ทางศาสนาวัดวาอาราม ที่เป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้อยู่ตามสัญญาประชาคมก็ได้ทั้งนั้น จึงต้องรวมเรียกสั้น ๆ ว่า หมอผู้จะวิจัยและรักษาโรค

สำหรับผู้ที่จะวิจัยโรคหรือรักษาโรคนี้ อาตมาอยากจะขอร้องให้ยอมรับในสมมติฐานขั้นแรก เสียก่อน บางประการ ดังต่อไปนี้ว่า ถ้าหมอก็เป็นโรคอย่างเดียวกันเสียเอง ก็ย่อมจะเป็นการยากที่หมอจะวิจัยและค้นพบสมุฏฐานของโรคนั้น ๆ ทั้งที่โรคนั้นได้มีอยู่จริง; หรือว่าผู้วิจัยนั้นจะเห็นสิ่งที่เป็นสมุฏฐานนั้นไม่ถูกไม่ตรงต่อสิ่งที่เป็นสมุฏฐาน; ไปมองเห็นสิ่งอื่นที่ไม่ใช่สมุฏฐานเป็นสมุฏฐานเสียก็ได้ นี่หมายความว่า คณะกรรมการหรือบุคคลที่จะวิจัยโรคเด็กวัยรุ่นนี้ จะต้องระวังตัวเองให้ดี ว่าตัวเองกำลังเป็นโรคอย่างเดียวกับเด็กวัยรุ่นนั้นหรือเปล่า อาการโรคของเด็กที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่หนึ่งนั้น เป็นอย่างไร ตัวผู้วิจัยนั้นเอามาเช็คตัวเองดูเสียก่อนว่าเรากำลังเป็นโรคอย่างเดียวกันนั้นหรือเปล่า ? ถ้าเป็นโรคอย่างเดียวกันแล้ว ก็เป็นการเหลือวิสัยที่จะค้นพบว่าเด็กนั้นเป็นโรคอะไร ที่นั้นมันจะยิ่งไปกว่านั้นว่า ผู้วิจัยหรือหมอนั้นจะไม่เห็นว่ามีโรคอะไร: ตัวเองก็ไม่เป็นโรคอะไร เด็ก ๆ ก็ไม่เป็นโรคอะไร; เพราะไม่รู้ว่าอะไรเป็นโรค ภาวะเช่นไรเป็นโรค นี้ก็เป็นได้; ควรระวังให้มากถึงอย่างนี้.

ที่นี้ถัดไปก็คือว่า ผู้วิจัยนั้น ทำการวิจัยกว้างเกินขอบเขต เป็นหลักวิชามากเกินไป จนเป็น Impractical; คือว่าทฤษฎีที่ค้นพบหรือวิจัยได้นั้น ใช้อะไรไม่ได้ ใช้ปฏิบัติไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นความถูกต้องอย่างยิ่ง เพราะมันกว้างเกินไป นอกขอบเขตของการปฏิบัติ อย่างนี้ก็มี; หรือว่ามันอาจจะได้ผลในทางปฏิบัติน้อยเกินไปไม่คุ้มกัน เหมือนกับขี่ช้างจับตั๊กแตนอย่างนี้ก็มี. นี้ก็น่าจะเป็นเพราะว่า เนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ว่าพวกเราเป็นนักอธิคส์ หรือนักจริยธรรมมากเกินไปกว่าที่จะเป็นนักศีลธรรม เพราะถ้าไปเป็นนักจริยธรรม หรือ Ethicist มากไปแล้ว ก็เป็นเรื่องทฤษฎีเตลิดเปิดเปิงไปไม่มีที่สิ้นสุด ไม่รู้ว่าจะลงเอยสำหรับปฏิบัติเมื่อไร นี่เรียกว่ามากเกินไป ทั้งนี้ก็เพราะว่าเรานิยมในเรื่องทฤษฎีทางวิชามากเกินไป คือว่ามัวแต่จะเป็นครูบาอาจารย์มากเกินไป มากกว่าที่จะเป็นผู้ลงมือทำเสียเอง หรือเช่นเราจะเป็นแต่ครูสอนเรื่องกสิกรรม เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องอะไรมากเกินไปจนไม่มีการปฏิบัติของตนเองเลย และผู้ที่จะเอาไปปฏิบัติก็ยัง

ไม่มี นี่ คิดดูเถิด ว่าเมื่อตัวผู้วิจัยเองก็อยู่ในสภาพเดียวกับคนป่วยแล้ว ก็รู้สึกว่าตัวเองไม่มีโรค; ตัวผู้วิจัยเองก็พอใจในภาวะของความมีโรคเสียด้วยซ้ำไป หรือบางทีมากไปจนถึงกับว่า หมอนั้นแหละเป็นโรคนั้น ๆ ให้เด็ก ๆ หรือให้คนไข้ดูเสียเอง เมื่อหมอหรือผู้วิจัยโรคอันนั้นให้เด็ก ๆ หรือคนไข้เห็นเสียเองเรื่อย ๆ ไป คนก็ไม่ศรัทธา ไม่เชื่อ หรือไม่ยอมให้เขาวิจัยหรือรักษา นี้เรียกว่าเป็นสิ่งที่จะต้องดูกันในขั้นต้น สำหรับผู้ที่จะทำการวิจัยโรคของเด็กวัยรุ่น

ทีนี้พิจารณากันให้แคบเข้ามาถึงครูบาอาจารย์ของเรา: อาตมาขอยืนยัน พร้อมทั้งขออภัยที่จะกล่าวว่าครูบาอาจาาย์ในฝ่ายตะวันออกของเรานี้ กำลังเกลียดอุดมคติโบรมโบราณที่ว่าครูคือผู้นำทางวิญญาณมากขึ้นทุกที. ขอให้เปิดดูปทานุกรมเก่า ๆ เช่นปทานุกรมสันสกฤต คำว่าครูนี้เขาแปลว่า Spiritual Guide กันทั้งนั้น คือเป็นมัคคุเทศก์ทางวิญญาณ แต่เดิมมาเขามีความหมายอย่างนี้; และคนที่เรียกว่าครูทำหน้าที่อย่างนี้ แม้จะสอนเด็กก็สอนในลักษณะที่ให้วิญญาณสูงขึ้น เพื่อให้ได้

ชื่อว่าเป็นผู้นำทางวิญญาณเสมอ สมัยนี้มีความเปลี่ยนแปลงไปมากในทางความเป็นอยู่ ทำให้ครูกระดาก หรือขยะแขยงของที่จะเป็นผู้นำในทางวิญญาณ แต่หันไปในทางที่จะเรียกว่าเป็นผู้รับจ้างสอนวิชาหนังสือ วิชาอาชีพ หรือวิชาอะไรที่โลกต้องการอย่างเดียว ไม่ต้องคำนึงว่าจะทำวิญญาณให้สูงหรือต่ำ นี่ขออย่าได้เข้าใจไปว่า ถ้าคนเรารู้หนังสือหรือวิชาอะไรหลาย ๆ อย่างแล้ว วิญญาณจะสูงเสมอไป อันนี้ไม่แน่; วิญญาณอาจจะดิ่งลงไปในทางต่ำก็ได้ ขอให้ตั้งกราฟไว้ดูคอยสังเกตขีดเขียนไว้ดู. ผู้นำทางวิญญาณนี้มีความหมายลึกซึ้งมาก การสอนให้รู้หนังสือก็ทำให้วิญญาณสูงเหมือนกันแต่มันก็คงมีวิธีสอนคนละอย่างผิดจากที่ว่า ไม่คำนึงถึงว่าจะยกวิญญาณของเด็ก ๆ เสียเลย ฉะนั้น ครูที่แท้จริง จะสอนวิชาหนังสือหรือวิชาศิลปศาสตร์อะไรก็ตาม ต้องมีการยกวิญญาณของผู้เรียนให้สูงขึ้นด้วยอยู่เสมอพร้อมกันไปในตัว. ถ้าทำหน้าที่ได้อย่างมากเต็มที่ ก็กลายเป็นพระไป เป็นพระหรือ

บรรพชิตในศาสนาไป; ถ้าทำตามธรรมดาที่ชาวบ้านเขาประสงค์ ก็เรียกว่าเป็นครูบาอาจารย์ก็ได้. อย่างพระพุทธเจ้าของเรานี้ ท่านเป็นผู้ยกสถานะทางวิญญาณอย่างยิ่ง เพราะทำเต็มที่ ทำอย่างสูงสุด: ครูบาอาจารย์ก็ควรมีอุดมคติอย่างเดียวกันตามความหมายเดิม เพียงแต่ว่าไม่ถึงระดับนั้น ฉะนั้น จึงไม่น่าจะรังเกียจคำที่เรียกว่าผู้นำทางวิญญาณ. เราอย่าให้ความรู้สึกอย่างตะวันตกมาครอบงำ จนถึงกับรู้สึกเกลียดคำว่าครูคือผู้ยกสถานะทางวิญญาณ หรือผู้นำทางวิญญาณกันเลย. อาตมาเชื่อว่าครูบาอาจารย์ทางตะวันตกนั้น ไม่ประสีประสากับคำว่าครูคือผู้นำทางวิญญาณ เพราะว่าอุดมคตินี้มันเป็นของตะวันออก: เป็นของอินเดียโดยเฉพาะ; เพราะคำว่าครูนี้เป็นภาษาอินเดีย. ทั้งภาษาและวัฒนธรรมอินเดียนี้ เป็นต้นตอของวัฒนธรรมไทย ฉะนั้น คำว่าครูอย่างความหมายในภาษาอินเดีย ควรจะใช้ได้ในประเทศไทยเรา ซึ่งเรายอมรับวัฒนธรรมหลายอย่างของอินเดีย รวมทั้งพระพุทธศาสนาด้วย นี้ก็เป็นวัฒนธรรมอินเดีย.

ถ้าครูรังเกียจคำว่า ครูเป็นผู้นำทางวิญญาณเสียแล้ว ครูก็จะค่อยๆ กลายลงมาเป็นผู้สอนเรื่องทำมาหากิน เรื่องความก้าวหน้า เรื่องความเจริญทางวัตถุ ทางเศรษฐกิจ อะไรอย่างนี้ยิ่งขึ้นไปทุกที ไม่สอนมุ่งหมายจะยกวิญญาณให้สูง ซึ่งเป็นไปในทางธรรม. ตัวอย่างเช่นการศึกษาของโลกในสมัยนี้ ไม่สอนในเรื่องทางวิญญาณ โดยเฉพาะในเรื่องที่ว่า สัตว์ทั้งหลายจะต้องเป็นไปตามกรรมของตัว. การที่ไม่สอนเรื่องนี้มีโทษร้ายแรงมากเพราะทำให้คนบางประเภททะเยอทะยานที่จะแย่งชิงความดีหรือผลความดีของคนที่ดีกว่าสูงกว่า; มุ่งจะยื้อแย่งเอามาให้เสมอภาค เพราะเหตุที่ว่าเขาก็เป็นประชาชนพลเมืองของชาติคนหนึ่งเหมือนกัน. การที่เป็นดังนี้ก็เพราะว่าไม่ได้ศึกษาเรื่องธรรมะที่ว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตัว จะทำความดีความชั่วไว้อย่างไรจะต้องเป็นไปตามกรรมนั้น ฉะนั้นคนที่มีบุญเขาเกิดมาฉลาด มีอะไรต่ออะไรมาก มีความสุขได้มาก ก็ควรจะเป็นความยุติธรรมแล้ว ในการที่คนอีกคนหนึ่งไม่ค่อยจะมี. อย่างนี้เรียกว่ามีความเข้าใจถูกต้อง มีวิญญาณสูง. ถ้ามีวิญญาณ

ต่ำก็ต้องคิดว่าต้องไปแบ่งเอามา; อย่างนี้มันก็ต้องเปลี่ยนสถานการณ์ในโลกนี้อย่างยิ่ง จนแก้กันไม่ตก; เพราะว่าวิญญาณไม่สูงไปตามความก้าวหน้า คือการศึกษาของเวลา.

เราเกือบจะพูดได้ว่ายังไม่มีกระทรวงศึกษาธิการไหนในโลก นอกจากประเทศไทย ถือคติว่าครูเป็นผู้นำทางวิญญาณ. แต่เราก็ค่อย ๆ ทิ้งคติโบราณดั้งเดิมของคำว่าครู แล้วก็จะยิ่งขยะแขยงต่อคำ ๆ นี้ ในที่สุดก็มีวิญญาณตกต่ำ ไม่เป็นที่มั่นหรือเป็นป้อมปราการที่จะต่อต้านลัทธิที่เป็นภัยแก่สังคม; ลัทธิที่เป็นภัยต่อสังคมก็ฟักตัวขึ้นมาใหม่ได้ในประเทศเราเอง โดยไม่ต้องมีเชื้อมาจากที่ไหน แต่ฟักตัวขึ้นมาใหม่ได้ในจิตใจของคนที่มีวิญญาณตกต่ำ ตกต่ำ ตกต่ำลงไปอย่างนี้ในสภาพอย่างนี้; ฉะนั้นเราจะต้องระวังเด็ก ๆ วัยรุ่นกระทั่งเด็ก ๆ เล็กของเราที่ยังพูดอ้อแอ้ ให้เป็นผู้ที่มีสภาพทางวิญญาณถูกต้องและสูงขึ้นเสมอ; ฉะนั้นถ้าครูบาอาจารย์จะวิจัยโรคของเด็กวัยรุ่น ก็น่าจะนึกถึงสิ่งเหล่านี้ให้มาก นี่เรียกว่าเป็นข้อที่สามที่เราจะต้องนึก.

สี่ อำนาจการใช้ยา

ที่นี้ข้อที่สี่ อาตมาอยากจะพูดถึงอำนาจในการให้กินยา หรือว่า Motive ที่จะใช้ในการให้เด็กกินยา. คำว่าอำนาจนั้นหมายความว่าบังคับ; ส่วน Motive นั้นหมายความว่ากระตุ้นโดยไม่บังคับ หากทำโดยความสมัครใจ; แต่ว่าดูเหมือนเราจะต้องใช้ทั้งสองอย่าง. แม้แต่ความหมายของคำว่าประชาธิปไตย ถ้าถือผิดแล้วก็เป็นภัยต่อเรื่องนี้อย่างยิ่ง คือการไม่ใช้อำนาจในกรณีที่ควรใช้อำนาจ; ฉะนั้นขอให้ไปศึกษาความหมายของประชาธิปไตยกันให้ดี ๆ โดยเฉพาะให้ถือตามหลักศีลธรรมที่เขาได้วางไว้น่าฟังมาก ซึ่งเราจะพิจารณากันดูต่อไปก็ได้; แต่ในที่นี้เราจะพูดกันถึงอำนาจการวางยา ในลักษณะที่ว่าเราใช้อำนาจบังคับให้คนทำในสิ่งที่ควรทำ คือเป็นประโยชน์แก่เขาเอง; เราจะถือว่าผิดหรือถูกอย่างไร ลองไปคิดกันดูให้จริง ๆ

อำนาจจากวงการที่ทรงอำนาจเฉียบขาด เช่น อำนาจเผด็จการ อำนาจกฎอัยการศึก อำนาจปฏิวัติอะไรทำนองนี้

เราก็นิยมใช้กันอยู่ในบางโอกาสบางเวลาเราก็ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูก เป็นสิ่งที่ควร แล้วทำไมเราไม่ใช้อำนาจเหล่านั้นเกี่ยวกับการแก้ไขทางศีลธรรมบ้าง. นี้เรียกว่าอำนาจของวงการที่ทรงอำนาจ; นับเป็นข้อที่หนึ่งที่จะต้องนึกถึง. ทีนี้ข้อที่สองก็คือความต้องการของสังคมที่แท้จริง ความต้องการของประเทศชาติที่แม้ไม่เกี่ยวกับการเมืองของสังคมบริสุทธิ์นี้ ก็ล้วนแต่ต้องการความมีศีลธรรมอยู่เสมอ; ทำไมเราจึงไม่ทำให้มีอำนาจในการแก้ไขศีลธรรมขึ้นมา เป็นความต้องการหรือเป็นมติสังคม ทีนี้ที่รองลงไป, หรือจะเรียกว่าแคบเข้ามา เช่นบิดามารดา ก็มีอำนาจที่จะจัดจะทำอย่างใดอย่างหนึ่ง: ทำไมจึงไปอ่อนแอด้วยความรักลูกและตามใจลูกอย่างผิด ๆ; ผิดมากันแต่อ้อนแต่ออก. ถัดมาก็คือครูบาอาจารย์: ครูบาอาจารย์นี้ถ้าทำหน้าที่ถูกต้อง ซื่อตรงตามหน้าที่แล้ว อาตมาเชื่อว่าต้องใช้อำนาจ; ไม่ใช่ว่าจะต้องมาเอออวยประเล้าประโลมเด็ก ๆ กันเสียเรื่อยไปตามแบบตะวันตก. นั่นคงจะดีเกินไปก็ได้ จะดีมากเกินไปจนใช้ไม่ได้ก็ได้; เรายังจะต้องใช้อำนาจอย่างใดอย่าง

หนึ่งในกรณีที่จะต้องใช้อำนาจ. ทั้งหมดนี้เรียกว่าล้วนแต่เป็นการใช้อำนาจทั้งโดยตรง และโดยอ้อม ที่นี้การใช้อำนาจนี้ยังต้องแยกออกไปเป็นอำนาจในการสร้างจริยธรรม ศีลธรรมขึ้นมาใหม่; หรือว่าที่จะใช้เสริมศีลธรรมบางอย่างที่มีอยู่ก่อนแล้ว ก็เป็นสิ่งที่เราจะต้องนึกถึงให้เหมาะสม. ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในเรื่องที่ว่าจะต้องใช้อำนาจบังคับอยู่ส่วนหนึ่งเป็นข้อแรก.

ที่นี้อีกสิ่งหนึ่งก็คือ Motive ได้แก่การกระตุ้นเตือนให้เกิดจากจะทำดีด้วยความสมัครใจ เหมือนกับที่ได้กล่าวแล้วเมื่อตะกี้นี้ว่า เด็กสมัยก่อนกลัวบาปอยากได้บุญไปตามบิดามารดาปู่ย่าตายายที่สอนมาแต่อ้อนแต่ออก เขาจะหนักแน่นในศีลธรรม ที่นี้เด็กสมัยนี้ เขาขาดในส่วนนี้ เพราะว่ามันมีอะไรเข้ามายั่วมาล่อ. ถ้าพูดอย่างภาษาศาสนา ก็เรียกว่ามีซาตาน มีพระยามารเข้ามาจูง เข้ามายั่ว เข้ามาล่อให้หันเหจากแนวทางอันนั้น จนเป็นว่า สมัยนี้นรกก็ไม่น่ากลัว; สิ่งที่เรียกว่าบุญนั้น สู้วัตถุแท้ ๆ ก็ไม่ได้; เช่นเงินทองข้าวของอะไรเหล่านี้ ดีกว่าบุญ; บิดามารดาก็ดึงเด็กไม่อยู่ เพราะ

เหตุว่าตัวเองก็ดีงตัวเองไม่อยู่ หรือว่าแทบจะไม่อยู่อยู่แล้ว; ดังนั้นสิ่งที่เรียกกันในวงจริยธรรมว่า ซัมมั่ม โบนั่ม (Summum Bonum) คือสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับในชาตินี้ มันเปลี่ยนไปหมด เป็นตรงกันข้ามจากที่เราเคยมีกันแต่ก่อน. นี่เรียกว่า Motive ที่จะทำให้เด็กอยู่ในศีลธรรมนั้นได้เปลี่ยนไปถึงอย่างนี้.

ทีนี้เราจะคิดหาทางสั่งสอนพิสูจน์ในทางที่จะเห็นข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ โดยตั้งปัญหาให้เด็ก ๆ คิดเอาเองอย่างอิสระว่าเขาเกิดมาทั้งที เขาควรจะได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้กันแล้วกัน; แต่ว่าสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้นั้น คืออะไรกันแน่? ขอให้เขาคิดดูอย่างที่ว่าเขาเป็นนักศึกษา เราจะต้องยุให้เขานิยมเคารพนับถือความเป็นตัวเอง และความเป็นนักศึกษาของเขาเอง; ให้เขาคิดอย่างอิสระ; พร้อมกันนั้นก็สอนให้เขารู้ไปตามลำดับ ตามหลักการณ์ที่ถือกันว่าครู คือผู้ยกวิญญาณของคนในโลกให้สูงขึ้น ซึ่งเขาจะต้องให้ความร่วมมือ. ข้อแรกก็ต้องสอน พิสูจน์ และต้องทำทุกอย่างด้วยความพยายาม

อย่างยิ่ง ให้เด็ก ๆ รู้ว่า ความต้องการทางอายตนะของคนเรานั้น ไม่ใช่ของจริง ไม่ใช่ความจริง; กล่าวคือ ความต้องการของตาที่จะเห็นรูปยั่วยวน ความต้องการของหูที่จะได้ยินเสียงไพเราะ ความต้องการของลิ้นที่จะได้ลิ้มรสอร่อยและอื่นทั้ง ๖ อายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่เพ่งเล็งไปยังรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และธรรมารมณ์นี้ เรียกว่าความต้องการของอายตนะ: ความต้องการของอายตนะนี้ไม่ใช่ความจริง: พิสูจน์ได้แม้แต่ทางวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ สด ๆ ในสมัยปัจจุบันนี้. ครูเราก็มีทางที่จะสอนได้มาก เพราะว่าวิทยา-ศาสตร์ในปัจจุบันก็พิสูจน์ได้จริงว่าไม่เป็นความจริง เป็นความหลอกลวงในทางคลื่นแสง คลื่นเสียง คลื่นประสาท วิถีของประสาทอะไรต่าง ๆ มากมาย จนกระทั่งรู้ได้ว่า รูป เสียงกลิ่น รส สัมผัสนี้ไม่ใช่ความจริง; ฉะนั้น ควรจะมองหาสิ่งที่จริงกว่า; และเอาเรื่องเหล่านี้ไว้เป็นเรื่องเล่น ๆ: ทีนี้จะค่อย ๆ สูงขึ้นไปจนถึงกับว่าเราควบคุมอายตนะ ควบคุมตา หูจมูก ลิ้น กาย เหล่านี้ให้อยู่ในร่องในรอยของความเป็นมนุษย์

จะดีกว่า จะปลอดภัยกว่า และยังสนุกกว่าอีกด้วย และประเสริฐกว่าด้วย.

เรื่องสนุกกว่านี้ ฟังดูไม่น่าเชื่อ แต่จะขอฝากไว้ให้ท่านครูบาอาจารย์ทั้งหลายเอาไปคิด ว่าความสนุกนี้มันเกิดอยู่ที่ความพอใจ และทำสำเร็จเป็นเรื่องเป็นราว แล้วมันก็เป็นความสนุก ฉะนั้น เราอย่าไปถือว่าต้องเป็นเรื่อง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่มัวเมาแล้วถึงจะสนุก ที่จริงถ้ามีความสนใจและพอใจแล้ว มันสนุกได้ทุกอย่างไม่ว่าอะไรหมด แม้แต่เรื่องเข้าฌานเข้าสมาบัติ ก็ยังสนุก เรื่องการศึกษาธรรมะก็ยังสนุก ดังนั้นการบังคับตัวเองให้อยู่ในระเบียบวินัย ควรจะทำกันอย่างสนุกสนาน เหมือนอย่างอุดมคติของลูกเสือที่เขามีความสนุกในการบังคับตัวเอง ที่นี้การไม่ทำอย่างนั้นนั่นแหละจะกลับเป็นทุกข์อย่างยิ่ง แล้วก็จะทำให้สังคมมีปัญหาแก้ไม่ได้ คือเต็มไปด้วยปัญหาที่เสื่อมทรามลงทุกที กระทั่งพิสูจน์ให้เห็นกันเรื่อย ๆ ไปว่า ถ้าคนเราตกเป็นทาสของอายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย รูป เสียง กลิ่น รส นี่แล้ว คน

เหล่านั้นไม่มีวันหรือไม่มีหนทางที่จะรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือจะซื่อตรงต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เหมือนกับที่เราต้องการได้ การที่เราปฏิญาณกันอยู่ทุกวัน ๆ ทั้งลูกเสือ ทั้งนักเรียน ทั้งชาวบ้านในเรื่องรักชาตินี้ ถ้าว่าตกเป็นทาสของวัตถุเสียแล้ว ก็ไม่มีทางจะเป็นไปได้ เราควรจะให้เด็ก ๆ ของเราได้ฟังเรื่องราว ประวัติของบุคคล ที่น่าเคารพนับถือน่าสนใจ ให้มากกว่าที่จะให้ได้ฟังเรื่องราวประวัติของคนที่ได้รับตุ๊กตาทอง อย่างทางวิทยุนี้ ท่านลองฟังดูประวัติของคนได้รับตุ๊กตาทองนี้ เอามาส่งกันมากกว่าประวัติของบุคคลสำคัญของชาติ; หรือแม้แต่บุคคลที่ควรจะได้รับตุ๊กตาทองแล้วไม่ได้รับ อย่างนี้ ก็ยังเอาประวัติของคนเหล่านี้มาพูดกันมากกว่าบุคคลสำคัญของชาติ ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจกันเสียใหม่ในเรื่องคำว่า ธรรมะ หรือศีลธรรม หรือศาสนา ซึ่งเดี๋ยวนี้เด็กกำลังจะไม่เข้าใจเสียเลย ขอให้ครูบาอาจารย์ทำการวิจัยเรื่องนี้ให้มาก ว่าทำอย่างไรจะให้เด็กเหล่านี้ เข้าใจคำว่าศาสนา อย่างถูกต้อง หรือเป็นธรรมแก่สิ่งที่เรียกว่าศาสนา

อาตมาอยากจะเล่าให้ฟังสักนิดหนึ่ง เกี่ยวกับเด็กวัยรุ่นในอินเดีย เมื่ออาตมาไปอินเดียท่องเที่ยวไปประมาณ 90 วัน นึกสังเกตเรื่องนี้ตลอดเวลา เราเห็นได้ทีเดียวว่า แม้ประเทศอินเดียจะล้าหลังในเรื่องการศึกษาเป็นส่วนมาก แต่ว่าศีลธรรมนั้นยังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง, ยังดีอยู่ เด็กวัยรุ่นมาคอย ช่วยรับใช้ ช่วยอะไรในการที่จะพาไปเที่ยว หรือจะถ่ายรูป ถ่ายหนัง เขาช่วยถือกล้องถ่าย อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ อาตมานึกสะดุ้ง ว่าทำไมพวกเราจึงสะเพร่าอย่างนี้ คนที่ไปด้วยกันเลยหัวเราะ ในป่าในดงแท้ ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าในป่ารกร้างนั้น ไม่มีตำรวจไม่มีอะไร เด็ก ๆ เหล่านี้มาช่วยเหลือ มาช่วยถือกระทั่งทิ้งเราไว้ เราไปไกล ๆ ก็ยังเดินถืออยู่ข้างหลัง มันเป็นสิ่งของของคนอื่นไม่ใช่ของอาตมา แต่อาตมารู้สึกกลัวแทนเขา เขากลับหัวเราะเยาะ; เขาบอกว่าไม่เคยมีที่เด็ก ๆ เหล่านี้จะพาของวิ่งหนีไป ส่วนในเมืองไทยเรานี้ มีข่าวตรงกันข้าม เช่นที่เพชรบุรีที่วัดเขาบันไดอิฐในเขตเทศบาล ยังมีคนมาแย่งกล้องถ่ายรูปของผู้หญิงฝรั่งภรรยาแล้วยังทำร้ายฝรั่งสามีที่เข้าไปช่วย: หรือแม้แต่จะไปถ่ายรูปที่

วัดพระเชตุพน ในกรุงเทพ ฯ เอง ยังต้องระวังกล้องถ่ายรูปจะหายในชั่วพริบตาเดียว พอไปเทียบกับที่อินเดียแล้วตรงกันข้ามทุกแห่ง นี่จะไปโทษว่าการศึกษาต่ำจึงเป็นเหตุให้คนมีศีลธรรมเป็นอย่างนี้ก็ดูจะไม่ถูกนัก เพราะดูจะเป็นคนละเรื่องมากมากกว่า ชาวอินเดียยังมีอะไรในเรื่องศีลธรรมประหลาด ๆอีกมากมาย เช่นฟังดูแล้วจะรู้สึกว่าเขาเหล่านั้นถือว่าขอทานเขากินดีกว่าขโมย ดังนั้น เราจึงเห็นขอทานเต็มไปหมด แล้วหาขโมยทำยาแทบไม่ได้ นี่เป็นหลักทางศีลธรรมที่ฝังจิตใจแนบแน่น เพราะฉะนั้น การตีรันฟันแทงจึงหาดูยาก แม้ว่าเขาจะทะเลาะกันด้วยปากอย่างน่ากลัว แต่การใช้ไม้ใช้มือไม่มี ไม่ต้องพูดถึงอาวุธ ชาวนาเกี่ยวข้าวอยู่ แล้วลิงฝูงใหญ่ก็กินแข่งอยู่กับเจ้าของนาที่เกี่ยวข้าว ไม่มีใครไล่ไม่มีใครตะเพิดเพราะว่าได้อุทิศให้ด้วยความเสียสละ ด้วยความเมตตาสัตว์ไว้แล้วล่วงหน้า ฉะนั้นสัตว์กินได้เท่าไรก็กินเข้าไป, เราก็เอาที่เหลือ. อย่างนี้ก็ไม่มีในเมืองไทย ฉะนั้น การที่ไม่ทำอันตรายสัตว์หรือคุ้มครองสัตว์ จึงมีอยู่ทั่วทุกหัวระแหง จนนึกแล้วน่าประหลาด นี่เรียกว่าเรื่องศีลธรรมกับเรื่องการศึกษา

นี้ ดูจะเป็นปัญหาที่ดูจะเป็นคนละอย่าง และยังเข้าใจผิดกันอยู่มาก. เราจะต้องนึก และจะต้องไม่ดูหมิ่นระเบียบปฏิบัติของศาสนาที่จะช่วยในทางศีลธรรม และจะช่วยให้การศึกษาเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ถ้ามิฉะนั้นแล้ว การศึกษาจะกลับเป็นโทษหรือเป็นภัยก็ได้.

ห้า ยาที่จะใช้รักษาโรค

ที่นี้สำหรับข้อที่ห้า เรื่องยาที่จะใช้รักษาโรค. อาตมาอยากจะขอกล่าวเพียงคร่าว ๆ เพราะเวลาเหลือน้อยเต็มที. เราจะต้องนึกถึงยาที่จะใช้รักษาโรคเด็กวัยรุ่นกว้าง ๆ ไว้สามทางด้วยกัน: ทางแรกก็คือพระธรรม หรือพระพุทธศาสนา; ทางที่สองก็คือหลักธรรม หลักจริยธรรมสากล; ทางที่สามก็คือหลักการลูกเสือโดยเฉพาะ.

เรื่องหลักทางศาสนานี้ก็ยังเข้าใจผิดกันอยู่มาก ว่าเป็นสิ่งที่เหลือวิสัยบ้าง พ้นสมัยบ้าง ขัดกับความต้องการของเราบ้าง. นี่ขอให้ไปพิจารณาดูให้มาก มีเวลาเหลือน้อยไม่พอที่จะกล่าวในรายละเอียด. สำหรับหลักทางพระพุทธศาสนานี้ ขอ

อย่าได้มองกันไปแคบ ๆ ตามตัวหนังสือ จะกลายเป็นยิ่งครึคระน่าหัวเราะที่สุด. เราต้องถือหลักว่าตัวหนังสือไม่สำเร็จประโยชน์; ความหมายต่างหากสำเร็จประโยชน์. ตัวอักษรนั้นบางทีเข้าใจผิด. เมื่อพูดถึงหลักพระพุทธศาสนาก็ควรจะนึกถึงหลักสำคัญ ๆ เสียก่อน เช่นหลักโอวาทปาฏิโมกข์หกประการที่พระพุทธเจ้าตรัสยืนยันว่า นี่เป็นหลัก พระพุทธศาสนาเป็นการประทับลงไปท่ามกลางคณะสงฆ์ที่ประชุมกันหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบรูป ซึ่งหลักนั้นก็มีว่า **อนู**ปวาโท ไม่พูดร้าย; อนูปฆาโต ไม่ทำร้าย; ปาฏิโมกฺเขจสงฺวโร มีระเบียบวินัยดี, มตฺตญฺญุตา จ ภตฺ ตสฺมึ กินอยู่พอดี, ปนฺตญฺจ สยนาสนํ ชอบเป็นอยู่ในที่สงบ; และ อธิจิตฺเต จ อาโยโค อบรมจิตใจให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปทุกที. นี่ฟังดูแล้วไม่มีอะไรที่จะขัดกันเลย: ไม่พูดร้าย ไม่ทำร้าย กินอยู่ดี มีระเบียบวินัยดี พอใจอยู่ในที่สงบ คิดอะไรได้ดี ทำอะไรได้ดี แล้วก็บ่มจิตให้เป็นจิตที่สูงขึ้นไปทุกที หกประการนี้ไม่ใช่ครึคระแม้สำหรับคนสมัยนี้. นอกจากนั้น หลักเรื่องมรรคมีองค์แปด เรื่องโพชฌงค์ เรื่องอะไรต่าง ๆ อีกมาก ล้วนแต่เอามาใช้ได้ทั้งนั้น แต่คนเข้าใจผิดเห็น

เป็นคนละอย่าง เห็นเป็นเรื่องนอกฟ้าหิมพานต์ เป็นเรื่องของพระ เป็นเรื่องไม่ใช่ของชาวบ้านไปเสียหมด. แต่ถึงอย่างนั้นก็ตามมีคำที่น่าสนใจอยู่คำหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ในบรรดาบุตรทั้งหลายแล้ว บุตรที่เชื่อฟังเป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด" คือโดยทั่วไปเขาจำแนกบุตรเป็น 3 ประเภท คือบุตรที่ดีกว่าบิดามารดา บุตรที่ทำอะไรได้เสมอกับบิดามารดา บุตรที่ทำอะไรได้ต่ำกว่าบิดามารดา; แบ่งเป็นสามพวก ดังนี้ พระพุทธเจ้าท่านก็ยังไม่รับรองเพราะว่ามันไม่แน่นอน แต่ท่านตรัสว่าเด็กที่เชื่อฟังต่างหาก เป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด; ทั้งนี้เพราะว่าบุตรที่ทำอะไรได้ดีเก่งกว่าบิดามารดานั้นอาจจะไม่เชื่อฟังบิดามารดา ไม่มีธรรมที่จะประพฤติต่อบิดามารดาก็ได้. เด็กวัยรุ่นของเราก็น่าจะเล็งหลักนี้เป็นใหญ่ คือต้องเป็นเด็กที่เชื่อฟัง ไม่ใช่เล็งถึงเด็กที่ฉลาดเปรื่องปราดเป็นนักปราชญ์เป็นอะไร เด่นไปกว่าครูบาอาจารย์ท่านองนั้น เป็นเด็กที่ห้ามล้อไม่อยู่ แม้จะฉลาดอย่างไรก็เป็นอันตรายและเป็นภัย. หลักพระพุทธศาสนาถือว่าบุตรที่เชื่อฟังเป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด ถ้าเด็กวัยรุ่นของเราเป็นเด็กที่เชื่อฟังเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ก็แก้ปัญหาได้หมดไม่มีอะไร

เหลือ. ดังนั้น ขอให้ถือว่านี่คือพระพุทธภาษิต คือเด็กที่เชื่อฟังลูกที่เชื่อฟัง. สรุปความแล้วปัญหาเหลืออยู่แต่ว่า เราจะใช้หลักทางพระพุทธศาสนาเป็นยาแก้โรคหรือไม่.

สำหรับหลักทางจริยธรรมนั้น หลักจริยธรรมสากลก็ยุติกันไว้ว่า บรรดาสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ มีอยู่สี่อย่าง คือ 1 ความสงบสุข และ 2 ความเต็มของความเป็นมนุษย์ และ 3 หน้าที่บริสุทธิ์ แล้วก็ 4 เมตตาสากล. ความสงบสุขนี้ก็หมายถึงความสงบสุขจริง ๆ เราควรสอนเด็ก ๆ ให้รู้เรื่องว่าสุขปลอมสุขจริงนั้นเป็นอย่างไร. ความสนุกไม่ใช่ของสิ่งเดียวกับความสุข. ความเต็มของความเป็นมนุษย์ คือความเต็มของความรู้ของสติปัญญา; นี่ไม่ใช่ง่าย จะต้องตั้งใจทำกันอย่างพิเศษพิถีพิถัน. หน้าที่บริสุทธิ์คือหน้าที่เพื่อหน้าที่ (Duty for Duty's Sake). นี่เราเกือบจะไม่เข้าใจกันเลย เพราะเรามัวแต่ถือว่าหน้าที่ก็เพื่อเงินทอง เพื่อเกียรติยศชื่อเสียง เพราะฉะนั้น จึงมีความเข้าใจผิดจนเกิดความเสื่อมทรามทางศีลธรรมขึ้นมาด้วย. กระทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นี่ดีร้อยเปอร์เซ็นต์. ส่วนเงินหรือเกียรติยศชื่อเสียงถ้าได้มาก็เป็นเรื่องพลอยได้, กินใช้ไปได้ตามเรื่อง;

ไม่ใช่สิ่งที่เรามุ่งหมายโดยตรง. เรามุ่งหมายโดยตรงที่ความดีที่สุดของมนุษย์ ซึ่งทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่หน้าที่. และอันที่สี่ ซึ่งเรียกว่าเมตตาสากลนั้น คือรักคนทั่ว ๆ ไป. นักจริยธรรมบางพวกก็เติมข้อที่ห้าเข้ามา ได้แก่ความต้องการที่เป็นอิสระ. ข้อนี้ก็เหมือนกันกับประชาธิปไตย: ถ้าอิสระถูกทางก็ใช้ได้; อิสระผิดทางก็ไปไม่ไหว. นี่ เรียกว่าแม้เราจะเล็งเอาหลักจริยธรรมสากลมาเป็นหลักสำหรับ ให้ยึดถือ ในการแก้ไขจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นก็ยังได้ และไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนาเลย.

อาตมาอยากจะยืนยันอีกอย่างหนึ่งว่า แม้แต่เรื่องหลักการของลูกเสือเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ก็สามารถจะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้. หลักการของลูกเสือโดยละเอียดมีอย่างไร อาตมาไม่จำเป็นจะต้องกล่าว ให้เป็นเรื่องเอามะพร้าวมาขายสวนที่นี่. แต่ว่ายังมีเรื่องที่ต้องคำนึงถึงอยู่บางอย่าง: เราจะต้องแก้ไขกันอีกมากในเรื่องกิจการลูกเสือนี้ เช่นว่าเราจะต้องแก้ไข ให้ลูกเสือของเรานี้รู้จักความไม่เห็นแก่ตน ซึ่งเป็นหลักธรรมะสูงสุดในพระพุทธศาสนา: ให้รู้จักความไม่เห็นแก่ตนนี้ ให้มากนัก

เท่ากับการรู้จักเล่นรอบกองไฟ หรืออะไรทำนองนั้น ; แล้วเราต้องไม่ให้หยุดกันแค่เพียงความฉลาดไหวพริบ กล้าหาญอดทนเหล่านี้ เพราะว่ามันยังเอาไปใช้ในทางที่ผิดได้. เราจะต้องสร้างกันในเรื่องความมีคุณธรรมที่กำกับสิ่งเหล่านั้นอีกทีหนึ่ง เช่นความสัตย์ ความกตัญญู ความเสียสละ ความรับผิดชอบเต็มที่. นี่เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หรือจริยธรรมสากล หรืออะไรตรงกันหมดคือ ให้เป็นผู้ประกอบไปด้วยธรรม. แล้วอีกทางหนึ่งก็จัดให้การลูกเสือนี้เป็นที่นิยมกว้างออกไปยิ่งกว่าเดี๋ยวนี้ ที่ยังแคบเกินไป. เราต้องจัดให้เป็นที่นิยมแก่ชาวบ้านร้านตลาดชาวไร่ชาวนา ซึ่งนิยมกันว่าเด็ก ๆ ของเขาเขาอยากจะให้บวชเณรสักคราว ออกมาจะเป็นคนที่พอจะไว้ใจได้. เดี๋ยวนี้การบวชเณรนี้เสื่อมทรามลงมาก คือว่าผิดวัตถุประสงค์เดิมลงมาก ไม่ค่อยจะได้ผล และอยู่ในภาวะที่แก้ไขยาก เนื่องจากทางวัดไม่มีอำนาจไม่มีทุนรอนอะไรด้วย. แต่เราอาจใช้กิจการลูกเสือ ให้ได้รับ ความนิยมมาก เหมือนกับว่าให้ทุกคนอยากให้ลูกของตนเป็นลูกเสือ เหมือนกับที่เคยอยากให้เด็กทุก

คนบวชเณร. นี่ แปลว่าเราสร้างสรรความนิยมการเป็นลูกเสือแก่ชาวบ้านร้านตลาด ชาวไร่ชาวนา ให้เพียงพอแก่ สถานการณ์ อย่าให้แคบอยู่เหมือนเดี๋ยวนี้ ที่นี้หลักการทั่วไปควรจะมีว่า แม้หลักการลูกเสือนี้ ก็ต้องให้เป็นไปในรูปหลักการของทางศีลธรรม คือปฏิบัติกันจริง ๆ; อย่าให้เป็นเพียงจริยธรรมเป็นเพียงทฤษฎีหรือปรัชญา เหมือนกับกิจการทุกอย่างที่เคยล้มเหลวเพราะเหตุนี้. ถ้าเรามีแต่หลักวิชา มีแต่หลักทฤษฎีมากไป ไม่ท่วมทันด้วยเรื่องปฏิบัติแล้ว ก็คงประสบความล้มเหลวเช่นเดียวกันอีก.

หก ภาวะไม่มีโรคนั้น จะเอาอย่างไรกันแน่

สำหรับข้อที่หก ที่เรียกว่าภาวะไม่มีโรคจะเอาอย่างไรกันแน่นั้น นี่ขอให้ไปลองย้อนไปพิจารณาดูผลที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาก็ดี ตามหลักจริยธรรมสากลก็ดี ตามหลักกิจการลูกเสือก็ดีว่าเราจะมีของชาติไทยเราเองได้อย่างไร; และผลคือภาวะไม่มีโรคนั้น จะมีขึ้นมาได้อย่างไร. เราอย่าได้ถือเอาตามหลักวัฒนธรรมอะไรใหม่ ๆ ซึ่งอาตมา

มองไม่เห็นว่าจะเป็นภาวะที่ไม่มีโรค; มันกลับเป็นภาวะแห่งโรคเรื้อรังเร้นลับ; ฉะนั้น พูดตรง ๆ เสียเลยว่า อย่าได้เอาอย่างชาวตะวันตกมากมาย ในเรื่องภาวะไม่มีโรคของจิตใจนี้: เรามาคิดดูง่าย ๆ ตามธรรมชาติสักหน่อยหนึ่งจะดีกว่า คือคิดว่าชาวตะวันตกหรือฝรั่งนั้นมีผิวหนังหยาบกระด้าง มีขนทั่ว ๆ ตัว; คนไทยเรานี้ผิวหนังละเอียด มีขนที่มองไม่เห็นชัด แม้แต่หนวดก็หาทำยายาก; ด้วยธรรมชาติอย่างนี้มีอยู่อย่างนี้แล้ว เราจะตามเขาได้อย่างไรกัน; หรือตามปกติแล้วฝรั่งชอบกินอาหารรสอ่อน ชอบฟังดนตรี นาฏศิลปที่เผ็ดร้อน; ส่วนไทยเราชอบกินอาหารรสจัด ชอบฟังดนตรีที่นิ่มนวล; ตรงกันข้ามอย่างนี้จะเอาอย่างกันได้อย่างไรโดยธรรมชาติ. เมื่อนึกถึงพระพุทธเจ้า: พระพุทธเจ้าเป็นชาวมองโกเลีย ผิวเหลืองละเอียด เราจะเดินตามท่านได้อย่างไร หรือสักเท่าไร ? เรื่องนี้ยิ่งพูดไปก็ยิ่งเป็นเรื่องชาตินิยมดูจะน่าเกลียด; แต่ที่เอามาพูดไว้บ้างก็เพื่อจะป้องกันไว้บ้างว่าบางสิ่งบางอย่างนั้น อย่าให้มากเกินไปในเรื่องนี้. ที่นี้สำหรับไทยเราต้องถือว่าเป็นเรื่องน่าอับอายที่สุด

ถ้าเราต้องเดินตามหลังชาติอื่นในเรื่องจริยธรรม. สำหรับการเดินตามพระพุทธเจ้านั้นไม่น่าละอาย เพราะท่านมีหลักว่า ทุกคนอย่าเชื่อท่าน ต้องเชื่อความคิดเห็นของตัวเอง ถ้าได้ฟังแล้วไปคิดไปเห็นเองแล้วจึงเชื่อ; อย่างนี้เรียกว่าไม่น่าละอายและไม่เป็นการเดินตามอย่างงมงาย พุทธบริษัทเราก็มีศีลธรรมมีวัฒนธรรมของเราเองโดยเฉพาะอย่างนี้. เราควรจะทำตัวเป็นผู้นำหรือว่าเป็นผู้ท้าทายดูบ้าง อย่าได้เป็นผู้ตามหลังใครในเรื่องนี้. ขอให้เราเป็นพุทธบริษัทและเป็นไทยที่พุทธบริษัทและมีอะไรที่เป็นของตัวเอง ในเรื่องจริยธรรมในเรื่องศีลธรรม; อย่าได้หวังที่จะพึ่งพาใครหรือเดินตามใครในเรื่องนี้. ส่วนเรื่องทางวัตถุนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง อาตมาไม่พูดถึงเลย. เพราะฉะนั้นเราจะต้อง คิดวิจัย ไปในทาง ที่จะเอา หลักธรรมะ ในพระ-พุทธศาสนามาประยุกต์กันเข้าให้ได้กับการสร้างชาติ แม้ในเรื่องทางวัตถุ. เรื่องสร้างชาติก็เป็นเรื่องทางวัตถุอยู่มาก แต่ถ้าเราประยุกต์หลักธรรมะในพระพุทธศาสนาได้สำเร็จ การกระทำทางวัตถุก็จะพลอยสำเร็จ และไม่เป็นภัยแม้แก่เด็กวัยรุ่น.

สำหรับหลักพุทธศาสนานั้นอย่าได้ไปถือเอาตามตัวหนังสือ ขอให้ถือตามความหมาย แล้วจะใช้ได้ทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์. ถ้าถือตามตัวหนังสือตีความผิดนิดเดียวก็ขัดขวางกันอย่างยิ่ง จนพระไม่มีโอกาสจะทำอะไรให้แก่บ้านเมืองได้. ทีนี้หลักการลูกเสือที่เอามาประยุกต์เข้ากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว ยิ่งวิเศษใหญ่สำหรับเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะที่จะแก้ปัญหาได้หมดไม่มีอะไรเหลือ; เพราะฉะนั้นเราจะเรียกว่าลูกเสือหรือไม่ใช่ลูกเสืออะไรนั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ เป็นคำเรียกและเป็นเพียงชื่อ; แต่ว่าหลักปฏิบัตินั้นสำคัญ; ในที่สุดเด็กทุกคนก็จะมาเป็นบุตรที่เชื่อฟัง เป็นเด็กที่ประเสริฐที่สุด คือเป็นบุตรที่เชื่อฟังของพระพุทธเจ้า ตามที่พระพุทธเจ้าท่านต้องการ.

เจ็ด สรุปสิ่งที่ต้องปฏิบัติ

ทีนี้ก็ขอเวลาอีกนิดหนึ่งก็เพื่อสรุปข้อความทั้งหมดที่ได้กล่าวมา ว่าเราจะพิจารณากันว่าโครงการทั้งหมดในการสร้างเสริมศีลธรรมหรือจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นนี้ เราจะต้องเลิกล้าง

หรือทำลายอะไรกันเสียบ้าง คำตอบก็ควรจะเป็นหลักกว้าง ๆ อย่างกำปั้นทุบดินว่า สิ่งที่เป็นประโยชน์กับเด็กเราก็ส่งเสริม ส่วนที่ทำลายจิตใจของเด็ก ๆ แม้จะเป็นผลได้ทางวัตถุเราจะต้องยอมเลิกล้างหรือทำลาย; เช่นว่าภาษีรายได้จากภาพยนต์ปีหนึ่งได้หลายสิบล้าน สี่สิบห้าสิบล้าน แต่ไปคำนวณดูว่าเรื่องเหล่านี้ทำลายวิญญาณของเด็กวัยรุ่น ถ้าคิดเป็นเงินแล้วปีหนึ่งจะกี่ล้าน ? อาตมาคิดว่าจะต้องสื่อสองไขยแสนโกฏิล้านไม่มีตัวเลขเขียน แล้วรายได้ปีละสี่สิบล้านที่รัฐบาลจะพึงได้จะมีความหมายอะไร ! ถ้าเรามีอำนาจที่จะจัดทำเรื่องนี้ ก็ต้องทำกันอย่างที่เรียกว่าตรงไปตรงมา แบบการผ่าตัด แม้การที่วัดจัดงาน วัดได้กำไรคราวหนึ่งเป็นหมื่นหรือหลายหมื่น แต่ว่าอบายมุขที่จัดในวัด ได้ทำลายจิตใจทำลายวิญญาณของเด็ก ถ้าคิดเป็นตัวเลขแล้วนับไม่ไหว วัดควรจะประหยัดหรือควรจะเสียสละ ควรจะเห็นแก่เด็ก ๆ ดังนี้เป็นต้น ท่านดูเองเถอะงานวัดนี้มีอบายมุขทั้งนั้น ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง. ทีนี้มาถึงเรื่องใหญ่ ๆ เช่นเรื่องภาษีสุรายาเมา ซึ่งเป็นร้อยล้านพัน

ล้าน ก็ควรจะนึกในลักษณะอย่างเดียวกัน นี้เรียกว่าฝ่ายที่เราจะต้องเลิกล้าง

ทีนี้ส่วนตรงกันข้าม ที่เราจะต้องสร้างหรือส่งเสริมนั้นก็คือ จะต้องกระทำสิ่งที่เป็นศีลธรรม หรือเกื้อกูลแก่ศีลธรรมนี้ ให้สนุกหรือให้น่าเสพย์ติดเหมือนกับสิ่งเหล่าโน้น ข้อนี้อาจจะไม่มีใครเชื่ออาตมา แต่อาตมาก็ยังยืนยันที่จะกล่าวอย่างนี้อยู่เสมอว่า พระธรรมหรือธรรมะนี้เป็นมหรสพอยู่ในตัวเอง. ขอให้จัดให้เป็น ! ธรรมะจะเป็นมหรสพอยู่ในตัวธรรมะเอง จะมีความสนุก มีความน่าพออกพอใจ เหมือนกับดูหนังดูละครเหมือนกัน จึงอยากจะแยกเรียกออกไปอีกพวกหนึ่งว่ามหรสพในฝ่ายทางวิญญาณ เป็น Spiritual Theatre, เป็นโรงละครในทางวิญญาณอะไรทำนองนี้ โดยการหาวิธีที่ใหม่ที่สุด ที่ทำให้เกิดความสนุกสนานในการประพฤติจริยธรรมหรือศีลธรรม หรือเรื่องของลูกเสือทุกอย่างทุกประการ เหล่านี้จะต้องจัดให้ถึงขนาดที่เป็นมหรสพให้ได้

ถ้าสูงขึ้นไปอีก เด็ก ๆ จะต้องรู้ว่าการทำความดีนั้นสนุกอย่างยิ่ง และความสนุกก็เป็นมหรสพอยู่ในตัวเอง การกีฬาที่ถือกันว่าจะทำลายความเห็นแก่ตัวนั้น เดี๋ยวนี้จะไม่เป็นอย่างนั้นเสียแล้ว: ลองไปสังเกตดูในวงการกีฬาใหญ่ ๆ ของโลกชั้นสูงสุด ก็ได้ยินว่าเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว มีความจ้องที่จะเอารัดเอาเปรียบ ใช้กติกาบังหน้าเอารัดเอาเปรียบ ฉะนั้นกีฬาอย่างนี้ไม่ใช่ทำลายความเห็นแก่ตัว แต่เป็นการพอกพูนความเห็นแก่ตัวโดยอ้อม ฉะนั้นเราจะไปถือหลักเกณฑ์อย่างนี้ไม่ใช่ จะจัดเพียงสักว่ากีฬาแล้วสนุก แล้วสันนิษฐานหรือเหมาเอาว่าทำลายความเห็นแก่ตัว อย่างนี้เห็นจะไม่ไหว มันต้องจัดไปในทางที่มองเห็นชัดอยู่ว่าทำลายความเห็นแก่ตัว จนกระทั่งเด็กมองเห็นความสนุกสนาน ในการ ทำลาย ความเห็นแก่ตัว แม้ที่สุดแต่การบังคับตัวเองให้อยู่ในระเบียบวินัยนี้ คนทั่วไปเห็นเป็นความทนทุกข์ทรมานยากลำบากทั้งนั้น; แต่เรื่องนี้ไม่จริง ! ขอยืนยันว่าขอให้ไปเกี่ยวข้องให้ถูกวิธี การประพฤติธรรมนี้จะสนุกสนาน จะมีรสดูดดื่มและจะเป็นการเสพย์ติดได้

เหมือนกัน; เสพย์ติดในทางความดี.

นี่รวมความแล้วก็ว่าเราจะต้องสร้างความเป็นมหรสพขึ้นในศีลธรรม. ฟังดูก็น่าขัน ที่จะสร้างความเป็นมหรสพขึ้นในตัวตัวธรรม ! เราจะคิดค้นในเรื่องจริยธรรมให้มาก จนถึงกับว่าทำให้มหรสพเกิดขึ้นในศีลธรรม. สำหรับวัฒนธรรมไทยแท้ครั้งโบราณปู่ย่าตายายเป็นอย่างนี้อยู่แล้ว คนชั้นปู่ย่าตายายเมื่อยังเป็นเด็ก ๆ เขาสนุกสนานกันด้วยอะไร ขอให้ลองย้อนไปนึกดูใหม่ บางทีก็สนุกสนานอยู่ด้วยการขนทรายมาก่อพระเจดีย์ในวัด มันต่างกับคนเดี๋ยวนี้; ทำไมเขาจึงสนุกสนานกันได้ เพราะว่ามันมีอะไรบางอย่างที่ไขว้กันอยู่. เดี๋ยวนี้เราไม่รู้จักรับผิดชอบ เราไม่รู้จักว่าจะต้องรับผิดชอบอย่างไร เพราะเราเกิดมาเพื่ออะไร เป็นมนุษย์ทำไม เราก็ไม่รู้หมด เราจะต้องย้อนไปหาหลักธรรมะที่ให้รู้ว่า เราเป็นมนุษย์กันทำไม ? ความดีของมนุษย์อยู่ที่ตรงไหน ? ความพักผ่อนอันแท้จริงของจิตของวิญญาณอยู่ที่ตรงไหนอย่างไร ? การศึกษาหรือการงานทั้งหมดในโลกนี้ ก็เพื่อผลคือความสงบสุข หรือความพักผ่อน

ของวิญญาณทั้งนั้น แต่แล้วทำไมจึงไม่ได้รับการพักผ่อน กลับมีแต่ความโกลาหลวุ่นวายขยายกว้างออกไปจนเต็มทั้งโลก แล้วก็ยังไม่หยุด ยังจะระบาดออกไปยังโลกอื่น ๆ อีก อย่างนี้เป็นต้น นี่ผลสุดท้ายเราจะเห็นได้ชัดว่ามันก็เป็นเรื่องใหญ่มาก และกลายเป็นกรรมของครูบาอาจารย์ ที่ว่าต้องประสบกับปัญหาที่ใหญ่มากไม่ใช่น้อย. ถ้าจะเปรียบก็ขนาดเท่า ๆ กับการทำสงครามอย่างใหญ่หลวง เป็นมหาสงคราม เป็นการทำสงครามกับเด็กวัยรุ่น เป็นการทำสงครามที่เอาชนะยากที่สุด เพราะฉะนั้นจึงถือว่าเป็นกรรมของพวกเราพวกครูอาจารย์ อาตมาก็จัดตัวเองรวมอยู่ในพวกครูอาจารย์เหมือนกัน รวมอยู่ในพวกที่เรียกว่า "กรรมของเรา" เหมือนกัน แล้วยิ่งมองเห็นก็ยิ่งรู้สึกว่าเป็นกรรมของเราจริงที่มาประสบปัญหาหนัก ที่ว่าเป็นกรรมก็เพราะว่าเราสลัดไม่ได้เราปฏิเสธไม่ได้ หรือว่าต้องทำจนสุดความสามารถของเรา; เพราะฉะนั้น เราจะต้องยื้อแย่งเอาเด็ก ๆ มาให้ได้ จากพญามาร จากซาตานที่เอาเด็ก ๆ ไปอยู่ในอำนาจ เราจะต้องยื้อ

แย่งเอากลับมาให้ได้ แม้ว่าเดี๋ยวนี้ตลอดทั้งโลก หรือสากลจักรวาลนี้ ก็มีปัญหาอย่างเดียวกันหมด เพราะว่ามนุษย์เผลอตัวผลิตสิ่งยั่วยวนซึ่งเป็นเหยื่อของพญามารนั้น ออกมายั่วยวนโลกขนานใหญ่โดยไม่รู้สึกตัวอย่างไม่มีที่สิ้นสุด; ฉะนั้น จึงขอร้องท่านครูบาอาจารย์ทั้งหลายอย่าละอายที่จะเป็นผู้นำในทางวิญญาณ เพราะว่าโดยเนื้อแท้นั้น ครูผู้ชายก็คือพ่อพระของเด็ก ๆ ครูผู้หญิงก็คือแม่พระของเด็ก ๆ ไม่ใช่ลูกจ้างสอนหนังสือเอาเงินเดือนี. ถ้าเรามองเห็นอย่างนี้อยู่เสมอว่าครูไม่ใช่ลูกจ้างของสังคม ที่จะสอนวิชาให้เด็กเอาเงินเดือนมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่จะถือว่าครูผู้ชายเป็นพ่อพระของเด็ก ครูผู้หญิงเป็นแม่พระของเด็กดังนี้แล้ว ปัญหาเหล่านี้จะแก้ได้ สงครามอันใหญ่หลวงนี้เราจะชนะได้โดยไม่ยากเลย.

อาตมาอยากจะขอร้องให้มองดูลึกถึงธรรมชาติ ส่วนลึกกว่าธรรมชาตินี้ต้องการให้ครูอาจารย์ ทั้งหลายมีสังกัด ขึ้นอยู่กับพระอรหันต์ ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการหรือรัฐบาล

กล่าวคือโดยทางจิตทางวิญญาณเนื้อแท้ส่วนลึกนี้ ธรรมชาติต้องการให้เราขึ้นอยู่กับ พระอรหันต์ หรือ ความเป็น พระอรหันต์ของพระพุทธเจ้า คือครูนี้จะต้องทำหน้าที่ปราบปรามสิ่งซึ่งเป็นเสนียดจัญไรของโลก คือซาตาน หรือพญามารนี้ให้หมดไปแล้วก็ยกฐานะทางวิญญาณของโลกให้ขึ้นมาจนได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระอรหันต์โดยตรง เพราะฉะนั้น โดยทางจิตใจทางวิญญาณ หรือธรรมชาติส่วนลึกนั้น ครูอาจารย์ขึ้นสังกัดอยู่กับพระอรหันต์ จึงจัดเป็นปูชนียบุคคล ไม่ใช่ลูกจ้าง. วิธีการณ์อันนี้เป็นหนทางรอดอันเดียวที่มนุษย์จะรอด โลกนี้จะรอดได้ด้วยหลักการอันนี้ นี้เป็นวิธีที่สรุปแล้ว เป็นการสร้างเสริมแก้ไขจริยธรรมของเด็กวัยรุ่น ตามความรู้สึก ที่อาตมามองเห็น

ทั้งหมดนี้โปรดได้ถือว่าเป็นการยืนยันอย่างยิ่งของอาตมา หรือจะถือว่าเป็นการท้าทายก็ได้ อาตมาก็ยอมเหมือนกัน เป็นการท้าทายหรือยืนยัน ที่ครูอาจารย์ จำนวนหนึ่ง อาจจะ ถือว่าครู

คระที่สุด บ้านนอกที่สุด พ้นสมัยที่สุดก็ได้ แต่มันไม่มีทางที่จะช่วยได้: อาตมายิ่งมอง ยิ่งไม่เห็นทางอื่น ยิ่งเห็นแต่ทางนี้; ยิ่งมองยิ่งเห็นแต่ทางนี้; ฉะนั้น จึงได้ระบายความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ออกมาในรูปนี้เท่าที่เวลาอำนวย; ไม่อาจจะกล่าวได้ละเอียดนักเพราะเวลาจำกัด และก็เลยเวลาไปเล็กน้อยแล้ว ฉะนั้น ขอยุติการแถลงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างเสริมจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นคราวนี้ไว้แต่เพียงเท่านี้.

การวางรากฐานแห่งความสำเร็จ

โดย บ.ช. เขมาภิรัต

ตามแนวบางตอนของหนังสือ
"การฝึกตนเพื่อให้มีอำนาจและเพื่อเป็นผู้นำ"
(TRAINING FOR POWER AND LEADERSHIP)
โดย นายเกรนวิล ไกลเซอร์
(GRENVILLE KLEISER)

ท่านที่เหลือบตาเห็นคำ "ความสำเร็จ" ในหัวเรื่องบทความนี้ จะโดยจงใจหรือบังเอิญก็ตาม อาจเอะใจหรือแปลกใจ ซึ่งจะทำให้นึกคิดตีความหมายผิดความประสงค์ของผู้เขียนเรื่องนี้ก็ได้ จึงขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้คำนี้ในกรณีที่เกี่ยวกับเรื่องนี้เสียก่อน ในภาษาไทย "ความสำเร็จ" มีความหมายตรงหรือเกือบจะตรงกับ "SUCCESS" ในภาษา

อังกฤษ โดยเฉพาะในความหมายถึงความสำเร็จสมประสงค์ ในสิ่งที่มุ่งหมายหรือปรารถนา แม้ว่าคำ "SUCCESS" ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีมูลรากมาจากภาษาฝรั่งเศสโบราณ หรือและติน มีนิยามความหมายไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า ความสำเร็จสมประสงค์ในอิฏฐผลที่มุ่งหมาย ซึ่งกินความถึงการได้ทรัพย์ชื่อเสียงหรือตำแหน่งฐานะที่ปรารถนาเป็นต้น แต่ไม่มีระบุถึงความสำเร็จฌานหรือมรรคผลตามที่เราใช้และเข้าใจกันในภาษาไทยก็ตาม หากเพ่งเพียงว่า "ความสำเร็จสมประสงค์ในสิ่งที่มุ่งหมายหรือปรารถนา" แล้ว คงมีความหมายลงรอยเดียวกันนั่นเอง อย่างไรก็ดี ในกรณีที่เกี่ยวกับบทความนี้ คงจำกัดความสำเร็จในวงงานหรือกิจการทางด้านโลก ไม่กินความถึงความสำเร็จฌานหรือมรรคผล อันเป็นด้านการปฏิบัติธรรมเลย ผู้เห็นบทความนี้จึงไม่ต้องตกใจ โดยเกรงไปว่าขึ้นอ่านบทความนี้แล้วจะกลายเป็นโยคีชีไพร หรือจะลุมรรคผลเป็นพระโสดา หรืออรหันต์ไปเสีย ฉะนั้น ขอให้ถือเพียงว่าความสำเร็จดังปรากฏในหัวข้อเรื่องก็ดี และที่กล่าวถึงต่อไป

ในเรื่องนี้ก็ดี พึงหมายถึงความหมายของคำ "SUCCESS" ดังคำนิยามซึ่งได้กล่าวแล้วข้างต้น

อันคนเรา จะดีหรือชั่ว ย่อมขึ้นอยู่กับใจ พูดง่าย ๆ ก็คือ ถ้าใจดี ทุกสิ่งทุกอย่างก็มีแนวโน้มไปในทางที่ดี ซึ่งจะก่อให้เกิดผลที่เป็นสุขน่าปรารถนา แต่ถ้าใจมีลักษณะตรงกันข้าม คือไม่ดี ใจเสีย หรือชั่ว กิจกรรมขององคาพยพทุกอย่างก็หันเหไปในทางชั่ว อันจะนำไปสู่ผลที่เป็นทุกข์ไม่น่าปรารถนา ความสำคัญของใจ หรือที่ภาษาบาลีเรียกว่า มโน พระพุทธองค์ก็ทรงรับรอง ดังจะเห็นได้จากพระคาถาแรกในคัมภีร์ธรรมบทขุททกนิกายที่ว่า

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปทุฏฺเฐน ภาสติ วา กโรติ วา
ตโต นํ ทุกฺขมนฺเวติ จกฺกํว วหโต ปทํ

ธรรมทั้งหลายมีมโนหรือใจถึงก่อน มีมโนประเสริฐและสำเร็จด้วยมโน หากมโนหรือใจเสีย โดยถูกโทษคือกิเลสเข้าครอบงำหรือทำลายแล้ว จะทำ จะพูดก็ตาม ย่อมพลอย

เสียไปด้วย อันจะทำให้เกิดผลคือความทุกข์ ซึ่งจะคอยตามบีบคั้นประดุจดังล้อเกวียนหมุนตามเท้าวัวที่ลากเกวียนไปฉะนั้น ในทางกลับกัน หากมโนหรือใจดี ผ่องใส จะพูดจะทำก็พลอยดีตามไปด้วย ผลที่เกิดขึ้นก็คือความสุข ซึ่งจะคอยติดตามบุคคลผู้กระทำความดี ดุจเงาตามตัว ฉันใดก็ฉันนั้น

นายเกรนวิล ไกลเซอร์ ผู้เขียนหนังสือดังมีชื่อข้างต้น ได้กล่าวแสดงความเชื่อมั่นว่า การแตกต่างระหว่างคนที่ประสบความสำเร็จสมหวังในชีวิตตามที่ตนปรารถนา กับคนที่พบกับความผิดหวังล้มเหลวในชีวิตนั้น เมื่อพิจารณาค้นหามูลเหตุที่สำคัญแล้ว จะพบว่าเนื่องจากจิตใจที่ต่างกัน คนมีนิสัยชอบคิดอย่างไร ในที่สุดเขาจะกลายเป็นคนอย่างนั้น เพราะความคิดเป็นสิ่งกำหนดความเป็นไปของคน เป็นกฎเกณฑ์ตายตัวทั้งในวงการงานและธุรกิจอื่น ๆ ทั้งมวล

มีประสบการณ์ในชีวิตของคนส่วนมากยืนยันปรากฏเป็นที่รับรองกันทั่วไปในบรรดานักจิตวิทยาว่า ใครก็ตามที่ประคับประคองความคิดประจำวันของเขาให้ดำเนินตามแนวทาง

สร้างสรรด้วยความแน่นอนและปรีชาฉลาด ผลที่เกิดขึ้นย่อมเป็นที่พึงพอใจเสมอ ส่วนบุคคลที่ใช้ความคิดประจำวันของเขาในแนวทางที่ตรงกันข้าม คือไม่แน่นอนและไร้จุดหมาย ผลที่เกิดขึ้นก็คือความผิดหวัง เป็นความจริงที่เห็นอยู่เสมอว่า ในระหว่างบุคคลผู้ประกอบกิจการงานประจำวัน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน คนที่ทำงานด้วยความรู้สึกไม่สบายใจ ขาดความว่องไวกระปรี้กระเปร่า เพราะความคิดฟุ้งซ่าน ไม่มีระเบียบและแผนการ ย่อมทำงานให้ได้ผลสำเร็จเรียบร้อยดีไม่ได้ ส่วนคนที่ทำงานด้วยความเต็มใจ สุขุมรอบคอบ กระปรี้กระเปร่าและเอาใจใส่พิจารณาปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนด้วยความรวดเร็วแน่นอน เขาย่อมปฏิบัติงานประจำวันของเขาให้สำเร็จลุล่วงเรียบร้อยด้วยดีเสมอ

อันความคิดของคนเราจะมีความสลักสำคัญในการสร้างความสำเร็จในชีวิตได้อย่างไร ย่อมเห็นได้จากการศึกษาชีวประวัติของคนสำคัญต่าง ๆ นายเกรนวิล ไกลเซอร์ ได้ยกเรื่องจริงในชีวิตของนักการเงินชาวอเมริกันผู้สำคัญและยิ่งใหญ่

คนหนึ่งว่า ในขณะที่เขายังหนุ่ม เพิ่งเริ่มกิจการในชีวิตของเขา เล่าว่า เขาได้สร้างภาพบ้านที่เขาปรารถนาไว้ในใจหลังหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจอย่างแรงกล้าว่าเขาจะต้องมีบ้านชนิดที่เขาปรารถนาไว้ให้จงได้ มิวันใดก็วันหนึ่ง ในที่สุด ความนึกฝันที่เขาวาดไว้ในดวงใจอย่างไม่ลบเลือน ก็กลายเป็นความจริงขึ้น เขามีบ้านจริง ๆ ตามจินตนาการที่เขาตั้งไว้ทุกอย่าง

อันความคิดที่ก่อรูปร่างขึ้นในใจ ย่อมมักปรากฏเป็นผลออกมาภายนอกเสมอ การจัดและปรับจิตนิสัยประจำวันจึงเป็นเรื่อง หรือปัจจัยสำคัญในการใช้จิต และพัฒนาการใช้พลังที่ซ่อนเร้นของจิตให้เกิดคุณประโยชน์ตามปรารถนา

ในการสร้างอำนาจ และความเจริญก้าวหน้า เพื่อบรรลุผลสำเร็จในชีวิตนั้น ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับจิตนิสัย หรือความคิดที่เราเคยชินประจำวันนั่นเอง โดยเหตุผลตามข้อเสนอซึ่งนายเกรนวิล ไกลเซอร์ ยกขึ้นอ้าง ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. *ความคิดเป็นอำนาจอันมีพลังยิ่งใหญ่และมีคุณค่าที่สุดในการสร้างความสำเร็จในธุรกิจและงานต่าง ๆ*

๒. เราอาจควบคุมและใช้อำนาจความคิดนี้ให้ดำเนินในทางที่เราต้องการได้

๓. เราสามารถสร้างความสำเร็จในผลที่ปรารถนาต่าง ๆ ด้วยอำนาจ ความคิดนี้ได้ ตามส่วน ที่เราพัฒนาและใช้มันให้ถูกต้องเหมาะสม

จงอ่านข้อเสนอ ๓ ข้อข้างบนนี้ จนกระทั่งรู้สึกประดุจว่ามันเป็นตราสารประทับเด่นในดวงใจ แล้วลองพิจารณารายละเอียดของข้อเสนอทั้งสาม ดังกล่าวต่อไป

เกี่ยวกับข้อที่หนึ่ง เราจะเห็นว่า การกระทำและแผนการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งความมุ่งหมายและอุดมคติของเราทุก ๆ คนเริ่มก่อรูปร่างขึ้นภายในจิตใจของเราเองทั้งนั้น เพราะความคิดย่อมเกิดขึ้นและนำหน้าการกระทำหรือกิจกรรมทุกอย่างเสมอฉะนั้น การสร้างจิตนิสัยในทางก่อให้เกิดผลดีงาม (CONSTRUCTIVE HABIT OF THOUGHT) จะต้องเริ่มขึ้นภายในจิตก่อน ซึ่งเราจะต้องใช้สติควบคุม จูง และประคับประคองความคิดให้ดำเนินไปยังจุดมุ่งหมายที่แน่วแน่เพื่อผลที่ปรารถนา

เกี่ยวกับข้อเสนอที่สอง เราต้องปลูกความเชื่อให้มั่นคงแน่นแฟ้นว่า เราก็มีความสามารถที่จะควบคุมและใช้อำนาจความคิดให้เป็นคุณประโยชน์ได้อย่างคนอื่น ๆ ที่เขาสามารถทำได้ ความสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับความพยายามและฝึกหัดอย่างจริงจัง แท้จริง การควบคุมจิตนี้ นับว่าเป็นเรื่องที่ดำเนินตามแบบของธรรมชาติ ซึ่งเราจำต้องใช้เพื่อควบคุมกิจกรรมทางกายวาจา ไม่ใช่เป็นเรื่องเหลวไหลผิดธรรมชาติอย่างไรเลย การที่เราทำงานหรือกล่าววาจาได้อย่างถูกต้องตามที่เราต้องการ ก็แสดงอยู่ในตัวว่า เราสามารถควบคุมจิตของเราได้ในขณะแสดงกิจกรรมนั้น ๆ แล้ว หากเราต้องการควบคุมจิตในระยะยาวยิ่งขึ้น เราก็ต้องสามารถควบคุมมันได้แน่ ๆ ความเชื่อมั่นในเรื่องนี้ทำให้เกิดกำลังใจ มานะพยายามจนสามารถควบคุมความคิดต่าง ๆ ได้ อันนับว่าเป็นการเปิดโอกาสและช่องทางอันจะนำไปสู่ความสำเร็จสมประสงค์ในกิจต่าง ๆ ภายในวิสัยได้ตามความปรารถนา

เกี่ยวกับข้อเสนอข้อที่สาม เริ่มด้วยความสำนึกแน่ว่าเราอาจมีอำนาจชนิดนี้ และใช้มันให้ถูกต้อง เพื่อบรรลุผลที่ต้องการได้ ต่อจากนั้นจึงพยายามที่จะจูงความคิดให้ดำเนินไปในทางที่ดี ที่จะก่อให้เกิดผลดี (CONSTRUCTIVE THOUGHT) และในขณะเดียวกัน พยายามคอยป้องกันไม่ให้คิดในทางเสียหาย อันเป็นทางทำลายความดี คือทางสิ้นเปลืองเวลาและพลังงานโดยไม่ได้ผลคุ้มค่า อันวิธีการที่ดีที่จะขับไล่ความคิดที่ไร้สารประโยชน์ ไม่น่าปรารถนาให้ปราสนาการจากจิตใจเพื่อสร้างความคิดในทางสร้างสรรความดีงาม ก็คือวิธีการใช้ความคิดที่ดีแทนความคิดที่ไร้ประโยชน์นั่นเอง

ที่จริงการคิดเรื่องดี ๆ ก็เป็นเรื่องง่าย ๆ ทำนองเดียวกับการคิดเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ดี อันการปลูกความคิดในดวงใจก็คล้ายกับการปลูกดอกไม้หรือพืชอื่น ๆ ในพื้นดิน จิตของคนเรา ไม่ใช่เป็นเพียงห้องพัสดุสำหรับเก็บของอย่างเดียว แต่มันเป็นพื้นที่ที่อุดม ถ้าเรารู้จักใช้หว่านพืชคือความคิดหรืออารมณ์ที่ดี ๆ ในจิตแล้ว เราอาจมีหวังเก็บเกี่ยวผลดีอย่างมหาศาลได้

สิ่งที่ควรปลูกฝังในดวงจิต คือความเชื่อที่ว่า "ไม่มีอำนาจใด หรือใครๆ นอกจากตัวเราเอง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเหนี่ยวรั้งผลักดันให้เราถอยหลังจากความสำเร็จตามที่เรามุ่งหมายไว้ได้" ในที่สุด เราเองนี่แหละที่เป็นผู้ตัดสินหรือกำหนดตำแหน่ง ฐานะ อำนาจ ขั้นและขนาดแห่งความสำเร็จต่างๆ ในโลก เพราะฉะนั้น หากเรายอมรับแม้แต่เพียง ภายในใจว่า เรามีความสามารถ และอำนาจ ที่จะบรรลุความสำเร็จเพียงแค่ไหน นั่นก็คือการจำกัดตัวเองและความเจริญก้าวหน้าของตนเองเพียงแค่นั้น

อันท่าที หรือทัศนคติทางจิต (MENTAL ATTITUDE) ที่ปรับให้ถูกต้องนั้นมีค่ามาก อุปนิสัยแห่งจิตของคนแต่ละคนย่อมเป็นเครื่องวัดพฤติกรรมและความสามารถของเขาไปในตัว คนที่จิตใจขี้มักย่อท้อ ยอมรับแพ้ต่ออุปสัคต่างๆ โดยง่าย ก็จะเป็นคนขี้แพ้ (DEFEATIST) อยู่เสมอไป แต่คนที่มีจิตใจเป็นนักสู้ กล้าผจญอุปสรรค ไม่ยอมย่อท้อจนกว่าจะบรรลุชัยชนะข้ามพ้นอุปสรรคเสียได้ก็มักจะประสบชัยชนะในที่สุดเสมอ ผู้ที่หวังความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งที่ชีวิตปรารถนา จึงต้องปลูก

ฝังทัศนคติทางใจในทางที่จะให้บรรลุผลสำเร็จในสิ่งที่ประสงค์นั้นๆเสียก่อน ทั้งต้องพยายามสร้างและเพิ่มพูนความมั่นใจและศรัทธาแน่วแน่อยู่เป็นนิจว่า ผลที่เรามุ่งหวังจะต้องเกิดขึ้นแน่นอน

ความตั้งใจแน่วแน่มั่นคงนับเป็นกำลังสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งจะเป็นแรงผลักดันและดึงให้เราพบกับความสำเร็จ ณ จุดใดจุดหนึ่งในระยะใดระยะหนึ่งของชีวิตจนได้

ผู้หวังความสำเร็จจะต้องระดมและปรับกำลังทุกส่วนทางกาย วาจา และใจ เพื่อมุ่งบรรลุผลที่ต้องการ โดยจะต้องหัดทำ ปรับท่าทาง และวางตนตามแนวพฤติกรรมของผู้ที่ลุความสำเร็จต่าง ๆ มาแล้ว คอยพยายามดำรงรักษาทัศนคติที่เข้มแข็ง มั่นคง มีศักดิ์ศรีอยู่ตลอดเวลา จะต้องระลึกไว้จะต้องระลึกไว้อยู่เสมอว่า ในการติดต่อสังสรร และแสดงความคิดเห็นกับคนอื่นรอบ ๆ ตัวเรา ย่อมแสดงให้เขารู้สึกหรือทราบได้ว่าเราเป็นคนอย่างไร มีจิตใจเข้มแข็งหรืออ่อนแอเพียงไหน เมื่อเรามีทัศนคติทางจิตดีและแน่นอน ทั้งคอยดำรงรักษาทัศนคติเช่นนั้นไว้อย่างมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ๆ การ

ดำเนินไปสู่ความสำเร็จที่ปรารถนาก็จะรุดหน้าเรื่อยไปอย่างไม่หยุดยั้ง

เป็นสิ่งที่แน่ที่สุด ถ้าเรามีจิตนิสัยชอบคิดและหวังผลสำเร็จในระดับต่ำ เราจะขึ้นหรือลุจุดปรารถนาที่สูงสุดยอดไม่ได้ แม้ใคร ๆ จะช่วยส่งเสริมก็ตาม จึงเป็นการสมควรที่จะประคับประคองจิตใจและพฤติกรรมให้ดำเนินในระดับสูงอันดีงามตลอดเวลาอย่ายอมให้ตกลงสู่ระดับต่ำทรามได้ การรักษาประคับประคองจิตและพฤติกรรมดังกล่าว นับว่าเป็นการเพิ่มอำนาจส่วนตัวอย่างหนึ่ง

อันความคิดนั้นยิ่งดีและเข้มแข็งขึ้นเพียงใด ความพากเพียรพยายามในการงานก็ย่อมมีผลก้าวหน้าดีขึ้นเพียงนั้น เราจึงควรพยายามคอยพิถีพิถันเสนอแนะจิตให้เตรียมพร้อมและใฝ่ฝันในทางที่ดีอยู่เสมอ ทั้งคอยประคับประคองจิตให้แน่วแน่มั่นคงตามมาตฐานทางจิตที่สูงส่ง อย่าให้เปลี่ยนแปลงแปรผันง่าย ๆ อย่างเราเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เช่นเราอยู่ร่วมในที่ประชุมของพวก ที่กำลังนั่งปรึกษาหารือ เพื่อดำเนินกิจการงานอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจมีบางคนที่ตลกคะนองบ้าง บางคนอาจแสดง

ความคิดเห็นอย่างครึ่ง ๆ กลาง ๆ บ้าง และบางคนอาจดูหมิ่นตนเอง เพราะความขลาดกลัวหรือเพราะเกิดรู้สึกปมด้อยดูหมิ่นสมรรถภาพของตนเองบ้าง แต่สำหรับเรา ควรหลีกเลี่ยงการกระทำและความรู้สึกเช่นนั้นเสีย ไม่ว่าเราจะอยู่ที่ไหน จะต้องพยายามกระทำในทางที่จะสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพให้เป็นที่ประทับใจของผู้อื่นเสมอ

องค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความคิดที่ดีมีประโยชน์ประจำวันมีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. การสนทนา ควรตั้งเจตนาที่จะพูดหรือสนทนาให้ดีที่สุด เมื่อพูดดีไม่ได้ หรือพูดได้แต่ไม่ดี ไม่มีคุณประโยชน์คุ้มค่าควรนิ่งเสียดีกว่า หากเราต้องเผชิญหน้าสนทนากับคนที่มักชอบคุยในสิ่งที่ไร้สาระประโยชน์ หรือเรื่องที่ทำให้ไม่สบายใจ ควรพยายามใช้ความแยบคายบ่ายเบี่ยง หันเหความคิดของเขาให้คล้อยเข้าหาเรื่องที่ก่อให้เกิดความสุขสบายใจ และเกิดคุณประโยชน์ในทางปฏิบัติ ในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจงพยายามป้องกันอย่าให้ความคิดในทางทำลาย (DESTRUCTIVE THOUGHT) มีโอกาสเข้าสิงสู่ใจได้ คอยกลั่นกรอง

เลือกรับแต่ความคิดทางก่อ (CONSTRUCTIVE THOUGHT) เท่านั้น

ถ้าเราพยายามมองและเพ้นเอาแต่ด้านที่ดีของชีวิต การสนทนาของเราจะเป็นไปในทางที่น่าพึงใจ เพลิดเพลินและดูดดื่ม ทั้งทำให้เกิดพลังหรืออำนาจ อันความคิดที่แน่นอนเป็นความคิดทางรับหรือทางบวก ซึ่งย่อมเข้มแข็งมีแรงประทับใจยิ่งกว่าความคิดที่ไม่แน่นอน ทางนิเสธหรือปฏิเสธ ผู้มีความคิดแน่นอนแสดงว่าในด้านจิตก็ได้ชัยชนะผู้มีความคิดฟุ้งซ่าน คลอนแคลนไปในตัวแล้ว ในด้านธุรกิจก็ดีในงานด้านสังคมก็ดี ไม่มีระเบียบหรือกฎเกณฑ์ใดจะเหมาะสมดีเท่ากฎเกณฑ์ที่ว่า "ขออย่าให้วจีทุจริตหลั่งไหลออกจากปากของท่านเลย จงใช้วาจาแต่ที่ดีมีคุณประโยชน์ในทางส่งเสริมเชิดชูจิตให้สูงขึ้น"

๒. การอ่านหนังสือที่ดีมีสารประโยชน์ประจำวันก็นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความคิดที่ดีงาม เราควรมีหนังสือสารคดี อันมีคติกระตุ้นเตือนใจในทางดีไว้ใกล้ ๆ ตัว ยิ่งได้พาติดตัวไปเสมอ เพื่อได้อ่านเมื่อมีโอกาสก็ดี นับเป็นการใช้เวลาหรือฆ่าเวลาในทางที่ให้เกิดคุณประโยชน์ การอ่าน

หนังสือดี ๆ แม้เพียง ๑๐–๑๕ นาที ก็มีคุณประโยชน์อย่างเหลือจะคณนาได้

หนังสือที่จะอ่าน ควรพยายามเลือกเฟ้นหนังสือที่ดีได้มาตราฐานทางวรรณกรรม ศีลธรรม วัฒนธรรม หรือทางอื่นใดที่กระตุ้นเตือนเร่งเร้าให้เกิดพลังงานทางใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อคุณประโยชน์ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เมื่อได้หนังสือดีตามรสนิยมของตนแล้ว ควรตั้งใจอ่านและอ่านดัง ๆ อ่านไปพลางพิจารณาไปพลาง ทำความเข้าใจเห็นแจ้งความหมายและทราบซึ้งถึงอำนาจภายในที่ซ่อนเร้นอยู่ในคำหรือความหมายนั้น ๆ และควรพยายามอ่านด้วยความสำนึกถึงอำนาจนั้น ๆ ในน้ำเสียงที่อ่าน ยิ่งเราได้หล่อเลี้ยงด้วยจิตด้วยความรู้สึกนึกคิดอันเข้มแข็งมากขึ้นเพียงใด จิตใจก็จะได้รับการชุบย้อมให้เข้มแข็งมีพลังยิ่งขึ้น การหัดใช้เสียงที่เจือด้วยความเข้มแข็งตามแบบของนักเขียนที่มีจุดประสงค์แน่วแน่ ก็นับว่าเป็นการฝึกหัดการออกเสียงแสดงความคิดที่มีอำนาจ และมั่นใจไปในตัวด้วย

ในการอ่านหนังสือพิมพ์ ก็จำต้องพิจารณาเลือกเฟ้นเรื่องที่ควรอ่านหรือไม่ควรอ่าน ควรเลือกอ่านเรื่องที่มีคุณ-

ประโยชน์เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวเราและวงงานของเรา ไม่ควรใช้เวลาให้เสียไปด้วยการอ่านเรื่องที่ไม่สลักสำคัญหรือมีสาระน้อยเสีย ตามปกติ บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ชั้นเยี่ยมมีมาตรฐานและอุดมคติสูง เป็นเรื่องควรอ่านและพิจารณาหาสาระให้ได้ แม้นิตยสารต่าง ๆ อันประกอบด้วย สารคดี และข่าวสารที่เพิ่มพูนความรู้ก็ควรอ่านเหมือนกัน

๓. องค์ประกอบประการที่สาม คือบุคคลิคลักษณะของเพื่อนร่วมงาน หรือมิตรสหายที่เราคบหาสมาคมด้วย ซึ่งเราอาจรับหรือถ่ายทอดมาทั้งโดยที่เรารู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องใคร่ครวญ และ ฉลาดในการ เลือกสมาคมมิตรสหายที่ดีไว้เสมอ พึงเลือกคบหาสมาคมแต่ผู้ที่จะช่วยปลุกและกระตุ้นอำนาจในตัวเราให้เกิดความมานะพยายามในการปฏิบัติงานตามหน้าที่เพื่อบรรลุความสำเร็จตามที่ชีวิตพึงปรารถนา การคอยพิจารณาตั้งข้อสังเกตและศึกษานิสัยใจคอการเจรจาพาที การวางตัว วางท่าทางของบุคคลสำคัญที่ได้รับความสำเร็จในการงานและตำแหน่งหน้าที่ในชีวิต แล้วพยายามเลียนแบบและดำเนินตามแนวปฏิปทา และ พฤติกรรมของบุคคล

เช่นนั้น ก็นับว่ามีคุณประโยชน์ในการช่วยปรับและผลักดันตัวเองให้ดำเนินก้าวหน้าไปหาความสำเร็จตามที่ปรารถนาได้เป็นอย่างมาก

๔. องค์ประกอบข้อสุดท้ายคือ การสำรวมระวังจิตหรือความคิดที่เกิดขึ้น จงใช้สติเป็นดุจยามคอยเฝ้าประตูใจ เตรียมพร้อมที่จะต่อสู้ขัดขวางไม่ให้ความคิดไร้สาระ ผ่านเข้าสิงใจ ในทันทีที่มันปรากฏขึ้น

อันความคิดหรือปฏิบัติการทางจิต ดังได้เอ่ยถึงข้างต้นบ้างแล้วนั้น จัดเป็นสองประเภท คือประเภทก่อ (CONSTRUCTIVE) และทำลาย (DESTRUCTIVE) ประเภทแรกคือความคิดในทางเพิ่มพูน อำนาจ ในตัว และทางพัฒนาคุณความดีในตัว เช่นศรัทธา ความอาจหาญ การกระตือรือร้น การกำหนดใจแน่นอน ความขยันขันแข็งและความสุจริตมั่นคงเป็นต้น ส่วนประเภทที่สอง อันเป็นความคิดประเภททำลายคือความคิดที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับประเภทแรก อันได้แก่ความคิดทั้งมวลที่เป็นไปในทางลดหรือทอนอำนาจในตัวเป็นต้น

วิธีการที่จะสร้าง หรือพัฒนา ความคิดประเภท ก่อเป็น เรื่องที่จะต้องฝึกประจำวันจนกว่าจะกลายเป็นนิสัยทางจิตไปเอง แบบฝึกหัดประจำวัน ซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้จะช่วยสร้างความสำเร็จอันมีค่าในชีวิตได้ หากตั้งใจปฏิบัติตามที่ได้แนะนำไว้อย่างขยันขันแข็ง

เล่ากันว่า **นายแอนดรู คาเนกี** (ANDREW CARNEGIE) เริ่มทำงานตั้งแต่เป็นเด็กในโรงงานแห่งหนึ่ง เขาทำงานตั้งแต่เช้าจนค่ำ โดยได้ค่าจ้าง เพียงสัปดาห์ละ เหรียญเดียว เมื่ออายุ ๑๔ ปี เขาทำงานเป็นเด็กรับใช้ได้เงินเดือนสัปดาห์ละ ๒.๕๐ เหรียญ อีกไม่เท่าไรต่อมา เขาได้เงินเดือนเดือนละ ๓๕ เหรียญ เพราะความขยันขันแข็ง กระตือรือร้นอดทนและมีความคิดก้าวหน้า เขาก็ได้เลื่อนฐานะขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุด เขามีธุรกิจของเขาเอง และกลายเป็นมหาเศรษฐีร่ำรวยมหาศาลของโลกคนหนึ่ง

เมื่อได้ศึกษาชีวประวัติของคนที่บรรลุผลสำเร็จในชีวิตต่าง ๆ จะเห็นว่า ความคิดที่ถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่การกะกำหนด

โครงการและแผนการทำงานที่ถูกต้องนั้นเป็นทางตรงไปสู่ความสำเร็จผลที่ต้องการได้ คนเราเกือบทุกคนมีอำนาจในทางก่อหรือสร้างสรร (CONSTRUCTIVEPOWER) อยู่ในตัวด้วยกัน แต่ไม่ใคร่ได้พัฒนาและนำมันออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพราะขาดการฝึกหัดความคิดให้ถูกทางนั่นเอง

ต่อไปนี้คือแบบฝึกหัดประจำวัน สำหรับสร้างความคิดประเภทก่อดังกล่าวข้างต้น คือ

วันจันทร์

ในเวลาเช้าหรือตอนใดตอนหนึ่งของวัน เริ่มทำการตรวจตราจิตนิสัยโดยทั่ว ๆ ไปอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ คือสำรวจตัวเองดูว่าปกติจิตของเรามีนิสัยชอบคิด หรือ เคยชินกับความคิดเรื่องอะไรอย่างไร จดหรือกำหนดหมายจุดอ่อนในจิตต่าง ๆ เช่นความลังเลไม่แน่ใจ ความขลาดกลัว และความฟุ้งซ่านเป็นต้น จดรายชื่อนิสัยที่เสียซึ่งจะต้องแก้ไข ลด หรือละเว้น ตั้งใจพยายามที่จะฟื้นฟูจิตชนิดเสริมสร้างความดีอยู่เป็นนิจ และปลูกฝังความเชื่อมั่นในอำนาจความสามารถของตัวเองเสมอ

เพื่อเสนอแนะและเตือนจิตให้ดำเนินการคิดในทางที่ถูกต้องอันก่อให้เกิดคุณประโยชน์ จงอ่านหรือท่องจำคำเสนอแนะต่อไปนี้ คือ

๑. ข้าพเจ้าจะพิจารณาอย่างถ้วนถี่เพื่อเห็นความผิดแผกแตกต่างระหว่างความคิดทั้งสองประเภท คือความคิดประเภทที่ก่อหรือเสริมสร้างความดี ความเจริญ (CONSTRUCTIVE THOUGHT) และประเภทที่ทำลายหรือตัดทอนความดีความเจริญ (DESTRUCTIVE THOUGHT)

๒. ข้าฯ จะพยายามแก้ไขและขจัดความนึกคิดที่โน้มน้อมไปในทางต่ำที่ไม่น่าพึงปรารถนาในทันทีที่มันปรากฏขึ้นในใจ

๓. ข้าฯ จะเพ่งพิจารณาให้เห็นความแตกต่างระหว่างความคิดที่ประกอบด้วยสารประโยชน์และที่ไร้สารประโยชน์

๔. ข้าฯ จะใช้ความคิดที่ดีที่สุดตามที่ข้าฯ บังคับได้เพื่อบรรลุจุดหมายที่ปรารถนา

๕. ข้าฯ จะพยายามขยายหรือพัฒนาอำนาจทางใจโดยการพากเพียรพิจารณาใคร่ครวญให้รู้ความผิดถูก ดีชั่ว

๖. ข้า ฯ จะค้นหาความคิดเห็นใหม่ ๆ หรือความคิดทางริเริ่ม เพื่อนำมาประยุกต์ในการทำงานให้ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๗. ข้า ฯ มั่นใจว่า ข้า ฯ มีความสามารถที่จะพัฒนาจิตให้ดียิ่งขึ้นไปกว่านี้ได้อีก

ขอให้เชื่อมั่นว่าความคิดใดๆ ดีหรือชั่วก็ตาม ที่ท่านท่องและคิดไว้บ่อย ๆ ในที่สุดมันมีอำนาจในการที่จะปกครองควบคุมและชักจูงชีวิตให้ท่านดำเนินไปตามอย่างง่ายดาย

วันอังคาร

จงเลือกงานหรือสิ่งสำคัญสักอย่างที่ท่านต้องการจะทำให้สำเร็จในวันนี้ แล้วรวมพลังจิตทั้งหมดเพ่งให้แน่วแน่ในสิ่งนั้น ตั้งใจปลุกอำนาจที่ยังซ่อนเร้นอยู่ในตัว พยายามทำงานนั้นให้สำเร็จในวันนี้ตามที่ตั้งใจกำหนดไว้ให้จงได้ ลงมือปฏิบัติงานด้วยความแน่วแน่ พากเพียร อดทน และขันบาน มุ่งหน้าทำงานด้วยความเต็มใจ มีจุดหมายชัดเจนแจ่มแจ้ง พยายามใช้อำนาจใจ (MENTAL POWER) อย่างเต็มที่ ปลุกและ

ประคับประคองฉันทะหรือความพึงพอใจในสิ่งที่ท่านทำเฉพาะหน้า คอยหักห้ามจิตอย่าให้หันเหไปคิดเรื่องอื่น ที่ไม่เกี่ยวกับงาน ที่ทำ การสำรวมใจให้แน่วแน่เป็นสมาธิในการปฏิบัติงานให้สำเร็จไปได้แต่ละครั้ง นับเป็นการพัฒนาอำนาจในตัวเพื่อปฏิบัติงานที่ใหญ่โต สลักสำคัญยิ่ง ๆ ขึ้นไป สำหรับวันนี้ จงท่องและพยายามประยุกต์คำแนะนำเตือนใจดังต่อไปนี้

๑. ข้าพเจ้าจะเลือกทำงานหรือสิ่งสำคัญสักอย่างในวันนี้

๒. ข้า ฯ จะรวมพลังจิตทั้งหมดเพ่งเฉพาะงานนั้น

๓. ข้า ฯ ตั้งใจทำงานนั้นด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและชื่นบาน

๔. ข้า ฯ จะปลุกใจให้มีฉันทะในงานนั้นเสมอ

๕. ข้า ฯ จะไม่ยอมให้อะไรชักจูงใจให้หันเหไปคิดเรื่องอื่นนอกจากเรื่องงานที่ทำ

๖. ข้า ฯ จะทำงานด้วยมีจุดหมายชัดเจนในดวงใจ

๗. ข้า ฯ จะรักษาจิตให้คิดอยู่แต่ในเรื่องที่มีสาระอย่างเดียว

วันพุธ

จงพยายามใช้ความพิถีพิถัน ใคร่ครวญ พิจารณาความคิด คำพูด และการกระทำอย่างรอบคอบเสมอ จะต้องทราบอย่างแจ่มแจ้งชัดเจนว่าวันนี้เราต้องการจะทำอะไรให้สำเร็จ ต่อจากนั้นพึงดำเนินการปฏิบัติด้วยความฉลาดสุขุมแต่ละขั้น ๆ ไปจนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ พึงละเว้นนิสัยที่มักกระทำอะไรด้วยความรีบด่วนผลุนผลัน จงตั้งใจทำงานทีละสิ่ง ทีละขั้นด้วยความละเอียดถ้วนถี่ก่อนที่จะดำเนินต่อไป พยายามดำรงรักษาทัศนคติของจิตให้แน่วแน่ ชัดเจน และมีจุดหมาย จงตระหนักถึงความสำคัญในรายละเอียดของทุก ๆ สิ่งที่เกี่ยวกับกิจการที่จะต้องกระทำ ฝึกตนให้มีความพากเพียรอดทนเพื่อจะเป็นคนมีประสิทธิภาพในงานอาชีพของตน เตรียมพร้อมเพื่อรับความคิดใหม่ ๆ ตั้งใจทำงานให้ได้ผลเป็นผลเป็นที่พึงใจ คอยค้นหาวิธีปฏิบัติงานที่ดีขึ้นเสมอ ปลูกฝังความเชื่อมั่นในตนว่ามีความสามารถที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้

บทท่องเตือนใจสำหรับวันนี้ คือ

๑. ข้าพเจ้าตั้งใจจะคิด พูด และทำงานด้วยความใคร่ครวญ

๒. ข้าฯ ได้วาดสำเนาและวางระเบียบของงานที่จะทำให้สำเร็จไว้ในใจชัดเจนแจ่มแจ้ง

๓. ข้าฯ จะละเว้นการกระทำอะไรด้วยความรีบด่วนผลุนผลัน

๔. ในการปฏิบัติและดำเนินงาน ข้าฯ จะพิจารณางานที่ทำด้วยความมุ่งหมายที่จะหาวิธีการให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

๕. ก่อนลงมือทำงาน ข้าฯ จะใช้เวลาพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อนเสมอ

๖. ข้าฯ จะพิจารณาหยั่งทราบแผนการปฏิบัติงานด้วยความใคร่ครวญว่าจะทำได้เพียงใดอย่างไร

๗. ข้าฯ จะทำงานทุกอย่างด้วยมีจุดหมายแน่นอนชัดเจน และถูกต้อง

วันพฤหัสบดี

จงเริ่มต้นวันนี้ด้วยความมุ่งมั่นชัดเจนที่จะทำงานให้สัมฤทธิผล จงตั้งใจทำงานทุกอย่างให้ดีเท่าที่จะดีได้ โดยใช้กำลัง

ใจทั้งมวลมุ่งทำงานเพื่อให้ได้ผลที่ปรารถนา ตั้งความมุ่งหมายแน่นอนไว้ดุจปรากฏเฉพาะหน้า จงพิจารณายอมรับความจริงว่า อำนาจส่วนตัวของเราย่อมทวียิ่งขึ้นพร้อมกับการใช้มันให้ถูกต้อง พึงถือว่า วันนี้เป็นประตูก้าวแรกที่จะนำเราใกล้เข้าไปสู่โอกาสที่ดียิ่งขึ้น จงป้องกันรักษาจิตไม่ให้ฟุ้งซ่าน โดยเอามติที่ใหม่ ๆ และมีประโยชน์แน่นอนมาเป็นอารมณ์ของจิตอันเป็นการ แวดล้อม ป้องกันจิต ไม่ให้ฟุ้งซ่านไปสู่อารมณ์อื่น ที่ไม่ต้องการไปในตัว

จงพยายามค้นคว้าหาวิธีการปฏิบัติงานใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและสารประโยชน์ในวันนี้ จงเลือกทำงานสักอย่างที่จะช่วยให้ความมุ่งหมายในชีวิตสัมฤทธิ์ผล ปลุกกระตุ้นตัวเองให้มีมานะพยายามอยู่เนืองนิตย์ ฟื้นฟูและปลูกฝังความเชื่อมั่นในอำนาจของตัวเองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จงท่องหลักการเตือนใจสำหรับวันนี้ และพยายามประยุกต์กับงานวันนี้ในขณะเดียวกันด้วย

๑. ข้าพเจ้าจะพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความหนักแน่นอดทนไม่ท้อถอย

๒. ข้าฯ จะประพฤติตน ให้เป็นคนพากเพียร และ มีความมุ่งหมายมั่นคงแน่นอน

๓. ข้าฯ จะทำงานด้วยความขยันแข็ง เอาจริงเอาจังไม่โลเลเหลวไหล

๔. ข้าฯ มีจุดหมายที่แน่นอน และทำงานด้วยความมั่นใจ เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามจุดหมายที่ตั้งไว้

๕. ข้าฯ พร้อมที่จะเผชิญอุปสรรคอันเป็นเรื่องเป็นเรื่องธรรมดาที่จะเกิดขึ้นในกระแสร์งานและชีวิตด้วยความมั่นใจในชัยชนะ

๖. ข้าฯ ไว้วางใจในสมรรถภาพและชะตากรรม ของตนเอง และฝึกอำนาจใจในการปฏิบัติงานให้ได้ผล

๗. ข้าฯ เชื่อมั่นว่าจะรุดหน้าไปสู่ความสำเร็จที่ยิ่งขึ้นไปเสมอ

วันศุกร

จงกำหนดวันนี้ให้เป็นวันที่มีคุณประโยชน์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความยากลำบาก ใช้ความคิดและความพากเพียรทำงานพิเศษที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า คอยตรวจและปิดกั้นความรู้สึก

นึกคิดที่โน้มเอียงไปในทางสิ้นเปลืองแรงและเวลาไปโดยไม่ได้ประโยชน์คุ้มค่า คอยยุและกระตุ้นเตือนอำนาจในตัวให้ทำงาน คอยสังเกตุจิตนิสัยแล้วรีบแก้ไขส่วนที่บกพร่อง พิจารณาเขยิบวิธีการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นทุกโอกาสที่จะหาได้ พากเพียรทำงานด้วยความมั่นใจในความสำเร็จผลที่ปรารถนา ทดลองความสามารถของตนด้วยการหัดทำงานที่ยาก ๆ

บทเตือนใจ ซึ่งกำหนดให้ท่องและประยุกต์กับงานในวันนี้คือ

๑. ข้าพเจ้าจะอุทิศความคิดและพลังใจที่ดีที่สุดให้กับงานในวันนี้

๒. ข้า ฯ มีศรัทธาเชื่อมั่นในอำนาจและพลังใจของตนเอง

๓. ข้า ฯ จะพยายามแก้ไขจิตนิสัยที่ไม่ดี ที่ไม่เป็นไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิตทุกอย่าง

๔. ข้า ฯ จะปฏิบัติงานอย่างมีหัวใจ กระปรี้กระเปร่าขยันขันแข็งตลอดวัน

๕. ข้า ฯ เชื่อมั่นว่า ข้า ฯ มีอำนาจที่มีคุณประโยชน์ในตัว ซึ่งข้า ฯ อาจพัฒนาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มาก

๖. ข้า ฯ จะฟื้นฟูความอุตสาหะวิริยะและความไว้วางใจตนเองให้ทวียิ่งขึ้นในตน

๗. ข้า ฯ ตั้งความปรารถนาที่จะบรรลุผลสำเร็จขั้นเยี่ยมยอด

วันเสาร์

ควรหัดประเมินค่าของตนเองและค่าของงานซึ่งได้ทำไปในวันหรือสัปดาห์ก่อน ๆ ว่า ได้ทำงานสำเร็จหรือปราศจากผลอย่างไรบ้าง ควรใช้ดุลพินิจพิจารณาด้วยว่าอะไรเป็นเหตุของความสำเร็จและของความพลาดหวัง จงพิจารณาสำรวจทบทวนดูงานและผลงานในสัปดาห์ที่ผ่านไปอย่างรอบคอบถี่ถ้วนรวมทั้งพิจารณาจิตนิสัยและวิธีปฏิบัติงานว่าจะสร้างหรือแก้ไขให้ดีขึ้นได้อย่างไร

จงคอยเตือนตนเองให้ระลึกถึงสิ่งหรืองานสำคัญที่เราปรารถนาจะทำให้สำเร็จ พยายามตั้งความปรารถนาหรือจุดหมายประจำวันเพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งควรทำ เพื่อก้าวไปสู่จุดหมายหรือเรื่องสำคัญยิ่งขึ้น จงตั้งใจปฏิบัติงานที่มีสาระประโยชน์ให้ดีขึ้นกว่าเดิม และท่องบทปลุกใจต่อไปนี้

๑. ข้า ฯ จะตรวจตราทบทวนจิตนิสัยอย่างสม่ำเสมอและรอบคอบจนกลายเป็นอุปนิสัย

๒. ข้า ฯ จะคิดหาวิธีการที่ถูกต้องแท้แน่นอน เพื่อปฏิบัติงานให้ประสบผลดียิ่งขึ้น

๓. ข้า ฯ จะฝึกฝน ฟื้นฟูตัวเองให้มีนิสัยถี่ถ้วนรอบคอบในงานกิจกรรมทุกอย่าง

๔. ข้า ฯ จะทำงานประจำวันด้วยความตั้งใจจริง เพื่อบรรลุผลเป็นที่พอใจและจุใจ

๕. ข้า ฯ จะหัดจิตให้มีสมาธิแน่วแน่มั่นคงต่องานที่ทำ

๖. ข้า ฯ มุ่งมั่นที่จะบรรลุผลที่ต้องการโดยไม่ยอมย่อท้อ

๗. ข้า ฯ พร้อมที่จะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จในชีวิตตามที่ได้ตั้งจุดหมายไว้

สำหรับบทปลุกหรือเตือนใจสำหรับวันอาทิตย์ ไม่มีปรากฏในหนังสือเล่มนี้ แต่ผู้จะฝึกจิตก็อาจคิดเขียนไว้เตือนใจได้ตามแนวที่ปรารถนา

พุทธศาสนาก็รับรองความสำคัญของจิตดังได้อ้างถึงข้างต้น การฝึกจิตจึงเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการกล่อมเกลาชีวิตให้

ดำเนินตามทางที่ปรารถนา พุทธศาสนามีวิธีฝึกจิตยิ่งกว่านั้น ทั้งมีจุดหมายยิ่งไปกว่าการแสวงหาอำนาจและเพื่อเป็นผู้นำทางโลก แต่เพื่อบรรลุความสิ้นทุกข์ทั้งมวล คือนิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุด อย่างไรก็ดี สำหรับผู้ที่ยังรักบ้วนเปี่ยนเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลก หากได้ฝึกจิตไว้บ้างตามแนวอย่างที่เขียนมาตามเค้าเรื่องของนายเกรนวิล ไกลเซอร์ แม้จะไม่ได้รับผลสมบูรณ์ถึงกับมีอำนาจและเป็นผู้นำตามที่เขาอ้างไว้ แต่ก็คงมีประโยชน์พอที่จะทำให้เกิดปัญญาเชื่อมั่น สามารถเดินทางแห่งชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องคอยแต่จะให้ผู้อื่นจูงและกำหนดทางเดินให้จนตลอดกาล.

บ.ช. เขมาภิรัต

๒๔ เมษายน ๒๕๑๔

เบื้องหลังคนสามารถ ยังมีคนอื่น ๆ ที่สามารถอยู่เสมอ

ภาษิตจีน

เราพิจารณาตัดสินตัวเองด้วยความรู้สึกว่าเรามีความสามารถทำสิ่งที่เราจะกระทำได้ ส่วนคนอื่นพิจารณาตัดสินเราด้วยงานที่เราทำสำเร็จไปแล้ว — ลอง เฟลโล่ว์

ไม้เก่าติดไฟดีที่สุด
เหล้าเก่าดื่มดีที่สุด
เพื่อนเก่าไว้ใจได้ที่สุด
เรื่องของนักเขียนแก่ควรอ่านที่สุด — **apothegm.**

ตอบคนโง่ตามความโง่ของเขา — **Cato.**

คนโกรธเปิดปากแต่ปิดตา — **Cato.**

โศรกนาฏกรรม (เรื่องเศร้า) ในชีวิตมีสองอย่าง
อย่างหนึ่งคือการไม่ได้สิ่งที่หัวใจปรารถนา
อีกอย่างคือการได้สิ่งที่ปรารถนา — **G.B.S.**

พิมพ์ที่ ธนะการพิมพ์ 152/4 เชิงสะพานคลองชักพระ ตลิ่งชัน นครหลวงฯ
นายทวีป ทโยประการ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. 2515 โทร. 48883

เมื่อท่านกะโครงการเพียงปีเดียว

จงปลูกข้าว

เมื่อท่านมีโครงการถึงสิบปี

จงปลูกต้นไม้

เมื่อท่านมีโครงการระยะยาวตลอดชีวิต

จงฝึกและให้การศึกษาคน

ภาษิตของ กวนจู๊